

Univerzita Karlova
Fakulta humanitních studií
Katedra studií občanské společnosti

Občanství, občanská společnost a národní stát

**Potomci vietnamských imigrantů v ČR
mezi aktivním a pasivním občanstvím**

Diplomová práce

Martina Dvořáková

Vedoucí práce: Mgr. Selma Muhič Dizdarevič, Ph.D.

Praha 2011

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím pramenů řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.“

„Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.“

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi poskytli rozhovor, pomohli s šířením dotazníků nebo dali dobrou radu. Jmenovitě Mgr. Evě Pechové, Mgr. Jiřímu Kocourkovi, Nguyen Thi Minh Trang, Ngo Thi Quynh Nga z Klubu Hanoi. Dále Nguyen Thi Thuy Duong, Lence Do Thi, Nguyen Son Tung a Nguyen Anh Le za jejich sdílnost, ochotu a cenné kontakty.

Tak děkuji mé vedoucí Mgr. Selmě Muhič Dizdarevič, PhD. za čas a pozornost věnovanou této práci.

V neposlední řadě patří dík mé rodině a přátelům.

Obsah

ÚVOD	1
1. Občanství, občanská společnost a národní stát.....	4
1.1 Občanství jako instituce (pasivní občanství).....	8
1.2 Občanství jako praxe (aktivní občanství).....	9
2. Udělování trvalého pobytu a občanství v České republice.....	11
2.1 Udělování trvalého pobytu.....	12
2.2 Udělování českého občanství.....	14
2.3 Srovnání naturalizačních politik.....	17
2.3.1 Pobyt.....	18
2.3.2 Dvojí občanství.....	18
2.3.3 Trestní bezúhonnost.....	20
2.3.4 Jazykové a jiné znalosti.....	20
2.3.5 Procesní postupy.....	21
2.3.6 Naturalizace dětí imigrantů	22
2.4 Shrnutí.....	23
3. Potomci vietnamských imigrantů mezi aktivním a pasivním občanstvím.....	24
3.1 Vietnamci v ČR.....	25
3.1.1 1950 – 1989.....	27
3.1.2 1990 – 2005.....	28
3.1.3 2006 do současnosti.....	29
3.1.4 Motivace k migraci.....	30
3.1.5 Charakteristika komunity.....	30
3.2 Vietnamci a české občanství v číslech.....	31
3.3 Jeden-a-půltá a druhá generace Vietnamců v ČR.....	35
3.4 Případové studie aktivního občanství.....	38
3.4.1 Vietnamští blogeři.....	38
3.4.2 Petice proti způsobu razie na Sapě.....	44
3.5 Jak si u mladých Vietnamců stojí české pasivní občanství?.....	54
3.5.1 Charakteristika respondentů.....	56
3.5.2 Zájem o české občanství.....	57

3.5.3 Trvalý pobyt.....	63
3.5.4 Shrnutí.....	70
4. Diskuze.....	70
ZÁVĚR.....	74
Zdroje.....	81
Přílohy	87
Projekt diplomové práce.....	98

Abstrakt

Tato práce analyzuje vztah mezi občanstvím, občanskou společností a národním státem. Občanství je často chápáno jen ve vztahu k státu a jeho aktivní potenciál, který vždy vychází v dění ve veřejném prostoru skrze komunikační média a instituce občanské společnosti, je opomíjen. V důsledku toho mohou být vzrůstajícímu počtu trvale usdlých přistěhovalců dlouhodobě upírána plná politická práva, což ohrožuje reprezentativní potenciál liberálních demokracií. V České republice se tato situace týká potomků vietnamských imigrantů, kteří - ač plně integrování do české společnosti a schopní aktivně se účastnit dění ve veřejném prostoru, tj. schopní využít aktivní složky občanství - převážně nepožívají status českého občana (pasivní občanství) a tudíž nejsou zastoupeni v orgánech veřejné správy. Současný systém udělování českého občanství ohrožuje reprezentativní charakter naší demokracie a zároveň nevyužívá potenciálu mladých aktivních lidí žijících dlouhodobě na našem území.

Klíčová slova

Aktivní občanství – pasivní občanství – občanská společnost – národní stát – Vietnamští imigranti – jeden-a-půltá a druhá generace imigrantů – reprezentativní demokracie

Abstract

This paper analyzes the relationship between citizenship, civil society and nation state. It argues that citizenship is often viewed only in relation to the state and its active potential - arising from public activities mediated through communication media and civil society institutions – is neglected. As a result increasing number of permanent resident immigrants is in a long run denied full political rights which in turn endangers representative potential of liberal democracies. In the Czech Republic this situation concerns Vietnamese immigrant children who, though fully integrated into the Czech society and able to actively participate in public space, i.e. able to use the active citizenship element, usually do not enjoy Czech citizenship status (passive citizenship) and therefore they are not represented in public administration bodies. Current system of granting of Czech citizenship endangers representative character of our democracy and at the same time does not utilize the potential of young active people living in our territory for a long time.

Key words

Active citizenship – passive citizenship – civil society – nation state – Vietnamese immigrants – one-and-half and second generation – representative democracy

ÚVOD

Získat občanství v moderní liberální demokracii může být pro přistěhovalce obtížný a bolestný proces. V některých evropských zemích je občanství vnímáno jako privilegium udělované těm nejlepším z nejlepších a považováno za jakési vyvrcholení integračního procesu. Chceme-li žít ve společnosti založené na principu reprezentativní demokracie, měli bychom tento postoj přehodnotit. Vzdávající počet osob sídlících na území národního státu a nepožívajících občanství tohoto státu ohrožuje jeho demokratický potenciál. Vzhledem k tomu, že osoby s trvalým pobytem většinou plně užívají ekonomická, sociální a občanská práva, ale ne práva politická, nejsou zastoupeny (doslova ve smyslu voleny i přeneseně ve smyslu reprezentovány) ve výkonných a zákonodárných orgánech státu. Tato situace vyžaduje zamyšlení nad vztahem mezi národním státem, občanskou společností a občanstvím. Občanství by nemělo být nahlíženo pouze ve vztahu k státu, jak tomu většinou bývá, ale také ve vztahu k občanské společnosti. Není to univerzálně daný fenomén, ale společensky a historicky odvozený koncept, který by měl být definován ve vztahu k aktivismu v občanské společnosti.

Teoretickou úvahu o postavení občanství mezi státem a občanskou společností prověřím empiricky na příkladu mladých Vietnamců, kteří se v České republice narodili (druhá generace) nebo zde vyrůstali od útlého dětství (1.5 generace). Z mého předešlého výzkumu a neformálních rozhovorů s představiteli této cílové skupiny vyplynulo, že ačkoli jsou jazykově a kulturně integrovaní, plně se orientují ve veřejném prostoru a mají zájem se v něm prosadit, mnoho z nich nemá a ani neusiluje o české občanství. O jejich zájmu být vidět a slyšet svědčí dva bezprecedentní případy veřejného aktivismu, které proběhly v uplynulých třech letech. V roce 2008 uspořádali Petici proti způsobu zásahu policie na tržnici Sapa a v jejím důsledku se setkali s představiteli Policie ČR a Poslanecké sněmovny ČR. Ve stejném roce se objevily první blogy psané mladými Vietnamci o jejich životě v České republice, které se staly zdrojem informací o vietnamské komunitě pro širokou veřejnost a rozvířily debatu o existenci dospívající generace vietnamských imigrantů. Je zřejmé, že v posledních letech vyrůstá početná generace mladých Vietnamců, kteří se orientují ve veřejném prostoru, umí se v něm prosadit a mají dostatek sebevědomí, aby se stali rovnocennými partnery v česko-vietnamském dialogu.

Pokud si tedy mladá generace Vietnamců umí najít cestu k prosazení svých práv skrze média či instituce občanské společnosti, otázkou zůstává, proč nemají zájem posílit svoje pravomoci nabytím českého občanství a tudíž plných politických práv. Práce se bude snažit zodpovědět tuto otázku testováním následujících třech hypotéz:

- a. Status trvalého pobytu zajišťuje imigrantům základní ekonomická, sociální a občanská práva, která potřebují ke svému životu, a nabytí českého občanství s sebou nepřináší dostatečně atraktivní přidanou hodnotu.
- b. Proces naturalizace je finančně a byrokraticky náročný a Česká republika neposkytuje jeden-a-půlté a druhé generaci imigrantů v tomto směru žádné zvýhodněné postavení.
- c. Neexistence všeobecného nároku na dvojí občanství a tudíž povinnost zřeknout se občanství původního ve prospěch občanství České republiky může odrazovat některé jedince od žádosti o české občanství.

Práci započnu teoretickým prozkoumáním vztahu mezi občanstvím, národním státem a občanskou společností (kap. 1). Ukáži pasivní (kap. 1.1), aktivní (kap. 1.2) složky občanství a jejich postavení vůči státu a občanské společnosti. Odpovím na otázku, zda je občanství nutná podmínka pro začlenění do občanské společnosti, nebo je občanská společnost prostor, v němž lidé mohou své občanství projevit, ale také si ho nárokovat. Kapitola druhá se bude podrobně věnovat postupům udělování trvalého pobytu a občanství v ČR a právy s nimi spojenými (kap. 2.1, 2.2). Pro pochopení toho, jak státní politika může ovlivňovat hodnoty naturalizace, srovnám politiku udělování českého občanství s politikami ostatních evropských i mimoevropských států (kap. 2.3). První kapitola poslouží ke stanovení hypotéz, jež kapitola třetí prověří empiricky. V ní se budu věnovat případu 1.5 a druhé generaci vietnamských imigrantů. Nejprve stručně představím historii vietnamské imigrace, vietnamskou komunitu v ČR (kap. 3.1) a hodnoty naturalizace jejich příslušníků (kap. 3.2). Jelikož je mým cílem ukázat provázanost občanství s děním v občanské společnosti, zaměřím se na zmíněné generace potomků vietnamských imigrantů (kap. 3.3) a na příkladu dvou případových studií představím jejich projevy aktivního občanství (kap. 3.4). Empirickou část

zakončím výsledky dotazníkového šetření o zájmu a názorech této generace na občanství pasivní. Závěrem se zamyslím nad tím, jestli by Česká republika neměla více proaktivně usilovat o to, aby se tito jedinci stali jejími občany - např. zjednodušením naturalizačního procesu nebo zavedením institutu dvojího občanství (kap. 4). Vzhledem k tomu, že občanská společnost nabízí imigrantským skupinám platformu, kde mohou formulovat svoje práva a být vyslyšeni (tzn. uplatnit svá politická práva), je to spíše majoritní společnost a její demokratický potenciál, kdo je v současné situaci na úbytě.

Než přistoupím k zamyšlení o historii, povaze a vazbách občanství v západních zemích, musím zmínit dvě metodologické poznámky. K problému distribuce občanství ve společnosti přistupuji z hlediska teorií sociální směny a racionální volby. Vietnamské imigranty považují za racionální jedince, kteří se po zvážení všech rizik a výhod rozhodují, zda podstoupí naturalizační proces. Zmíněné teorie vysvětlují, jak se chování společnosti produkuje skrze interakce mezi jednotlivci. Z jejich pohledu je každá interakce mezi lidmi „výměna zboží materiálního i nemateriálního charakteru“ (Homans, 1958: 97). Lidé vzájemně upevňují svoje chování tím, že oceňují interakce, které jim něco přinášejí, a ignorují ty, ze kterých nic nemají. V každé interakci se snaží získat maximum nebo alespoň tolik, kolik do ní investovali. Zajímají je vyrovnané směny. Ve chvíli, kdy se chování lidí nemění, protože jsou všichni spokojeni se svými zisky, skupina a její praktiky se stabilizují.

Udělování práv se také dá hodnotit skrze optiku vzájemné směny. Práva jsou ustavována na základě konsenzu lidí, kteří jsou jimi ovlivněni. Práva nemohou být ustavena rozhodnutím shora (i když se to tak zdá). Ve skutečnosti jejich definice a rozdělení závisí na shodě, rozložení moci a uznání všech zúčastněných. Těžko můžeme tvrdit, že máme právo něco dělat, pokud toto právo neuznávají lidé kolem nás nebo pokud nemáme dostatek moci si rozpoznání našeho práva vynutit. Nikdo plně nekontroluje svoje práva, protože ta mu jsou dána z vůle ostatních. Zároveň se každý může pokusit o redistribuci práv. Stačí, když se všichni, kdo se o toto právo zajímají a jsou jím ovlivněni, seznámí s novou informací, která změní jejich názor na to, na čí straně by mělo právo být (např. po zjištění, že pasivní kouření škodí zdraví. Mělo by být právo se rozhodnout, kde se bude kouřit, na straně kuřáků nebo nekuřáků?). Pokud je rozdělení práv zpochybněno novými fakty, musí lidé dospět k novému konsenzu a právo předefinovat a přerozdělit (Coleman, 1990). Distribuce politických práv imigrantům se také děje na základě podobného konsenzu. Občanská společnost a určité

veřejné komunikační kanály rozeznaly nutnost jim tato práva neupírat a poskytují jim prostor pro jejich uplatnění. Političtí představitelé by měli na toto dění ve veřejném prostoru reagovat a přehodnotit stávající distribuci politických práv. Neměli by zneužívat svoji moci, která jim jednoznačně umožňuje svůj pohled na rozdělení práv vynutit, ale měli by reagovat na stávající společenskou situaci.

Druhá poznámka se týká použitých metod v mých výzkumech. resp. jejich prezentace v této práci. Teoretická část staví na analýze sekundární zdrojů – na odborné literatuře, statistických datech a informacích ministerstev ČR. V empirické části jsem pro přehlednost metodologie jednotlivých výzkumů popsala v konkrétních kapitolách, a proto v této práci neuvádím samostatnou metodologickou kapitolu.

1. Občanství, národní stát a občanská společnost

Podle mnoha badatelů občanství, formované od dob Velké francouzské revoluce a národních hnutí 19. století a založené na vztahu určitého územního celku /státu/ a jeho obyvatel /národa/, od konce druhé světové války postupně ztrácí svoji legitimitu (Sassen, 2003; Soysal, 1994; Benhabib, 1999). Hlavní ránu mu zasadily vzrůstající globalizační tendence a poválečné migrační vlny, které oslabují suverenitu národního státu. Jednotlivec je v první řadě vnímán jako držitel univerzálních lidských práv a ne jako člen nějakého územního či kulturního celku (Brubaker, 1990). Přítomnost vietnamských imigrantů na území České republiky je příkladem této diverzifikace národních uskupení a vytváření transnacionálních vazeb. Nehledě na tuto skutečnost bych ráda hned v úvodu upozornila, že nepřicházím s novou koncepcí občanství, které by svoji definici odvozovalo od nějakého post-nacionálního nebo trans-nacionálního celku, ale naopak se snažím zjistit, jak zvýšit demokratizační potenciál občanství postaveného na příslušnosti k národnímu státu. Lidé jsou mozaikou několika identit, které vyplývají z toho, kde a s kým žijí. Identita občana je pouze jednou z nich a záleží na tom, do jaké míry budou aktivně participovat na zhodnocování této identity.

„Občanský průkaz byl Mandelštamovi odebrán při zatčení. Když jsme přijeli do Voroněže, jediným jeho dokladem byl papír čerdyňského GPU (...) Na podzim si O.M. zavolali na milici, aby mu oznámili, že mu bude vystaven občanský průkaz a povolen přechodný pobyt. Šlo tedy o mírnější variantu vyhnání – s průkazem. Až tehdy jsme pochopili, že vlastnit občanský průkaz je tak náramné privilegium – ne každý si legitimaci zaslouží.

Občanský průkaz hraje ve vyhnancově životě nesmírně důležitou roli – vyvolává iluzi občanských práv.“

(Naděžda Mandelštamová, Dvě knihy vzpomínek, s. 110)

Udělování občanství, které si můžeme fyzicky osahat v podobě občanského průkazu nebo cestovního pasu, vždy bylo výsadou státu, který jím upravoval, kdo je žádoucí a nežádoucí člen společnosti. Bylo tomu tak v stalinistickém Sovětském svazu, o němž je ukázka z knihy o osudu protirežimního židovského básníka Osipa Mandelštama. Je tomu tak i v demokratických liberálních společnostech. Samozřejmě těžko můžeme srovnávat důvody a prostředky, jimiž tyto dva druhy států ospravedlňovaly udělování nebo odebrání občanství a s ním spojených práv a povinností. Punc privilegovanosti však občanství zůstává napříč historickým a politickým spektrem. Stejně tak fakt, že někdy práva s ním spojená mohou být jen formální, jen vyvolávající iluzi jejich vlastnění, přesto však nesou silnou symbolickou hodnotu.

Práva spojená s občanstvím se stala předmětem bojů, sporů a diskuzí v několika minulých stoletích. Heslem moderní doby byla a je rovnoprávnost – na trhu, před právem, sociální. Realitou moderní doby však byla a je nerovnoprávnost. V tomto prostředí se občanství formovalo. Francouzská revoluce zavedla označení občan, které mělo nahrazovat všechny dosavadní tituly. Toto označení přežilo a rozšířilo se tak dalece, že v roce 1918 musel být zaveden pojem osoby bez státní příslušnosti, tj. osoby, která nemá občanství žádného státu. Pojem občan měl být inkluzivní, měl naznačovat, že všichni ve státě, a ne jen někteří (král nebo aristokracie), se podílejí na kolektivním rozhodování a mají nárok na státní podporu. Pojem se však stal též definicí toho, kdo je vyloučen. Celé devatenácté a také dvacáté století se neslo v duchu sporů mezi těmi, kdo se pokoušeli využít své privilegované postavení a definovat občanství úzce, a těmi, kdo chtěli, aby bylo více inkluzivní. Okolo těchto sporů se mobilizovala sociální hnutí. Už pár dní po pádu Bastily se někteří aktéři Velké francouzské revoluce snažili odlišit rovnější od rovných a následující století v tom pokračovala (Wallerstein, 2003).

„Čím víc byla rovnost provolávána jako morální princip, tím více překážek – právních, politických, ekonomických a kulturních – bylo ustaveno, aby se nemohla realizovat. Občan vyvíjel intelektuální i legální nátlak, jímž se vykristalizoval a stabilizoval dlouhý seznam binárních opozic, které zformovaly kulturní základy kapitalistické světové ekonomie v devatenáctém a dvacátém století: buržoazní a proletářský, muž a žena, dospělý a nezletilý, živitel rodiny a žena v domácnosti, majorita a minorita, bílý a černý, evropský a neevropský, vzdělaný a nevzdělaný,

kvalifikovaný a nekvalifikovaný, odborník a amatér, vysoká kultura a nízká kultura, heterosexuál a homosexuál, normální a abnormální, tělesně schopný a postižený a samozřejmě prastará kategorie, ze které všechny ostatní vyplývají – civilizovaný a barbarický“ (Wallerstein, 2003: 651).

(překlad vlastní)

I když se hlavní boje o začlenění mezi rovnější odehrály až v devatenáctém století, osmnácté století a Velká francouzská revoluce nám zanechaly jedno důležité dědictví – suverenita patřila lidem, národu a politická debata a politická změna se staly běžnou součástí života. Navíc v této době se začalo měnit postavení žen, dělníků a lidí s odlišnou barvou kůže, tj. skupin, které v následujících stoletích nejhlasitěji bojovaly o svá práva (ibid.).

Dnešní model liberálně-demokratického národního státu je specifická forma spojení principu územní suverenity s principem lidských práv. Odráží se v tom jeho „paradoxní povaha“, protože na jedné straně vychází z univerzalistického předpokladu přirozených práv všech lidí a na druhé straně se uchyluje k partikularistickému pojetí národa, který je definován svou odlišností od ostatních lidí, národů. Tento typ státu byl do stejné míry „demokratizován“ jako „nacionalizován“ (Baršová, Barša, 2005: 19). Liberálně demokratický stát se snaží dostát svým závazkům vůči národu, zároveň však i principu lidských práv bez ohledu na národní příslušnost. Podle toho, k jaké straně mince se více přiklání, jsou jeho politiky orientovány spíše partikularisticky/kolektivisticky nebo liberálně/individualisticky. Tyto postoje se samozřejmě odráží i v přistěhovaleckých politikách, přičemž druhý postoj bývá k přistěhovalcům vstřícnější (ibid.).

„V moderním mezinárodním systému mohou být universální práva osob zajištěna pouze prostřednictvím jejich členství v partikulárních národních státech. Ty pak musí zaručit jak individuální právo na rovnou důstojnost osob, tak kolektivní právo na samosprávu lidu a sebeurčení národa. Tato dvojí role liberálního národního státu se odráží ve dvojí tváři příslušnosti k národu: státní občanství představuje právní status jednotlivce (implikující soubor individuálních práv a povinností) a jednak jeho kolektivní identitu. Anglická i francouzská terminologie mluví samy za sebe – nationality či nationalité znamenají ve většině kontextů totéž co citizenship či citoyenneté.“ (Baršová, Barša, 2005.: 25)

Občanství se dá nejjednodušeji charakterizovat jako „členství ve společensko-politickém uskupení“. Občanství definuje vztah jednotlivce ke komunitě, kolektivu, národu, státu. Občanství má čtyři základní dimenze – jedná se o *legální status*

jednotlivce, který definuje jeho *práva*, zakládá jeho *identitu* a vyžaduje *participaci* jeho držitele (Bloemraad, 2000: 10). Teoretizováním o občanství se tedy vždy pohybujeme na ose mezi jednotlivcem a komunitou, což je klíčový moment pro pochopení občanství, jak by mělo fungovat v dnešním světě. Klasické pojetí (platné ještě po druhé světové válce) vnímalo občanství jako atribut jednotlivce, který mu zajišťoval určitá práva. V posledních letech se pozornost přesouvá více ke kolektivní složce občanství. Být občanem znamená být součástí kolektivu, který tvoří páteř národního státu, a aktivně se podílet na jeho chodu. Národní stát je specifický způsob organizace a prožívání členství ve společensko-politickém uskupení a také specifický způsob definování a hodnocení takového členství (Brubaker, 1990: 380). Nejde tedy pouze o formální uskupení, ale o též o „pocit solidarity a společné identity“ (Calavita, 2005: 409). Být občanem dává smysl, pokud víme, kdo občanem není nebo nemůže být. Občanství vytváří rozdělení na „my“ a „oni“. Ve chvíli, kdy se občanství stává dostupné všem, zaniká. Na druhou stranu je občanství tvarovatelná hmota, která by se měla roztahovat či smršťovat podle společensko-historické situace. Jako se práva spojená s občanstvím postupně rozšiřovala na ženy, děti či příslušníky sexuálních menšin, budou dnešní státy muset najít mechanismy, jak se vypořádat se vzrůstající kulturní diverzitou a přitom zachovat exkluzivní charakter občanství s jeho rolí jednotícího prvku obyvatel. Největší výzvu tradičnímu pojetí národního občanství představuje právě mezinárodní migrace, která se od konce druhé světové války rychle šíří a roste.

Občanství není pouhá technokratická záležitost nastavení pravidel, kdo může a kdo nesmí být občanem. Vzhledem k tomu, že je ukotveno v hranicích národního společenství založeného na pocitu solidarity a kulturní sounáležitosti, vyžaduje též osobní závazek jeho obyvatel vůči státu a ochotu aktivně tento typ identity udržovat, rozvíjet a využívat. Občanství je tedy průsečík dvou principů – průsečík občanství jako instituce a občanství jako praxe. Institucionální pojetí je definováno shora orgány státní správy a zakládá jakési pasivní občanství (Kymlicka, Norman, 1994). Občanství ve své aktivní formě musí vycházet zdola, z iniciativy obyvatel státu. V ideálním případě by všichni jednotlivci, kteří se aktivně zapojují do dění v občanské společnosti, měli požívat status občana a naopak všichni, kdo ho požívají, by se měli zajímat a aktivně účastnit veřejného dění. Ze zkušenosti víme, že to bohužel neodpovídá skutečnosti. Těžko můžeme někoho nutit, aby na základě českého občanství chodil k volbám nebo se zapojoval do lokálních iniciativ. Na druhé straně angažovanost ve věcech veřejných by

měla zakládat právo stát se občanem a nově nabyté občanství by mělo být prostředkem k ještě většímu zapojení do veřejného života. Pokud se podíváme na vývoj občanství z historického hlediska a srovnáme-li současné koncepce udělování občanství v západoevropských zemích, je zřejmé, že státní správy mají na vybranou, kterým směrem se chtějí vydat. Záleží na iniciativě jejich představitelů přizpůsobit integrační politiky dění ve veřejném prostoru.

1.1 Občanství jako instituce (pasivní občanství)

T.H.Marshall popsal občanství jako rozrůstající se skupinu práv v závislosti na socioekonomických změnách (především nástup kapitalismu a utváření společenských tříd). Jako první se objevila v 18. století práva občanská (ochrana života, svobod a majetku, svoboda názoru, právo na sdružování). 19. století s sebou přineslo boj o politická práva (právo na sebeurčení, právo ucházet se o a vykonávat úřad, právo na svobodu slova, právo zakládat politická a nepolitická sdružení) a 20. století pod vlivem dělnické třídy a zavedení sociálního státu práva sociální (právo na vytváření odborů a jiných pracovních organizací, právo na přístup ke zdravotní péči, podporu v nezaměstnanosti, důchod, péči o dítě, podpora v bydlení a vzdělávání) (Benhabib, 1999; kritiku Marshalla viz Somers, 1994). Marshall viděl v občanství především mechanismus, jímž společnost v minulosti reagovala na ekonomický pokrok a společenské potřeby, rozšiřovala oblast práv a mezi rovnoprávné občany zahrnovala postupně i skupiny lidí, které byly předtím vyloučeny (otroci, ženy, děti). Jak Joppke (2001) trefně poznamenává, s rozšiřováním spektra práv se též rozšiřoval mechanismus státního dozoru.

Národní ideologie, vládní instituce a státní politika mohou být nastaveny tak, aby buď otevíraly cestu k získání občanství, nebo od něho odrazovaly (Bloemraad, 2006). Kymlicka (2003) tento fakt demonstroval na příkladu Kanady, která ruku v ruce s přihlášením k politice multikulturalismu nastavila kritéria nabývání občanství tak, aby potenciální žadatele o občanství neodrazovala. Dosahuje toho tím, že nezatěžuje žadatele přehnanými požadavky ohledně jejich délky pobytu, jazykových a jiných znalostí, či podmínkou zřeknutí se původního občanství. Podle Kymlicky majoritní společnost a představitelé státu mají zájem na zvyšování atraktivnosti občanství u cizinců (čemuž napomáhají veřejnými jazykovými kurzy a informačními kampaněmi),

protože jim to umožňuje profitovat z prostředků, které již do přistěhovalců investovali. Jejich cílem je udržet si co nejvíce schopných pracovníků. Občanství není tedy vnímáno jako výsledek integračního procesu. Není to ocenění za úspěšnou integraci, ale spíše uznání snahy se integrovat a prostředek, který proces integrace usnadní (s. 199). Kymlicka svoji koncepcí multikulturního občanství reaguje na etnickou rozmanitost obyvatel států a na fakt, že lidé mají transnacionální vazby. Přesto svým důrazem na občanství jako prostředek integrace potvrzuje důležitost sepejetí občanství s národním státem. Yasemin Soysal (1994) se pokusila z tohoto sepejetí vymanit. Podle její známé koncepce post-nacionálního občanství zůstává národní stát v dnešní době stále garantem individuálních práv, ale lidé požívají tato práva na základě toho, že jsou lidské bytosti, a ne na základě jejich příslušnosti k územnímu celku. Soysal zpochybňuje funkci národního státu jako zdroje statusu, práv a povinností lidí (jsou pouhými guaranty), protože podle ní dnešní státy již nesplňují předpoklad shody členství a teritoriality, na jejímž principu jim byla v minulosti udělena.

Badatelé se ve svých koncepcích občanství pro 21. století liší podle toho, z jakého ideologického tábora pocházejí. Všichni se však shodnou na kritice pasivního pojetí občanství a nezbytnosti přesunout pozornost k jeho aktivní složce a k přehodnocení občanství ve světle vzrůstající sociální a kulturní diverzity (viz Kymlicka, Norman 1994 pro názory jednotlivých ideologických táborů). Také se opakovaně setkáme se třemi základními argumenty vysvětlujícími, proč bychom se měli zabývat delegováním politických práv na přistěhovalce. Pracující imigranti jednak přispívají prací a daněmi do národního hospodářství a neměli by být vyloučení z rozhodování, jak s těmito penězi bude nakládáno a jak bude země vedena. Jiní tvrdí, že základním aspektem pro vytváření našich identit a od nich odvozených práv je fakt, že jsme lidské bytosti, a ne naše příslušnost k nějakým ohraničeným teritoriálním celkům. Poslední argument, který bude předmětem i mé práce, poukazuje na to, že zvyšující se počet imigrantů nepožívajících plně politická práva ohrožuje integritu liberální demokracie postavené na reprezentativním způsobu vládnutí (Bloemraad, 2000).

1.2 Občanství jako praxe

Potlačením aktivní složky občanství se dostáváme do paradoxní situace „občanské společnosti bez občanství“ (Ku, 2002). Občanství i občanská společnost jsou

někdy chybně odvozovány pouze od jejich vztahu ke státu a jejich vzájemný vztah je opomíjen. Přitom ze zkušenosti víme, že občanská společnost nabízí platformu pro uplatnění politických práv i osobám, které tuto možnost formálně nemají. Práva spojená s občanstvím jsou vždy výsledkem konfrontace pohledů na právo a spravedlnost mezi státem a občanskou společností. Právo není něco, co má neměnnou vnitřní podstatu, kterou my jenom odkrýváme. Je to lidmi konstruovaný koncept, kterému dáváme vnitřní smysl. Ku (2002) - ve shodě s Habermasem (1996) – upozorňuje na schopnost občanské společnosti rozeznat vznikající společenské problémy a vyslyšet dosud opomíjené hlasy. Veřejný prostor dokáže detekovat aktuální společenské problémy, jako první je tematizovat a postupovat je institucionalizované politické moci z prostého důvodu, že občané nejsou pouze tvůrci a nositeli veřejného prostoru, ale především členové společnosti ukotvení v každodenním světě (lifeworld). Habermas mluví o „občanech“ a tudíž opomíjí trvale usedlé osoby bez občanského statusu. I ony tvoří veřejný prostor, i ony jsou ukotveny v každodennosti a mohou být iniciátory společenské změny. Trvale usedlí imigranti mají k dispozici několik způsobů, jak i bez volebního práva zasahovat do veřejného dění – mohou participovat ve volbách či asociacích napojených na zemi původu, mohou se zapojit do poradních orgánů zastupitelstev, mohou vstoupit do odborů, neziskových či náboženských organizací. V neposlední řadě mohou pořádat demonstrace, meetingy, petice, stávky (Miller, 1989). Jak je to možné? Protože lidé nejsou pouze členy politických uskupení, ale často pro ně mnohem důležitějších formací jako jsou rodina, sousedství, náboženské komunity, sociální hnutí.

„Zatímco moderní národní stát zůstává možným strukturálním vyjádřením demokratického sebeurčení, složitost našeho společenského života nás zapojuje do sdružení, která leží i mimo něj. Pokud přestaneme považovat stát za privilegovaný zdroj naší kolektivní identity, ale společně s Rawlsem jen za 'svazek svazků', pak by občanství mělo být nahlíženo jako forma kolektivní identity zprostředkovaná uvnitř a skrze instituce občanské společnosti. To v evropském kontextu znamená: nárok cizinců na občanství v rámci politického celku by neměl být ustanovován hierarchizovaným rozhodnutím shora, ale poté, co jednotlivci ukáží, že si zaslouží být součástí občanské společnosti díky určitým schopnostem a po splnění určitých podmínek. Občanské občanství by mělo vést k občanství politickému.“ (Benhabib, 1999: 728)
(překlad vlastní)

Občanství není pouhý status, ale výraz institucionálně ukotvených společenských postupů. To, co je tradičně vnímáno jako delegování „již hotových“ práv státem jednotlivci, jsou pouze normalizované a univerzalizované postupy, které byly

nejprve aktivizovány specifickými lokálními komunitami. Občanství musí být nahlíženo jako ukotvené v síti institucí, které se vyvinuly ve spolupráci s konkrétní politickou kulturou místních občanských společností. Marshallova koncepce vývoje občanství založená na dynamice mezi státem a kapitalismem by měla být rozšířena o aktivity v rámci rodiny, komunity a občanské společnosti (Somers, 1993).

Pasivní občanství (delegované shora institucemi státní správy) je rozhodně užitečný a důležitý prostředek veřejné angažovanosti, ale rozhodně ne nezbytný a jediný. Jedinec může využít potenciál aktivního občanství (aktivizovaného zdola místními komunitami), ke kterému nepotřebuje institucionalizovaný souhlas nějaké autority. Ráda bych na tomto místě znovu připomněla zmíněnou teorii sociální směny a redistribuce práv. Politická práva by měla být přerozdělována na základě rovnováhy mezi pasivním a aktivním občanstvím. Pokud to tak není, je na místě se ptát, jestli stát nezneužívá svoji moc a nevynucuje takové rozdělení práv, které není spravedlivé.

Abychom mohli tuto otázku o přerozdělování politických práv zodpovědět ve vztahu k českému státu, musíme se nejprve podívat na principy ustanovování pasivního občanství v České republice a jak si český legislativní rámec vede ve srovnání s dalšími zeměmi. Pro pochopení významu a atraktivnosti českého občanství pro cizince je nutné uvést též podmínky udělování trvalého pobytu a práva s ním spojená, protože trvalý pobyt je pro většinu žadatelů o občanství nezbytná podmínka pro jeho udělení. Následující kapitoly nás tedy posunou k objasnění stanovených hypotéz:

- a. Status trvalého pobytu zajišťuje imigrantům základní ekonomická, sociální a občanská práva, která potřebují ke svému životu, a nabytí českého občanství s sebou nepřináší dostatečně atraktivní přidanou hodnotu.
- b. Proces naturalizace je finančně a byrokraticky náročný a Česká republika neposkytuje jeden-a-půlté a druhé generaci imigrantů v tomto směru žádné zvýhodněné postavení
- c. Neexistence všeobecného nároku na dvojí občanství a tudíž povinnost zřeknout se občanství původního ve prospěch občanství České republiky může odrazovat některé jedince od žádosti o české občanství.

2. Udělování trvalého pobytu a občanství v ČR

Nastavení imigračních a integračních politik je rozhodující pro hodnoty naturalizace v dané zemi. Samozřejmě nastavení politiky je jen jedna strana mince.

Musí tu být i motivace samotných cizinců. Postoj přijímací země však může tuto motivaci zvětšovat nebo zmenšovat. Proto se v této části podíváme, za jakých podmínek ČR uděluje svoje státní občanství a jak si stojí v porovnání s ostatními evropskými zeměmi. Nejprve se však zaměříme na udělování trvalého pobytu, protože jeho získání je nezbytný předpoklad pro udělení občanství a podmínky a práva s ním spojená mohou být důvodem nízké naturalizace cizinců v ČR.

2.1. Udělování trvalého pobytu

Občané třetích zemí (tj. osoby, které nejsou občany některého z členských států Evropské unie, Švýcarska, Lichtenštejnska, Norska a Islandu, a ty, které nejsou rodinnými příslušníky občana některého z uvedených států) mohou požádat o trvalý pobyt podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

Podmínky pro udělení trvalého pobytu se liší podle okolností, na jejichž základě jednotlivec o tento status žádá, a také podle délky legálního pobytu na území ČR.

Obecně lze rozlišit tři možnosti získání trvalého pobytu (dále jen TP):

- 1) TP může být udělen z humanitárních důvodů nebo pokud je pobyt žadatele v zájmu České republiky. V těchto případech není vyžadována určitá délka nepřetržitého pobytu na území ČR.
- 2) TP může být udělen po 4 letech nepřetržitého pobytu na území v ČR těm osobám, které zde pobývají po ukončení azylového řízení.
- 3) TP může být udělen po splnění podmínky pětiletého nepřetržitého pobytu na území na základě povolení k pobytu nad 90 dnů nebo na základě povolení k dlouhodobému pobytu nebo na základě udělené doplňkové ochrany podle zákona o azylu.

Vedle podmínky délky pobytu se vyžaduje též doklad o zajištění finančních prostředků pro setrvání žadatele a s ním posuzovaných osob v ČR, výpis z rejstříku trestů, doklad o zajištění ubytování a oficiální jazyková zkouška (potvrzení musí být vydáno školou ze seznamu škol oprávněných provádět jazykové zkoušky). Vydání

povolení k TP nebo jeho prodloužení stojí 1000Kč pro dospělé a 500Kč pro děti mladší 15-ti let.

Se získáním povolení k trvalému pobytu žadatel získá postavení dlouhodobě pobývacího rezidenta Evropské unie.

Žádost musí být vyřízena ve lhůtě 180 dnů ode dne podání žádosti mimo území ČR a ve lhůtě 60 dnů v případě podání žádosti na území (Ministerstvo vnitra, 2009; Pechová, 2008).

Ve většině případů tedy žadatelé o trvalý pobyt musí splnit tyto základní podmínky: pětiletý nepřetržitý pobyt, finanční zabezpečení, trestní bezúhonnost, zajištění ubytování a složení jazykové zkoušky. Pokud je jim trvalý pobyt udělen, získávají tato práva:

- 1) *Bydlení*: Osoba s trvalým pobytem (dále jen osoba s TP) může koupit vlastní byt nebo dům za stejných podmínek jako český občan. Byt si může pronajmout od obce, soukromé osoby, stavebního nebo bytového družstva. Na nákup domu nebo bytu může využít hypoteční úvěr nebo stavební spoření.
- 2) *Práce a podnikání*: Osoba s TP může být v ČR zaměstnána nebo může podnikat. Má na trhu práce stejná práva a povinnosti jako občan ČR. V ČR může pracovat bez pracovního povolení a podnikat může za stejných podmínek jako fyzické osoby s bydlištěm na území ČR nebo jako právnické osoby se sídlem na území ČR. Podnikat může na základě živnosti (ohlašovací nebo koncesované), jako fyzická osoba nebo jako obchodní společnost. Pokud nemá zaměstnání, nepodniká ani nestuduje formou denního studia, má právo osobně požádat o zprostředkování vhodného zaměstnání příslušný ÚP. Jako uchazeč o zaměstnání má právo na bezplatné zprostředkování zaměstnání a případnou rekvalifikaci. Má nárok na podporu v nezaměstnanosti.
- 3) *Sociální pojištění a důchody*: V případě stáří, invalidity, ovdovění nebo osiřené má osoba s TP právo na vyplácení důchodu. Pokud byla pojištěna minimálně 25 let a dosáhla důchodového věku nebo pokud byla pojištěna 15 let a dosáhla věku 65 let, má nárok i na starobní důchod.
- 4) *Sociální dávky a sociální služby*: V případě, že se ocitne v tíživé sociální situaci, může zažádat o sociální dávky. Stejně tak má právo využívat sociálních služeb (např. sociální poradenství, osobní asistence, pečovatelská služba, domovy pro seniory, azylové domy, příspěvek na péči).

- 5) *Zdravotní pojištění a péče*: S trvalým pobytem vzniká povinnost veřejného zdravotního pojištění. Stát hradí pojistné za děti nebo studenty denního studia do 26 let, osoby pečující o děti ve věku do 4 let, uchazeče o zaměstnání registrované na ÚP a důchodce.
- 6) *Vzdělání a školství*: Osoba s TP má právo na rovný přístup ke vzdělání, na bezplatné studium na státních základních, středních a vysokých (do 26 let věku) školách a na umístění svých dětí do předškolních zařízení.
- 7) *Slučování rodiny*: Příbuzní osob s TP pobývajících v zahraničí mají právo požádat o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny. Nezletilé nebo zletilé nezaopatřené děti, které chtějí žít s rodiči v ČR, mohou požádat o povolení k trvalému pobytu.
(Ministerstvo vnitra, 2008)

Trvalý pobyt zajišťuje základní sociální, ekonomická a občanská práva. Oproti pobytům dlouhodobým, která jsou většinou povolena za účelem zaměstnání či podnikání, zajišťuje trvalý pobyt stabilnější život s menším rizikem vyhoštění. Kromě ohlašovací povinnosti změn na MVČR nebo cizinecké policii, práva volit, být volen a zastávat určité veřejné funkce se od práv a povinností českého občana neliší. Vzhledem ke kvalitě života je významný rozdíl mezi osobami majícími trvalý pobyt a osobami s dlouhodobým pobytem, ne mezi občany a osobami s TP. Stejně jako v ostatních západoevropských zemích i ČR spojuje s trvalým pobytem nezbytné služby, práva a povinnosti, které umožňují zaměstnancům, podnikatelům nebo studentům vést kvalitní život.

2.2 Udělování českého občanství

Nabývání a pozbývání českého státního občanství občany třetích zemí je řešeno Zákonem č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky. Státní občanství České republiky se nabývá a) narozením (v ČR na principu *ius sanguinis*, tzn. dítě nabývá občanství svých rodičů bez ohledu na místo narození), b) osvojením, c) určením otcovství, d) nalezením na území České republiky, e) prohlášením a f) udělením. Poslední typ nabývání občanství – udělením – nás bude zajímat nejvíce. Je to totiž hlavní způsob, jakým mohou imigranti a děti imigrantů získat české občanství, naturalizovat se.

Na státní občanství České republiky udělením není právní nárok. Ministerstvo vnitra ho může (nikoli musí) udělit cizinci nebo osobě bez státní příslušnosti na základě její žádosti a po splnění následujících podmínek:

1) Žadatel/ka musí mít na území České republiky ke dni podání žádosti po dobu nejméně pěti let povolen trvalý pobyt a po tuto dobu se zde převážně zdržovat. Délka trvalého pobytu a jeho nepřetržitost mohou být za výjimečných okolností prominuty, avšak podmínka, že žadatel musí mít trvalý pobyt ke dni žádosti, je neprominutelná.¹

2) Žadatel/ka musí prokázat pozbytí svého dosavadního občanství, nebo že ho získáním českého občanství s jistotou pozbude.

Tuto podmínku lze prominout, pokud se žadatel na území ČR zdržoval oprávněně nejméně 5 let a pokud

- domovský stát žadatele/ky podle svého práva nemůže propustit ze svazku státního občanství (tedy zbavit jej svého občanství)
- mu/jí domovský stát odmítá vydat tento doklad
- by žádost o pozbytí státního občanství byla pro žadatele/ku či jeho/její rodinu nebezpečná
- propuštění žadatele/ky ze státního svazku je spojeno s nepřiměřenými správními poplatky či s jinými v demokratickém státě nepřijatelnými podmínkami
- udělení státního občanství ČR žadateli/ce by bylo pro Českou republiku významným přínosem zejména z hlediska vědeckého, společenského, kulturního či sportovního
- nebo splňuje-li žadatel/ka všechny následující podmínky: má v ČR povolen trvalý pobyt po dobu nejméně 5 let, má skutečný vztah k České republice a zdržuje se na území ČR po dobu nejméně 20 let (Čižínský, 2006)

3) Žadatel/ka nesměl/a být v posledních pěti letech odsouzen/a pro úmyslný trestný čin (prokazuje se výpisem z rejstříku trestů v ČR). Tuto podmínku nelze prominout.

¹ Důvody k prominutí pětileté délky trvalého pobytu mohou být následující: 1) narodil-li se žadatel na území ČR; 2) nebo žije na území ČR nepřetržitě alespoň deset let, 3) nebo měl v minulosti státní občanství ČR, případně státní občanství ČSFR, 4) nebo byl osvojen státním občanem ČR, 5) nebo je jeho manžel (manželka) státním občanem ČR, 6) nebo je alespoň jeden z rodičů žadatele státním občanem ČR, 7) nebo přesídlil do ČR do 31. prosince 1994 na základě pozvání vlády; 8) nebo je bezdomovcem (osobou bez státního občanství), nebo má na území České republiky přiznáno postavení uprchlíka (Ministerstvo vnitra, 2011)

- 4) Žadatel/ka prokáže pohovorem s imigračním úředníkem znalost českého jazyka. Jedná se o přibližně 30 minutový rozhovor, při němž se vychází z článku v denním tisku, který je uchazeči předložen, a zjišťuje se jeho schopnost porozumět textu a reagovat na doplňující otázky.²
- 5) Žadatel/ka plní povinnosti vyplývající z cizineckého zákona a povinnosti vyplývající z předpisů upravujících veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, daně, odvody a poplatky.³

(Ministerstvo vnitra, 2011; Cizinci, 2010).

Žádost o udělení státního občanství ČR se píše volnou formou, adresuje se Ministerstvu vnitra a podává prostřednictvím krajského úřadu podle místa trvalého pobytu žadatele. Úřad vyplní se žadatelem dotazník, pohovorem ověří jeho znalost českého jazyka a žádost o udělení státního občanství se svým stanoviskem a dalšími doklady zašle prostřednictvím cizinecké policie, která rovněž připojí své stanovisko, Ministerstvu vnitra, jež o žádosti rozhodne.⁴ Za udělení státního občanství České republiky, tj. za vyhotovení Listiny o udělení státního občanství České republiky, se platí poplatek ve výši 10 000,- Kč (není rozhodující kolik osob je na udělovací listině uvedeno, vždy se hradí jen jeden správní poplatek za jednu udělovací listinu). Ministerstvo vnitra může ve zvlášť odůvodněných případech poplatek snížit až na částku 1 000,- Kč. Krajský úřad zašle žádost do 30 dnů od jejího podání Ministerstvu vnitra, které o ní rozhodne do 90 dnů od jejího doručení. V případě kladného vyřízení je

² Tuto podmínku může Ministerstvo prominout např. z vážných zdravotních důvodů, kvůli vysokému věku žadatele apod.

³ I tato podmínka může být za určitých okolností prominuta

⁴ K žádosti se předkládá: vyplněný dotazník k žádosti o udělení státního občanství České republiky, rodný list (nebo rodný a křestní list), oddací list (pokud žadatel uzavřel manželství), popřípadě doklad o rozvodu manželství nebo úmrtí manžela (manželky), doklad o tom, že nabytím státního občanství České republiky pozbude své dosavadní státní občanství, životopis (jeho cílem je ozřejmit Ministerstvu žadatelovu vazbu k ČR v minulosti a jeho úmysl zde žít v budoucnosti, žadatelé někdy přikládají např. vyjádření zaměstnavatele ohledně jejich osoby atd.) – neplatí pro děti, souhlas druhého rodiče dítěte mladšího 15-ti let (než toho, který žádost za dítě podává) s tím, aby jeho dítě změnilo státní občanství.

žadatel do 6 týdnů pozván ke složení státoobčanského slibu. Proti zamítavému rozhodnutí je možné podat rozklad⁵ (Ministerstvo vnitra, 2011; Cizinci, 2010).

Po obdržení občanství získává jeho držitel tato nová práva:

- aktivní a pasivní volební právo
 - nemůže být vyhoštěn
 - nemůže mu být odepřen vstup na území ČR
 - ČR mu poskytuje diplomatickou ochranu (v současnosti poskytují jistou pomoc i ostatní státy EU)
 - jednodušší a svobodnější cestování do ciziny mimo EU
- (Čížinský, 2006)

2.3. Srovnání naturalizačních politik v Evropě.

V této kapitole se podíváme na to, jak si Česká republika stojí ve srovnání s jinými evropskými zeměmi, tzn. porovnáme její požadavky a postupy při udělování občanství s ostatními zeměmi a zamysleme se, zda potenciální žadatele spíše láká nebo odrazuje. Budu vycházet ze zprávy „Naturalizační politiky v Evropě“ od Sary Wallace Goodmanové (2010), která vznikla v EUDO Citizenship Observatory⁶. EUDO Citizenship Observatory je platforma několika vědeckých institucí, jejímž „cílem je poskytnout akademikům, vládám, mezinárodním organizacím a NGO informace a hodnocení veřejných politik“⁷. Komparativní analýza, ze které tu vycházím, porovnala naturalizační politiky 27 zemí Evropské unie a 6 sousedních zemí (Chorvatsko, Island, Moldávie, Norsko, Švýcarsko a Turecko). Dále využiji závěry výzkumu Migration Integration Policy Index III (MIPEX 2011), který analyzoval integrační politiky ve 31 evropských zemích, v USA a Kanadě k 31.5.2010 (Huddleston et al, 2011). Jeho výsledky umožňují porovnání jednotlivých národních integračních politik mezi sebou a zároveň, jak si každá z nich vede v porovnání s nejvyšším standardem integrační

⁵ „Pokud Ministerstvo žádost o udělení občanství zamítne, lze proti tomuto rozhodnutí do 15-ti dnů od jeho doručení podat rozklad (obdoba odvolání) k ministru vnitra ... Pokud je rozklad rovněž zamítnut, lze podat proti tomuto rozhodnutí správní žalobu do 2 měsíců od doručení rozhodnutí.“ (Čížinský, 2006).

⁶ <http://eudo-citizenship.eu/docs/7-Naturalisation%20Policies%20in%20Europe.pdf>

⁷ <http://eudo-citizenship.eu/>

politiky odvozené z „konvencí Rady Evropy či směrnic Evropské unie“, jejichž „cílem je zajištění stejných práv, povinností a příležitostí pro všechny obyvatele“⁸. Pokud nebude uvedeno jinak, veškeré informace v této kapitole jsou převzaty z práce Wallace Goodmanové (2010).

V každé ze zkoumaných zemí se mezi základní požadavky určující, zda je cizinec oprávněn žádat o občanství, řadí tyto: určitý typ či délka pobytu, trestní bezúhonnost, finanční zajištění, jazykový test či (ne)možnost ponechat si původní občanství. Také si jednotlivé země samy určují délku a cenu naturalizačního procesu.

2.3.1 Pobyt:

Všechny zkoumané země mají nějaký požadavek týkající se pobytu žadatele o občanství. Nicméně se liší v délce, typu a v možnostech přerušování takového pobytu. Délka se liší od tří let (Belgie) do dvanácti let (Švýcarsko). Tradičně liberální země ve vztahu k občanství (Francie, Nizozemí, Velká Británie) vyžadují poměrně krátkou dobu pobytu, na druhé straně tradičně restriktivní režimy (Německo, Dánsko, Rakousko) nebo emigrantské či nově imigrantské země (Řecko, Itálie, Španělsko) vyžadují poměrně dlouhou dobu. Česká republika se s požadavkem pětiletého pobytu zdánlivě řadí mezi liberálnější země. K pobytovým požadavkům, kterými je podmíněno udělení občanství, se v českém kontextu musí připočítat stejné požadavky pro získání TP. Požadavek mít za sebou určitý počet let trvalého pobytu nás řadí do skupiny zemí s Bulharskem, Řeckem, Lotyšskem a Polskem. Požadavek trvalého pobytu jako podmínka pro naturalizaci může celý proces prodloužit, zdražit a zkomplikovat. Naturalizace se jím stává jakýmsi dvoustupňovým procesem.

2.3.2 Dvojí občanství

Dvojí občanství má své zastánce i odpůrce. Zastánci většinou zdůrazňují, že pluralita státních příslušností podporuje mezinárodní mobilitu a lépe odpovídá skutečnosti, ve které se cizinci nacházejí, tzn. umožňuje jim udržovat kontakt se zeměmi, ke kterým mají vazby. Dvojí občanství podle některých podporuje naturalizaci a politickou participaci, protože jednotlivce nestaví do pozice buď a nebo. Odpůrci na druhé straně tvrdí, že dvojí občanství zabraňuje integraci, protože imigranti se tak nikdy plně neztotožní s přijímací zemí. Vzniká situace dvojí

⁸ <http://www.mipex.eu/methodology> (cit. 10.5.2011)

loajality, což může způsobit konflikt mezi státy a nespravedlivou distribuci výhod a povinností, které se k občanství váží, protože lidé s více občanstvími jsou vůči osobám s jedním občanstvím jak zvýhodnění (pluralita práv), tak znevýhodnění (pluralita povinností).

Tab. 1: Povinnost vyvázání z původního občanství

Ano	Ne
Evropská unie	
Rakousko	Belgie
Bulharsko	Kypr
Česká republika	Finsko (2003)
Dánsko	Francie
Estonsko	Řecko
Německo*	Maďarsko
Lotyšsko	Irsko
Litva	Itálie (1992)
Nizozemí**	Lucembursko (2008)
Polsko***	Malta
Slovinsko****	Portugalsko
Španělsko*****	Rumunsko
	Slovensko
	Švédsko (2001)
	Velká Británie
Státy mimo EU	
Chorvatsko	Island
Moldávie (2002)	Švýcarsko
Norsko	Turecko

(Zdroj: Wallace Goodmanová, 2010: 44)

* Neplatí pro občany jiných EU států (od 2007)

** Neplatí v letech 1992 až 1997. Po r. 1997 výjimka pro osoby narozené v NL nebo pro manžele/ky holandských občanů

*** V praxi se vyvázání uskutečňuje v malém počtu

**** Neplatí pro EU občany, s nimiž má země reciproční dohodu

***** V praxi není žádný důkaz o vyvázání požadován

Wallace Goodmanová nás řadí do skupiny nedávno přistoupivších zemí (Bulharsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Polsko a Slovinsko) a zemí mimo EU (Chorvatsko, Moldávie, Norsko), které se drží požadavku vyvázání se z původního občanství. Zatímco většina západních zemí toleruje dvojí občanství (kromě Rakouska, Dánska, Německa a Nizozemí). Švédsko (2001), Finsko (2003) a Lucembursko (2008) nedávno povolily dvojí občanství. Mezi zeměmi, které formálně vyžadují vyvázání se z původního občanství, jsou však i takové, kde se to v praxi neuskutečňuje (Španělsko, Polsko). Efektivní vyvázání se občanů třetích zemí z původního občanství (s výjimkami, které uvádí i naše právní úprava) existují jenom

v Rakousku, Bulharsku, Dánsku, Estonsku, Německu, Litvě, Lotyšsku, Slovinsku a Nizozemí (kromě osob narozených v Nizozemí a manželů/lek holandských občanů).

2.3.3 *Trestní bezúhonnost, finanční a zdravotní požadavky*

V této kategorii je obtížné jednotlivé země srovnávat. Některé země spojují trestní bezúhonnost a finanční soběstačnost pod kategorií v angličtině nazvanou 'good character'. Česká republika spadá do skupiny zemí, které tuto kategorii nepoužívají, ale mají přísná kritéria pro trestní bezúhonnost (Rakousko, Belgie, Dánsko, Estonsko, Německo, Maďarsko, Lotyšsko, Lucembursko, Nizozemí, Norsko a Portugalsko). Dále se ČR řadí k zemím, které explicitně nevyžadují určitou výši finančního příjmu. Implicitně je však tento požadavek zahrnut v žádosti o trvalý pobyt.

Zdravotní požadavky bychom našly pouze v tureckém a francouzském právním řádu.

2.3.4 *Jazykové a jiné znalosti*

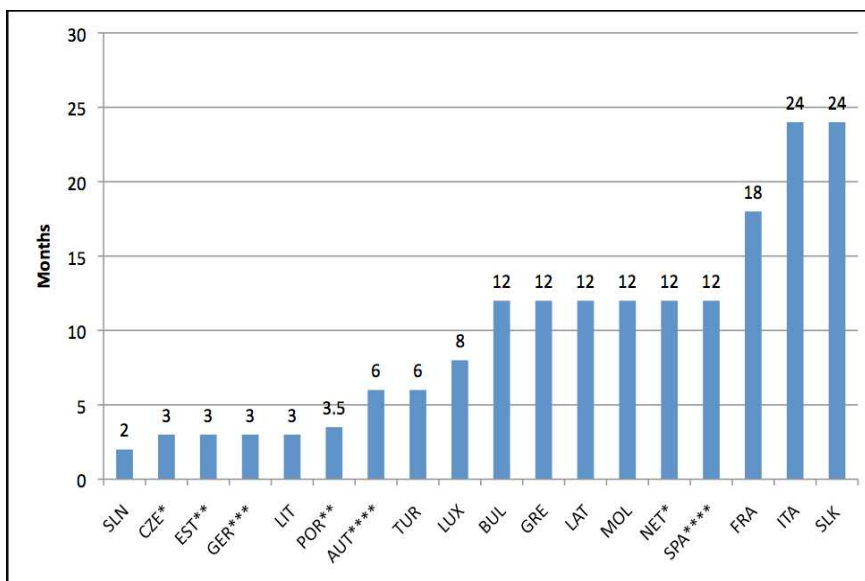
Požadavkem prokázat znalost jazyka přijímací země se ČR neliší od většiny zemí. Jenom Belgie, Kypr, Irsko, Itálie, Polsko a Švédsko nevyžadují explicitně splnění této podmínky. Některé země vyžadují písemný test nebo certifikát od vzdělávací instituce. Česká republika patří mezi ty, jež požadují pouze pohovor s imigračním úředníkem. Také v tomto bodě může být hodnocení ČR zavádějící, protože oficiální písemný test je od r. 2009 vyžadován pro získání trvalého pobytu.

Mezi liberálnější země se ČR řadí i z hlediska prokazování znalostí reálií hostitelské země. Žádný takový test ČR nevyžaduje. Slovensko například kombinuje jazykový test (formou interview) s testem znalostí. Wallace Goodmanová upozorňuje, že významná část zemí, které test vyžadují, ho zavedla v posledním desetiletí. I když sedmnáct zemí ze všech zkoumaných nemá žádnou podobu tohoto testu, trend v posledních letech naznačuje, že se v budoucnu mohou stát běžnou součástí naturalizačního procesu.

2.3.5 Procesní postupy

Většina zemí, včetně ČR, uplatňuje diskreční udělování občanství. Jenom ve Španělsku, Chorvatsku, Estonsku, Německu, Nizozemí a Portugalsku je na občanství právní nárok. ČR se též řadí do skupiny zemí, kde instituce, která kontroluje správnost a úplnost podaných žádostí, se shoduje s institucí, která dělá rozhodnutí o (ne)udělení. ČR se může pochlubit poměrně rychlým rozhodovacím řízením. Správný postup by měl trvat jen tři měsíce⁹. Je nutné si uvědomit, že tato doba se může protáhnout o období, v němž se žadatel snaží vyvázat ze svého původního občanství. Takový žadatel získá od MV ČR příslib k udělení občanství, které mu bude uděleno, až dokáže, že pozbyl své původní občanství. Tuto dobu, která jednoznačně může celý proces prodloužit, následující tabulka nereflektuje. Na obranu českého právního ustanovení je třeba dodat, že 15 zemí nemá vůbec stanovenou maximální lhůtu pro vyřízení žádosti (Belgie, Chorvatsko, Kypr, Dánsko, Finsko, Maďarsko, Island, Irsko, Malta, Norsko, Polsko Rumunsko, Švédsko, Švýcarsko a Velká Británie).

Graf 1: Délka vyřízení žádosti o občanství

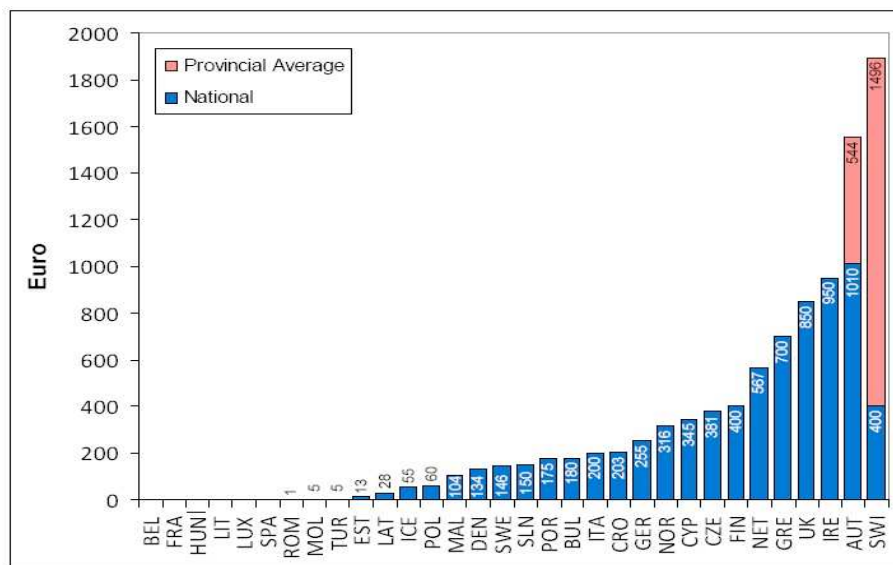
(Zdroj: Wallace Goodmanová, 2010: 25)

ČR se též může pochlubit, že patří mezi země, které jednak musí zdůvodňovat zamítavá rozhodnutí a také umožňují podat žádost o přezkoumání rozhodnutí. Pro

⁹ Lhůta 90 dnů platí pro vyřízení žádosti na MV ČR. Žádost se podává prostřednictvím krajských úřadů, které mají na odeslání 30denní lhůtu, tzn. že celý proces může trvat až čtyři měsíce.

srovnání Polsko neumožňuje ani jednu z těchto možností. Čím se na druhé straně ČR nemůže chlubit, jsou vysoké poplatky spojené s naturalizačním procesem. 10 000 Kč (cca 381 €) je v evropském měřítku jedna z nejvyšších částek. Připočeteme-li k tomu poplatky spojené s vyvázáním se z původního občanství, poplatky za jazykové zkoušky (při získání TP) nebo za nostrifikaci nezbytných dokumentů, může se tato částka významně navýšit.

Graf 2: Poplatek za kladné vyřízení žádosti o občanství

(Zdroj: Wallace Goodmanová, 2010: 27)

2.3.6 Naturalizace dětí imigrantů

Předchozí srovnávání pěti faktorů, které se objevují v každé naturalizační politice, nezohledňovalo status žadatele. Respektive tyto podmínky platí pro běžného cizince bez přihlédnutí k jeho věkovému, rodinnému či legálnímu statusu. Zpráva, ze které vycházím, se věnuje i specifickým případům naturalizace nezletilých dětí, manželů/lek, uprchlíků a bezdomovců (lidí bez státní příslušnosti). Pro účely této práce nás bude zajímat, jak se jednotlivé země potýkají s naturalizací nezletilých dětí, které se buď na území hostitelské země narodily, nebo zde prožily významnou část svého dětství a dospívání.

Česká republika nezavedla žádný speciální program, který by umožňoval dětem imigrantů získat občanství na základě ukončené školní docházky nebo určité délky pobytu před dosažením plnoletosti. Toto „na socializaci založené občanství“ mohou získat jednotlivci v některých zemích prohlášením (Belgie, Finsko, Francie, Island, Lotyšsko, Nizozemí, Švédsko) nebo udělením (Dánsko, Norsko, Portugalsko,

Slovensko, Slovinsko). Wallace Goodmanová tvrdí, že ze všech zkoumaných zemí (33) tento způsob získání občanství umožňuje přibližně třetina z nich. Slovinsko (2006), Island (2003), Norsko (2006) patří mezi země, které zavedly nějaký způsob na socializaci založeného občanství v minulých letech. Na druhé straně tu jsou země jako Francie (2003) a Dánsko, které své politiky v tomto ohledu zpřísnily.

V České republice získávají děti občanství svých rodičů, a tak jenom v případě, že rodiče-cizinci nabudou českou státní příslušnost, mají možnost ji získat i jejich děti. V některých zemích ho získávají automaticky nebo prohlášením. V ČR musí projít klasickým procesem udělování. Zákon umožňuje několik výjimek, které celý proces udělení občanství 1.5 a druhé generaci může usnadnit. Například požadavek pětiletého trvalého pobytu může být prominut, pokud se žadatel

- narodil na území ČR
- nebo žije na území ČR nepřetržitě alespoň deset let
- nebo je alespoň jeden z rodičů žadatele státním občanem ČR

Dále mohou rodiny žádat o české občanství společně (rodiče mohou do své žádosti zahrnout děti mladší 15ti let), což se vyplatí především finančně. Poplatek 10 000Kč se platí za vydanou Listinu o udělení občanství bez ohledu na počet osob na ní uvedených (Ministerstvo vnitra, 2010). Nehledě na tyto skutečnosti faktem zůstává, že naše právní normy nemyslí na děti imigrantů a nutí je stavět se do pozice žadatelů o výjimku, pokud chtějí mít mírnější požadavky pro získání českého občanství .

2.4 Shrnutí

Česká republika patří do skupiny mála zemí, ve kterých žadatel o občanství musí bezpodmínečně splnit podmínku, že je držitelem trvalého pobytu. Tato skutečnost je zásadní pro hodnocení naší naturalizační politiky, protože rozděluje celý proces na dva stupně. Získání trvalého pobytu je dle mého názoru samo o sobě známkou vysokého stupně integrovanosti do majoritní společnosti. Jeho držitel se domluví v českém jazyce, pobývá na našem území nejméně pět let, je finančně zaopatřen, má zajištěné ubytování a prokázal, že zde pobývá legálně a řídí se českými zákony. Navíc samotná schopnost požádat o trvalý pobyt, orientovat se v českém právním řádu, veřejných institucích a zařídit si potřebný jazykový certifikát naznačuje dostatečnou obeznámenost s místním prostředím. Trvalý pobyt zajišťuje jeho držitelům v sociální a ekonomické oblasti práva shodná s těmi, která požívají čeští občané. Obdržení českého občanství vyžaduje

opakovanou byrokratickou zkušenost, která v mnoha případech přezkoumává skutečnosti, jež musel žadatel prokazovat už při žádosti o trvalý pobyt (znalost jazyka, trestní bezúhonnost, trvalé usídlení v ČR). Navíc je tato žádost oproti TP finančně zatěžující, z hlediska nově nabytých práv se může jevit jako pro každodenní život ne příliš atraktivní (volební právo, možnost ucházet se o veřejné funkce, nemožnost být deportován) a v neposlední řadě vyžaduje zřeknutí se původního občanství. Trvalý pobyt tak může být pro přistěhovalce dostačující statusovou variantou – zajišťuje kvalitní osobní, pracovní a studijní život a navíc umožňuje subjektivně (emocionálně) i objektivně (legálně) si udržet vazby na zemi původu i zemi novou, tzn. takový životní stav, který lépe odpovídá každodenní realitě imigrantů.

Exkluzivní podstatu českého zákona o nabytí občanství potvrdil i výzkum MIPEX III (2011). Ze sedmi integračních politik byly ty zaměřené na politickou participaci imigrantů a jejich přístup k občanství hodnoceny nejnižším skóre a negativně ovlivnily celkové hodnocení České republiky (umístili jsme se s 46 body ze 100 na 19. místě žebříčku všech analyzovaných zemí). Naopak politika trvalého pobytu nám přinesla nejvíce bodů (65) a i v tomto zjištění se odráží fakt, že z hlediska státu jde o preferovanou formu pobytu cizinců na území ČR. Od roku 2007, kdy proběhl výzkum MIPEX II, se nic ve zmíněných integračních oblastech nezměnilo a tudíž Česká republika nenásleduje trend ostatních evropských zemí k otevřenější a inkluzivnější naturalizační politice (dvojí občanství a *ius soli* se stávají normou).

3. Potomci vietnamských imigrantů mezi aktivním a pasivním občanstvím

Abych nezůstala jen u teoretických úvah, rozhodla jsem se, že hypotézy prověřím na příkladu jedné z nejpočetnějších cizineckých komunit u nás. Vietnamská komunita předčí mnohé jiné nejenom svojí početností, ale především dlouhodobostí kontaktů mezi oběma zeměmi, kterou představím hned v úvodu této kapitoly. Poté se podíváme, kolik osob s vietnamskou národností ročně získá české občanství. V závěrečných kapitolách se zaměříme na 1.5 a 2. generaci mladých Vietnamců. Představím dvě případové studie, které pokládám za projev jejich aktivního občanství, a zakončím výsledky z dotazníkového šetření, jež zjišťovalo názory této mladé generace na občanství pasivní.

3. 1 Vietnamci v České republice

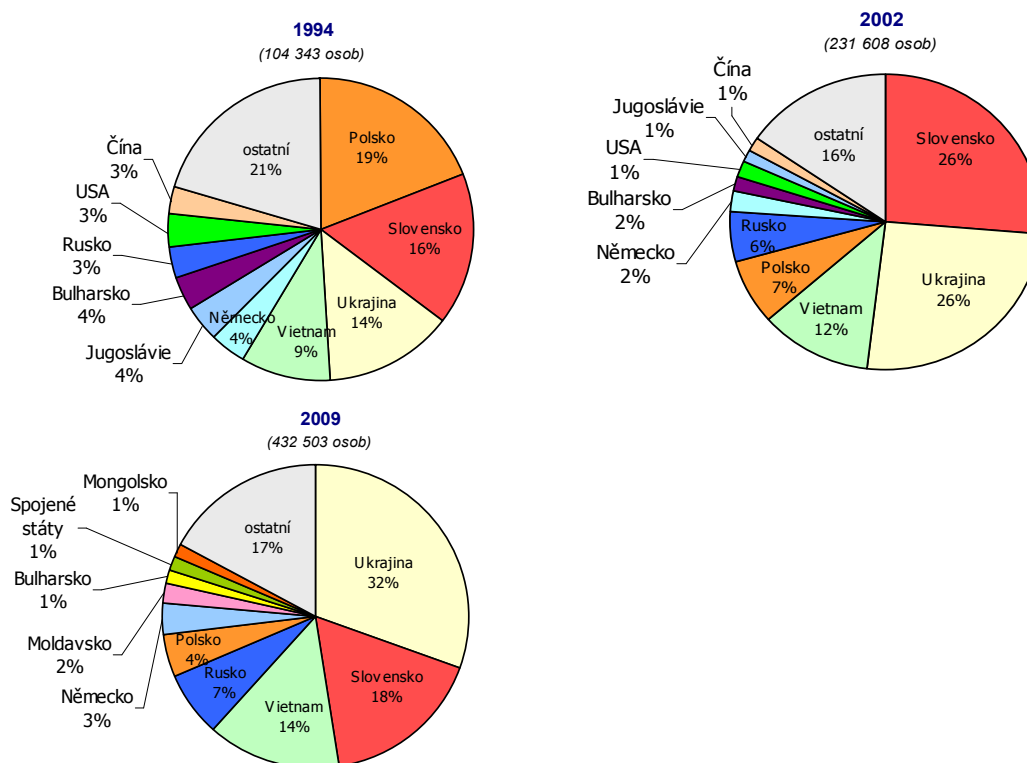
Pro pochopení vazeb vietnamských imigrantů k České republice a pro objasnění heterogenity vietnamské komunity u nás jsem navrhla následující historické rozdělení migračních vln do třech fází:

- 1) 1950 – 1989: migrace probíhala na základě mezistátních dohod o kulturní a vědecko-technické spolupráci mezi Československem a Vietnamskou demokratickou republikou (později Vietnamskou socialistickou republikou), na jejichž základě přijížděli do naší země studenti, praktikanti a dělníci za účelem získání potřebné kvalifikace;
- 2) 1990 – 2005: po zrušení mezistátních dohod se původně státem organizovaný pohyb vietnamských dělníků a studentů změnil v klasickou ekonomickou migraci. Jednotlivci či rodiny přijížděli na vlastní pěst s cílem vydělat peníze. Vraceli se ti, kteří už měli předrevoluční zkušenost, nebo šlo o imigraci na základě slučování rodin. Přijížděli i noví imigranti.
- 3) 2006 do současnosti: imigrace z Vietnamu opět zintenzívnila na základě poptávky po levné pracovní síle v českém průmyslu. Vietnamská komunita, která se formovala od devadesátých let a byla reprezentována z velké části podnikateli v oblasti textilu a drobné elektroniky, se rozrostla o velkou skupinu Vietnamců s pracovními vízy, kteří pocházeli z odlišného socio-ekonomického prostředí a neměli v Čechách žádné předchozí vazby.

Podle Českého statistického úřadu žilo legálně k 31. prosinci 2010 60 301 osob s vietnamským občanstvím na území České republiky¹⁰. Následující grafy udávají vzrůstající počet Vietnamců od poloviny devadesátých let.

¹⁰ http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001 (cit. 18.1.2011)

Graf 3: Rozložení cizineckých komunit v ČR

(Zdroj: ČSÚ: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/B900404628>)

Vietnamská populace se postupně stala třetí nejpočetnější migrantskou skupinou v ČR. Následující tabulka ukazuje, že se tato minorita vyjímá mezi ostatními nejen svým neslovanským původem, ale i dalšími specifiky.

Tab. 2 Charakteristika 5 nejpočetnějších cizineckých komunit v ČR

Země	Počet (2008)	Podíl žen (2008, %)	Podíl dětí do 15 let (2007, %)	Podíl seniorů ve věku 65 let a více (2007, %)	Podíl osob s trvalým pobytem
Ukrajina	131 965	40,9	5,3	0,8	30,8
Slovensko	76 034	41,2	5,3	1,7	33,4
Vietnam	60 258	39,3	15,9	0,6	57,7
Rusko	27 178	53,4	12,6	5,3	44,7
Polsko	21 710	45,1	1,8	5,9	51,3

(Zdroj: Rákoczyová, M., Trbola, R. (eds.). 2009: 18)

Ze srovnání pěti nejpočetnějších migrantských skupin Vietnamci drží několik prvenství. Mají nejvyšší podíl dětí do patnácti let, nejnižší podíl seniorů a nejvyšší podíl osob s trvalým pobytem (a to i přesto, že v roce 2008 byla komunita oproti roku 2006 rozšířena o dvacet tisíc nově přichozích, kteří podíl trvalých pobytů v komunitě výrazně snížili). Z toho jasně vyplývá, že se jedná o komunitu s vysokým podílem mladých lidí,

v níž vyrůstá početná druhá generace, která sestává z mnoha osob sídlících trvale v ČR. V jejich řadách je tudíž velké množství potenciálních žadatelů o české občanství.

Podívejme se nyní krátce na historii vietnamské imigrace do Československa a později České republiky. Je to nezbytné pro pochopení charakteru a délky vazeb Vietnamců k České republice a pro zasazení některých událostí, které jsou předmětem výzkumu, do souvislostí.

3.1.1 1950 - 1989

Oficiální diplomatické svazky mezi Československou republikou (ČSR) a Vietnamskou demokratickou republikou (VDR) byly navázány již v padesátých letech minulého století a trvaly až do pádu komunistického režimu v Československu v roce 1989. Tento svazek, definovaný velkou geografickou a kulturní vzdáleností, byl v ČSR interpretován jako pomoc sbratřené socialistické zemi v její poválečné obnově (Kocourek, 2007). Můžeme spekulovat, do jaké míry šlo o projev solidarity ze strany československé vlády, nebo o využití levné pracovní síly a možnosti rozšířit asijský trh pro československý odbyt (Brouček, 2003).

První významnou skupinou vietnamských imigrantů byla stovka dětí pocházejících z rodin postižených válkou s Francií, které přišly do Chrastavy v roce 1956 (Martínková, 2008). Hlavní migrační vlny však přicházely v letech šedesátých a sedmdesátých po ratifikaci dohod o kulturní a vědecko-technické spolupráci mezi oběma zeměmi. Na jejich základě do naší země přicházeli studenti, praktikanti, učňové a pracovníci za účelem získání potřebné kvalifikace na československých vzdělávacích institucích a v průmyslových podnicích (v strojírenství, energetice, textilním průmyslu, stavebnictví aj.). V té době bylo Československo také strategickým partnerem Vietnamu v boji za sjednocení socialistický Vietnam a podporovalo ho politicky i materiálně ve válce s USA (Martínková 2007, Kocourek, 2006). Přesné statistiky z této doby nejsou k dispozici a je tudíž obtížné určit přesná čísla, ale někteří autoři (Brouček, 2003, Kocourek, 2006) odhadují, že v roce 1981 žilo na našem území mezi 30 – 35 000 Vietnamců. Potom toto číslo už jenom klesalo a v roce 1990 u nás mohlo pobývat kolem 13 000 osob vietnamské národnosti (Pechová, 2007, Brouček, 2003).

Pobyt studentů a dělníků byl pečlivě organizován a kontrolován. Doba pobytu a jazyková příprava závisela na typu zaučení či vzdělání a na formě mezistátní

dohody, na jejímž základě přijeli. O jejich potřeby se staral “tzv. organizátor či tlumočnick” (Kocourek, 2007b: 98). Někteří z těchto lidí si svoji funkci udrželi až do devadesátých let minulého století, kdy se stali prostředníky mezi komunitou a majoritní společností a založili agentury zprostředkovávající za úplatu služby nově příchozím (Kocourek 2007b).

3.1.2 1990 – 2005

Porevoluční československo se vyvázalo z téměř všech politických a ekonomických vazeb s VSR. Polistopadový zmatek umožnil některým imigrantům zůstat, přeorientovat se na tržní hospodářství a začít podnikat. Jejich počet se rozrůstal i o příslušníky vietnamské národnosti, kteří přicházeli z ostatních bývalých států sovětského bloku. Vedle vietnamských starousedlíků, kteří se přizpůsobili novým poměrům, imigrace devadesátých let sestávala především z nově příchozích jedinců bez dřívější migrační zkušenosti (Kocourek, 2007). Zatímco před rokem 1990 probíhala imigrace ve jménu mezistátní pomoci, migranti byli vybíráni z privilegovaných dobře situovaných rodin, po roce 1990 šlo o klasickou ekonomickou migraci za účelem vydělání peněz, která lákala i lidi z chudších zemědělských oblastí. V této době započala hierarchizace komunity (Pechová, 2007).

Nově příchozí Vietnamci se začali sdružovat okolo osob, které tu již byly usazený. Pomalu vznikající kolektivy se začaly strukturovat a vnitřně stratifikovat. V jejich čele většinou stáli lidé s předlistopadovou zkušeností, kteří využili svého zvýhodněného postavení a na místech bývalých továren nebo kasáren zakládali velkoobchody. Někteří z nich také využili svých jazykových kompetencí a orientaci v českém prostředí a stali se zprostředkovateli mezi komunitou a majoritou a na této skutečnosti začali finančně profitovat. Pechová (2007) tvrdí, že tato hierarchizace společnosti dodnes znevýhodňuje méně orientované skupiny s horší znalostí jazyka. Podle Broučka (2003) privilegovanou skupinu s předrevoluční zkušeností tvoří 5-10% komunity a zbylých 90-95% na nich závisí. V převážné míře se Vietnamci v devadesátých letech živili jako prodejci levného textilu, obuvi a elektroniky. Přijeli za účelem zbohatnutí a po našetření peněz se plánovali vrátit domů (Kocourek, 2007).

3.1.3. 2006 do současnosti

Již ve zprávě z roku 2007 Pechová předpověděla, co se stane jádrem diskuzí o Vietnamcích v následujících letech. Mluví v ní o “novém trendu” (30) ve vietnamské imigraci od let 2006-2007, kdy do ČR začaly proudit tisíce Vietnamců s pracovními vízy, aby uspokojily poptávku zdejších továren po levné pracovní síle. Ještě na konci roku 2005 drtivá většina ekonomicky aktivních Vietnamců byla držitelem živnostenského listu a podnikala jako stánkaři či prodejci v kamenných obchodech. V příštích třech letech jejich počet narostl o 20 000 agenturních zaměstnanců a jak říká Martínková (2008b) “Na tak výraznou změnu sociální struktury, k jaké na základě mohutného přílivu levné pracovní síly z Vietnamu došlo, však nebyla připravena ani vietnamská komunita, ani majoritní společnost” (s. 7).

Vietnamská menšina, jejíž vnitřní heterogenita byla započata už v minulosti (starousedlíci z dob komunismu, nově příchozí v devadesátých letech, jejich děti), byla vystavena nové výzvě. Nejprve vznikla obava, že právě přílišná socio-ekonomická odlišnost nově příchozích spolu s tradičním českým házením všech Vietnamců do jednoho pytle, ohrozí pozitivní obraz komunity v očích české majority, o který se Vietnamci dlouhodobě snažili. Později se jejich obavy přesunuly spíše k problému, jak pomoci krajanům, kteří se dostali vlivem ekonomické krize a masivního propouštění do obtížné situace. Martínková (2008b) tvrdí, že se komunita dostala do ambivalentní situace – na jedné straně se obávala nárůstu xenofobních nálad ve společnosti a na druhé cítila přirozenou potřebu pomoci lidem v nouzi. Tento fakt potvrdil i můj výzkum:

„Protože my opravdu chceme něco dělat, když vidíme, že ti naši dělníci trpí, nemají práci, ztratili bydlení, ztratili všechno. Co můžeme dělat? Jich je dvacet tisíc. Nás je čtyřicet tisíc včetně dětí (...) Chceme těm lidem pomoci, abychom je trošičku podpořili psychicky, ale také abychom trošičku zabránili potenciálním kriminálním činům.“

(Respondent 5, 22.-23.min)

Problémům vietnamských ale i mongolských agenturních zaměstnanců, kteří se vlivem hospodářské krize ocitli bez práce bylo věnováno hodně prostoru v českých médiích. Postupně byla odhalena síť oficiálních i neoficiálních zprostředkovatelských agentur na české a vietnamské straně a jejich vykořisťování

neinformovaných jedinců v těžké životní situaci (Martínková, 2008; Martínková, 2010).

3.1.4 Motivace k migraci

Z ekonomického hlediska je emigrace z Vietnamu do ČR součástí státní politiky boje proti vysoké míře nezaměstnanosti a chudobě. Migrace do ČR je vnímána jako cesta za lepší finanční situací a vzděláním. „Migranti do ČR z Vietnamu nepřijíždějí primárně z potřeby integrovat se do české společnosti, jejich motivace je spíše ekonomického charakteru (Kocourek, 2007: 117). Mnoho Vietnamců stále věří v “mýtus o Západu jako zaslíbené zemi” (Pechová, 2007: 19). Typický vietnamský imigrant je mladý člověk se základním či středním vzděláním, který před odjezdem neprošel žádnou jazykovou či informativní přípravou. ČR zůstává oblíbenou destinací z důvodů dlouhého vzájemného kontaktu mezi oběma zeměmi a díky tomu, že Vietnamci spíš než oficiálním dokumentům věří mluvenému slovu lidí ze svého okolí, tzn. příběhům a zkušenostem lidí, kteří již v zahraničí jsou (Kocourek, 2008). Dalšími důvody pro emigraci bývá sloučení rodiny a studium (jak na vlastní náklady, tak na základě vládních stipendií) (Pechová, 2007).

3.1.5 Charakteristika komunity

Vietnamská komunita bývá popisována jako uzavřená a izolovaná. Tento stav je umocněn existencí velkých tržišť, které vedle obchodních center plní také roli kulturních, společenských a mediálních středisek. Sídlí v nich velké vietnamské firmy, neziskové organizace, cestovní agentury, restaurace, školky, překladatelé, doktoři, svatební agentury, fotografická a grafická studia. Konají se tam fotbalové zápasy, koncerty vietnamských interpretů nebo veřejné odměňování nejlepších studijních výsledků vietnamských dětí, jazykové kurzy či doučování (Kocourek, 2007). Zkrátka, tyto tržnice zajišťují nezbytný každodenní servis a umožňují jejich obyvatelům život izolovaný od okolí (Martínková, 2008). Imigranti z devadesátých let přišli především s cílem vydělat peníze a vrátit se domů. Tato strategie dočasného pobytu se promítá do jejich velkého pracovního nasazení a do nižších požadavků na kvalitu života. Samozřejmě to má také vliv na jejich snahu začlenit se do majoritní společnosti.

Pomalá inkorporace Vietnamců do české společnosti je také ovlivněna neochotou majoritní společnosti otevřít se imigrantům. Lidé mají velmi malé povědomí o životě Vietnamců v ČR. Někteří z nich mají problémy s osvojením českého jazyka, dále tu jsou zjevné rozdíly ve stylu komunikace a chování, které mohou způsobovat nedorozumění. Navíc instituce rodiny je preferována na úkor vztahů jdoucích mimo tento úzký okruh lidí či komunitu. Vietnamci nevnímají veřejnou správu jako službu lidem a nejsou zvyklí využívat její pomoci. S tím souvisí malá znalost českého legislativního systému a kulturních zvyklostí (Kocourek, 2007). Na druhé straně je tu několik faktorů, které integraci napomáhají – Vietnamci začínají opouštět myšlenku návratu do Vietnamu a hledají nové podnikatelské příležitosti. Důraz na vzdělání a úctu k autoritám pomáhá vytvářet pouto mezi oběma populacemi. Zvyšuje se spolupráce mezi českými a vietnamskými organizacemi ze soukromého i neziskového sektoru. Také vznikající druhá generace, plně zapojená do života majoritní společnosti, napomáhá sblížení (ibid.)

3.2 Vietnamci a české občanství v číslech

Podíl cizinců na populaci České republiky dosahuje poměrně nízkých hodnot v porovnání s jinými evropskými zeměmi, ale zato od pádu komunistického režimu rychle stoupá. V roce 1993 pobývalo na našem území necelých 80 tisíc cizinců a v loňském roce to bylo více jak 400 tisíc. Není důvod se domnívat, že tato rostoucí tendence ustane či obrátí svůj směr (Rákoczyová, Trbola, 2009).

Se vzrůstajícím počtem cizinců a prodlužováním imigrační historie jednotlivých přistěhovaleckých skupin také roste podíl osob, které se v ČR trvale usazují. Následující tabulka ukazuje vzrůstající tendenci jak v příjezdu cizinců, tak ve výskytu trvalých pobytů. Za všech cizinců legálně žijících na území ČR v roce 2010 jich 45% pobývalo na základě povolení k trvalému pobytu. Ze všech trvale usedlých pak více než 19% těchto povolení patří vietnamským občanům (v roce 2010 60,8% všech legálně pobývajících Vietnamců mělo trvalý pobyt).

Tab. 3: Cizinci v ČR podle počtu a pobytu

	Celkem	Trvalý pobyt	Celkem	Trvalý pobyt	Celkem	Trvalý pobyt
	2001		2002		2003	
Celkem	163 805	63 407	179 154	70 150	195 394	76 684
Vietnam	22 431	8 161	23 362	10 127	25 617	13 621
	2004		2005		2006	
Celkem	255 917	99 467	280 111	110 598	323 343	139 185
Vietnam	34 248	20 689	36 903	23 235	40 835	30 538
	2007		2008		2009	
Celkem	393 345	157 512	439 498	172 191	434 600	180 359
Vietnam	51 159	32 748	60 306	34 792	61 178	35 768
	2010					
Celkem	425 301	189 962				
Vietnam	60 301	36 634				

(Zdroj: ČSÚ - http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001)

Jak už bylo řečeno, vietnamská komunita rozšiřuje skupinu trvale usdlých rezidentů významný dílem. Dalším specifíkem, kterým se může pochlubit, je vysoká natalita a početná generace osob do dvaceti pěti let věku – v roce 2007 čítala 20 399 osob, tj. 40% z celkové vietnamské populace. Od roku 1995 do roku 2008 se narodilo celkem 6 219 vietnamských dětí. Tato druhá generace početně dalece předčí druhé generace ukrajinských (3 046), slovenských (2 004) i ruských (996) imigrantských skupin narozených ve stejném časovém období¹¹.

Pakliže v rámci komunity najdeme velký počet osob s trvalým pobytem (který je podmínkou pro získání českého občanství) a početnou skupinu mladé generace, která se tu buď narodila nebo strávila část svého dětství či dospívání, mohli bychom předpokládat, že se z ní bude etablovat významná skupina potenciálních žadatelů o české občanství. Tabulky na následující stránce udávají četnost udílení českého občanství cizincům a počet zamítavých rozhodnutí. Ve statistikách lze dohledat počet Vietnamců, kteří každoročně získají české občanství. Neexistují však data udávající, kolika z nich byla žádost zamítnuta či kolik Vietnamců celkem si ročně žádá. Požádala jsem o tato čísla přímo Ministerstvo vnitra ČR a bylo mi v oficiálním vyjádření sděleno, že takovými daty nedisponují ani oni, ani cizinecká policie. Nehledě na neexistenci přesných dat, MV ČR v odpovědi na můj dotaz uvedlo, že o české občanství je čím dál větší zájem především mezi mladými Vietnamci:

¹¹ ČSÚ: Narození cizinci v ČR podle státního občanství - vývoj v letech 1995-2009

Dostupné z http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-009 (cit. 12.2.2011)

„Ministerstvo vnitra v současné době statisticky neeviduje počty podaných žádostí o udělení státního občanství podle kritéria státního občanství žadatelů, tzn. že Vám v současné době nejsme schopni sdělit, kolik žádostí o udělení státního občanství České republiky bylo v jednotlivých letech podáno vietnamskými státními občany.

Ministerstvo vnitra podle původního státního občanství eviduje pouze ty žádosti, jejichž vyřízení bylo zakončeno udělením státního občanství České republiky, tzn. počet občanů jednotlivých států, jimž bylo české státní občanství uděleno (...).

Je nám líto, že Vám nemůžeme sdělit přesnou informaci ve věci, která Vás zajímala, resp. přesná data vztahující se k Vašemu dotazu. Můžeme Vám však sdělit, že z úřední činnosti oddělení státního občanství a matrik Ministerstva vnitra lze však bezpochyby dovodit, že mezi státními občany Vietnamu zájem o udělení českého státního občanství existuje a jistě tento trend nelze považovat za sestupný, spíše naopak. Lze pak rovněž konstatovat, že zájem o udělení českého státního občanství existuje především u mladší generace vietnamských státních občanů, kteří v České republice prožili většinu svého života. Dále pak lze konstatovat, že řada vietnamských občanů (zejména středního a staršího věku) o udělení českého státního občanství dosud neusiluje, protože je pro ně nepřijatelné případné splnění jedné ze zákonných podmínek pro udělení českého státního občanství, která spočívá v pozbytí dosavadního (tj. v jejich případě vietnamského) státního občanství.“

(Zdroj: Oficiální vyjádření MV ČR z 13.5.2011 na můj emailový dotaz ohledně hodnot naturalizace osob vietnamské národnosti)

O české občanství je tedy mezi potomky vietnamských imigrantů zájem. Podívejme se tedy, kolik žádostí je každý rok vyřízeno kladně.

Tab. 4: Státní občanství ČR nabytá podle předchozího st. občanství; 2001-2008

Rok	2001		2002		2003		2004		2005	
	Celkem	Z toho azylanti	Celkem	Z toho azylanti	Celkem	Z toho azylanti	Celkem	Z toho azylanti	Celkem	Z toho azylanti
Naturalizace	1 121		1 150	29	1 267	34	1 495	20	1 177	59
Vietnam	76		29	2	46	2	47	-	62	-
Rok	2006		2007		2008		2009			
	Celkem	Z toho azylanti	Celkem	Z toho azylanti	Celkem	Z toho azylanti	Celkem	Z toho azylanti		
Naturalizace	1 355	47	1 027	32	1 087	85	1 017	69		
Vietnam	43		40		41	1	42	N/A		

(Zdroj: ČSÚ, Nabytí státního občanství ČR - datové údaje¹²)

¹² http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_nabyvani_obcanstvi (cit. 25.1.2011)

Tab. 5: Počet udělených občanství, zamítnutých žádostí a příslibů

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
0	1 267	1 495	1 177	1 355	1 027	1087	1017
A	N/A	677	653	617	577	633	607
B	N/A	134	142	112	92	113	75
C	1001	543	511	505	485	520	532
D	1 235	1 200	828	748	782	489	514

(Zdroj: MV ČR, Zprávy o situaci v oblasti migrace na území ČR 2001-2009¹³ + vlastní výpočet)

0 = počet udělených občanství

A = počet zamítnutých žádostí

B = počet pozitivně přehodnocených žádostí z počtu A na základě podání opravného prostředku

C = konečný počet zamítnutých (vlastní výpočet)

D = počet příslibů, tj. usnesení o přerušení správního řízení za účelem předložení dokladu o pozbytí dosavadního občanství žadatele o udělení státního občanství České republiky

Z čísel Ministerstva vnitra jasně vyplývá, že Česká republika ročně udělí poměrně malé množství občanství (bod 0, Tab.5). Trend v posledních letech spíše naznačuje klesající tendenci. Navíc to český stát komplikuje požadavkem vyvázání se z občanství původního, kvůli čemuž ročně pozastaví několik set žádostí (bod D, Tab. 5). Na druhé straně pokud porovnáme počet udělených občanství (bod 0) a zamítnutých žádostí (bod C), lze zhruba říci, že každý rok dvě třetiny žadatelů jsou úspěšné. V čem tedy spočívá problém nízké naturalizace? Háček je v tom, že ze strany cizinců nemůžeme v žádném případě mluvit o velkém zájmu o české občanství. A to platí i o vietnamské komunitě.

Pokud pomineme ostatní požadavky k žádosti o občanství a zaměříme se na základní požadavek pětiletého trvalého pobytu, který standardně má každý žadatel splnit, můžeme udělat tento hrubý výpočet:

V roce 2004 žilo na našem území 20 689 Vietnamců na základě trvalého pobytu. Tito jednotlivci v roce 2009 teoreticky splnili podmínku pětiletého pobytu na území ČR. Z nich získalo v roce 2009 občanství pouze 42 osob, což je pouhých 0,2% ze všech potenciálních žadatelů. Nevíme, kolik Vietnamců je obsaženo v číslech zamítnutých žadatelů nebo těch, kterým byl dán příslib. I kdybychom však předpokládali, že polovina z nich byli Vietnamští žadatelé (což by činilo 523 osob), zájem ze strany

¹³ <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D> (cit. 25.1.2011)

Vietnamců potenciálně oprávněných žádat o české občanství by se zvýšil z 0,2% na 2,5%. To je velmi nízký zájem.

3.3 Jeden-a-půlta a druhá generace Vietnamců v ČR

O dospívající generaci dětí vietnamských imigrantů můžeme stále častěji slyšet či číst v médiích. Nedávno to bylo v lednu 2011 s volbou vietnamské Miss v ČR. Ministr zahraničních věcí ČR Karel Schwarzenberg, který se večera účastnil, v televizním přenosu prohlásil: „Vietnamci se celkem u nás osvědčili. Jsou velice pilní. Nejlepší studenti u nás jsou také často Vietnamci. Prostě máme z nich radost.“¹⁴

Jak mediální výstupy, tak statistická data, ale i mladí čeští Vietnamci svými vlastními aktivitami ukazují, že jejich existenci budou muset vzít na vědomí nejenom badatelé, ale také nejširší veřejnost a sama komunita.

Statistiky o natalitě ve vietnamské komunitě (v letech 1995-2009 se narodilo 7 166 dětí¹⁵) a o počtech vietnamských dětí na českých školách ukazují, že fenomén 1.5 a druhé generace Vietnamců v ČR je aktuální téma. Přirozeným vývojem se v komunitě etabluje početná skupina vietnamských středoškoláků a vysokoškoláků, u kterých můžeme předpokládat, že jsou jazykově a kulturně integrovaní. Počty studentů na všech stupních škol naznačují, že tento trend bude pokračovat.

Tab. 6: Počet vietnamských studentů na českých školách

	Počet studentů v r. 2008/2009	% ze všech studentů/cizinců
Mateřské školy	1102	31.2
Základní školy	3270	24.1
Střední školy	1906	26.7

(Zdroj: ČSÚ – http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_vzdelavani-0603301)

Ze všech cizinců navštěvujících mateřské, základní a střední školy ve školním roce 2008/2009 byly vietnamské děti nejpočetnější skupinou. Také počty vietnamských vysokoškoláků strmě stoupají. V roce 2005 studovalo na některé z univerzit 367 osob s vietnamským občanstvím. V roce 2008 to bylo 650 studentů a v roce 2009 již 776 osob.

¹⁴ <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1178166846-zpravy/211411011000129/titulky/#t=3m57s> (31-01-2011)

¹⁵ ČSÚ: Narození cizinci v ČR podle státního občanství - vývoj v letech 1995-2009
Dostupné z http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-009 (cit. 12.2.2011)

Tématem jeden-a-půlté generace Vietnamců v ČR jsem se zabývala v loňském roce ve své diplomové práci nazvané *Where are we MADE IN? Answers of Vietnamese immigrant children on Czech weblogs* (Dvořáková, 2010). Podrobněji se případu blogujících Vietnamců, resp. jejich vstupu do českého veřejného prostoru, budu věnovat v případové studii v kapitole 3.4.1 Na tomto místě bych chtěla pouze stručně uvést základní poznatky ze života této generace s odkazem na podrobnější popis ve zmíněné práci.

Mladí čeští Vietnamci, jak už způsob, kterým je označuji, napovídá, vyrůstají v dvoukulturním prostředí a tím pádem jsou formováni dvěma normativními systémy. První, český, operuje především prostřednictvím školy, přátel a celostátních médií. Druhý, vietnamský, zase skrze rodinu, komunitu a její média. Není to tedy pouze jejich fyziognomie, která je odlišuje od majoritní společnosti, ale i jejich pohled na svět ze dvou historicky a kulturně formovaných perspektiv.

TRINH Thuy Duong napsal(a)

„Ano, má kamarádka Thuy Duong (moje jmenovkyně:)) má pravdu. Většina vietnamských dětí, kteří tu odmalička vyrůstají, nebo se tu dokonce narodily, žijí v jakémsi dvojsvětě. Ve škole už téměř není vidět rozdíl mezi Čechem a Vietnamcem (zapomeňme teď na fyzickou stránku), protože tu vyrůstáme odmalička. Známe české pohádky, české písně, básničky... Téměř jsme splynuli s prostředím. Ale když přijdeme domu, musíme se opět "přepnout" zpět.“
(in Nguyen Thi Thuy Duong, *Dvojí život banánových dětí, komentář*¹⁶)

1.5 generace Vietnamců přijela v devadesátých letech se svými rodiči, má vzpomínky na dětství ve Vietnamu, ale převážnou část života prožila v ČR. První roky života v Čechách jejich rodiče tvrdě pracovali, a tak někdy dávali svoje děti do opatrování českých tet či babiček. Někteří malí Vietnamci v těchto rodinách strávili i několik let a vedle jazyka si osvojili typický způsob života v české rodině včetně stravovacích zvyklostí, trávení volného času, slavení svátků, dodržování tradic atd. Čeština se postupně stala jejich mateřským jazykem a znalost vietnamštiny ochabovala. Důležitou roli ve svém životě přikládají vzdělání a podle toho věnují maximum času studiu. Velikou podporu mají ve svých rodinách a vlastně celé komunitě, která si vzdělání velmi cení a vidí v něm záruku dobré budoucnosti. K rodičům obecně chovají velkou úctu.

¹⁶ <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/nguyen-thi-thuy-duong.php?itemid=2602> (cit. 15.2.2010)

Ne všechny vietnamské děti samozřejmě studují gymnázium, ale velká většina jich tam opravdu sedí. Učí se od rána do večera, po vyučování mají místo zájmových kroužků doučování a aby nezlenivěly přes letní prázdniny, tak jim rodiče platí soukromé učitelky.

(in Nguyen Thi Thuy Duong, Se učit, se učit¹⁷)

Jako potomci imigrantů z devadesátých let znají velmi dobře život vietnamského stánkaře či majitele obchodu s textilním zbožím. Vzhledem k dlouhodobým kontaktům, které jejich rodiče v komunitě mají (někdy sahají až do předlistopadového období), a vzhledem k tomu, že jejich rodiče pravidelně navštěvují velkotržnice, kde doplňují zboží, jsou jejich rodiny součástí silné sítě vazeb spojující Vietnamce napříč celou Českou republikou. Často proklamovaná uzavřenost a izolovanost komunity aktivně zasahuje do soukromého života mladých Vietnamců především v oblasti vzdělávání (výběr školy, školní úspěchy) a partnerských vztahů (preference vietnamských partnerů rodiči i komunitou).

Nedávno jsem se jich vážně zeptala, jak by reagovali na to, kdybych si přivedla domů českého přítele. Nejdříve na mě vylekaně zírali a snažili se vystopovat sebemenší důkaz, že někoho takového už v Praze mám.

„No, kdyby mě porazil v pití rýžového vína, tak bych ho bral!“ říká s pobaveným výrazem můj otec. Marně pátrám v paměti, zda už někdy takový člověk překročil náš práh. Načež mě maminka vrátí zpátky na zem svou jasnou odpovědí. S kamennou tváří mi sděluje, že by mi takový vztah samozřejmě nezakazovali, ale pro požehnání ať si jdu k sousedům. A to jsem si bláhově myslela, jak liberální a pokročilé rodiče to nemám!

V tomhle směru se asi shodnou všichni Vietnamci ze starší generace. Vietnamka patří k Vietnamci a naopak, jakékoli vybočování z řad vlastní rasy se neschvaluje.
(in Nguyen Thi Thuy Duong, Mami, chodím s Čechem¹⁸)

„Dvojitý život“, jak někteří svoji dvoukulturní zkušenost nazývají, není jenom o nalezení cesty, jak skloubit oba vlivy v praktickém životě. Dotýká se samozřejmě i jejich vnitřního světa a sebeidentifikace. Vietnam je země, odkud pocházejí, Česká republika země, kde vyrostli. Obě země, obě kultury tvořily jejich identitu. Jsou první početná dospělá generace v ČR, již se fenomén biculturnosti úplně týká a kvůli níž budou muset jak majoritní společnost, tak vietnamská komunita přehodnotit své představy o tom, kdo je a jak vypadá Vietnamec v České republice. Česká veřejnost bude muset opustit svoji stereotypní představu o Vietnamci-stánkaři, který se vymlouvá,

¹⁷ <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/nguyen-thi-thuy-duong.php?itemid=2779> (cit. 13.7.2010)

¹⁸ <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/nguyen-thi-thuy-duong.php?itemid=2945> (cit. 13.7.2010)

že neumí česky, a přiznat si existenci plyně česky hovořících a integrovaných vietnamsky vypadajících jedinců, kteří mají právo o sobě tvrdit, že jsou Češi. Vietnamská komunita bude zase muset připustit, že nová generace je nevyhnutelně částečně počestěná a že to nutně neznamená, že je zkažená. Jejich životní trajektorie se bude ubírat jiným směrem než trajektorie jejich rodičů a přes silné pouto k Vietnamu se pravděpodobně jen malá hrstka z nich v budoucnu vrátí do země svého původu.

3.4 Případové studie aktivního občanství

3.4.1 Vietnamští blogeři

V této kapitole bych ráda představila výsledky již zmíněného výzkumu o vietnamských blogerech v ČR. Tyto blogy psané představiteli 1.5 generace Vietnamců se staly součástí veřejného prostoru a otevřely potřebný česko-vietnamský dialog. Jako takové je považuji za bezprecedentní příklad ochoty a schopnosti této generace najít si způsob, jak se ve veřejném prostoru prosadit i v situaci, kdy plně nepožívají politická práva.

Výzkumné otázky

Cílem výzkumu bylo zjistit

- a) co tyto blogy odhalily o životech mladých českých Vietnamců
- b) co s sebou sdílení této bikulturní česko-vietnamské životní zkušenosti prostřednictvím blogování přináší

Vzhledem k tomu, že v této práci se soustředím na činnost těchto mladých lidí ve veřejném prostoru, představím zde především výsledky vztahující se ke druhé výzkumné otázce.

Výběr vzorku

Předmětem analýzy byly blogy psané příslušníky vietnamské národnosti v českém jazyce. Během výzkumu se ukázalo, že jsou psané převážně představiteli 1.5 generace, tj. jednotlivci, kteří se narodili ve Vietnamu a v útlém dětství se přestěhovali do ČR, a proto se tato generace stala mojí cílovou skupinou. Překvapivé bylo, že ani jeden blog nebyl založen představitelům druhé generace.

Na první blogy jsem narazila na serveru www.idnes.cz náhodou jako běžný čtenář. Když se staly předmětem mého výzkumu, využila jsem několika kontaktů

zveřejněných na stránkách Klubu Hanoi. Skrze nově objevené blogy jsem se dostala k dalším autorům. Poslední formou vyhledávání potenciálních blogerů vietnamského původu byly nominální seznamy všech autorů na stránkách poskytovatelů blogových stránek. Celkově se mi podařilo objevit patnáct blogerů, z nichž jsem dva vyloučila (jeden byl představitelem první generace a druhý o sobě nezveřejnil dostatek informací, abych mohla určit, do které generace patří). U zbylých třinácti blogerů jsem analyzovala všechny články a jejich komentáře napsané od 4. února 2008, kdy byl publikován úplně první článek, do 31. srpna 2010. Celkově jsem sesbírala 227 článků a 14 867 komentářů.

Metodologie

Vzhledem k velkému množství textu jsem se rozhodla pro analýzu pomocí softwaru MAX QDA, který mi pomohl nejenom sestavit přehlednou databázi článků, ale také se orientovat ve všech kódech, kategoriích a zpětně vyhledávat potřebné části textu. Nejprve jsem prováděla klasickou tématickou analýzu. Vzhledem k tomu, že mě blogy zajímaly z hlediska jejich propojení s vnějším světem, jako platforma, na níž se střetávaly různé ustanovené společenské a kulturní vzorce, moje analýza zabrousila i do oblasti diskursivní analýzy.

Vedle analýzy textů, jsem měla možnost provést polostrukturované rozhovory se třemi blogerkami. K doplnění kompletního obrazu jsem též použila statistická data a odbornou literaturu.

Blogy

Blogy jsou osobní webové stránky, na nichž jejich zakladatelé publikují články, příběhy, komentáře atd., které se čtenářům zobrazují v opačném chronologickém pořadí, tzn. nejnovější článek stojí na začátku seznamu. Blogy se mohou pomocí hyperlinků propojovat s jinými internetovými zdroji, většinou s jinými blogy. Navíc umožňují čtenářům zanechat pod každým článkem komentář a diskutovat tak o tom, co právě četli (Hering et al, 2004).

Blog a veřejná sféra

Fakt, že jsou blogy veřejně přístupné a umožňují určitou míru interakce, přiměl mnohé vědce přemýšlet o jejich postavení v rámci veřejného prostoru. Forma interakce mezi blogerem a jeho čtenáři je asymetrická. Výměna názorů je omezená na prostor komentářů a autor/ka je v určité výhodě jako koordinátor diskuze. On/a nastavuje téma

a má největší prostor se vyjádřit (Herring *et al.*, 2004). Podle mého názoru jsou blogy díky své soukromo-veřejné povaze a asymetrickému způsobu komunikace ideálním vyjadřovacím prostředkem pro marginalizované skupiny.

Vědci, kteří se zabývají potenciálem internetu rozšířit veřejný prostor, se často snaží najít příklady internetové komunikace splňující habermasovské požadavky „komunikativní racionality“ (Dahlberg, 2004). V Habermasově ideálně-typickém pojetí komunikativní akce, která by konstitovala a kultivovala veřejný prostor, musí být splněny následující podmínky:

- a) účelem komunikace je zpochybňovat normativní postoje
 - b) účastníci komunikace si musí uvědomovat společenské a kulturní zázemí, z něhož vycházejí
 - c) účastníci jsou otevřeni opačným názorům a snaží se je pochopit
 - d) účastníci jsou upřímní a nezatajují žádné relevantní informace
 - e) debaty jsou oproštěné od státních a ekonomických zájmů
- (Dahlberg, 2001: 623)

Pokud bych vycházela z nastíněné koncepce, musela bych blogy, které byly předmětem mého výzkumu, okamžitě diskvalifikovat jako nesplňující kritéria pro rozšíření veřejného prostoru. Jsou plné emocí, metafor, přehánění, nedůvěry, nepochopení a předsudků. Čtenáři i blogeři si s sebou přinášejí svoje ideologické postoje, které nemají zájem odložit. V mnoha případech poslední, o co jim jde, je racionálně debatovat a zpochybňovat svoje názory. O upřímnosti ve virtuální snadno anonymizované společnosti se dá přinejmenším pochybovat. Přesto pravidelný čtenář nabude pocitu, že na nich dochází ke zpochybňování tradičních postojů a stereotypních pohledů na lidi. Obraz vietnamské komunity se mění, předsudky jsou vystaveny kritice a jednotlivé názorové skupiny se konfrontují. Většina z toho se děje mimovolně jako vedlejší efekt debat o věcech denní potřeby.

Analyzované blogy mě utvrdily, že Habermasova koncepce komunikace ve veřejném prostoru, podle níž nejrationálnější a nejlépe formulovaný argument vyhrává, je odtržena od základního aspektu našeho bytí, a to, že se navzájem lišíme a dialogicky se vždy vztahujeme k druhému, tj. jinému. Habermasův účastník debaty je odtělesněná univerzální racionální bytost (Gardiner, 2004). „Znehodnocování esteticko-

emocionálního způsobu komunikace nejenom marginalizuje nebo vylučuje skupiny, které se jimi vyjadřují (...), ale také limituje zdroje, s nimiž můžeme dosáhnout většího porozumění. Přitom esteticko-emocionální aspekty interakce přispívají různými způsoby k demokratické komunikaci“ (Young in Dahlberg, 2005: 115). Kdo může zaručit, že prezentace racionálního argumentu bude účinnější než ilustrativní obrázek nebo emocionálně zbarvené vyprávění?

Podle mého názoru jsou blogy psané mladými Vietnamci součástí veřejné sféry. Tito lidé našli způsob komunikace, který jim pomohl překonat společenské a strukturální nerovnosti, jichž je veřejný prostor plný, a který odpovídá jejich věku, schopnostem, statusu, sociálnímu a kulturnímu zázemí. Veřejná sféra je nespravedlivý prostor, který privilejuje osoby s rétorickými schopnostmi, vzděláním, schopností využívat média nebo styky s vlivnými lidmi. V takové situaci je použití asymetrického způsobu komunikace, pohodlí a bezpečí domova a subjektivní prezentace problému chytrý a legitimní způsob, jak může menšinový názor získat prostor ve veřejné diskuzi.

Čeho svou aktivitou ve veřejném prostoru dosáhli?

Především se jim podařilo seznámit čtenáře blogů s jejich existencí. Ukázalo se, že majoritní čtenáři často neměli o této generaci plyně česky hovořících Vietnamců ponětí. Jejich obrázek vietnamské komunity byl scvrklý na představitele stánkařů, kteří mají problém formulovat českou větu. Překvapením pro samotné blogery byla neočekávaná reakce ze strany Vietnamců. S určitou dávkou zevšeobecnění můžeme shrnout, že první zveřejněné články vyvolaly dvě základní reakce:

- A) vesměs pozitivní reakce ze strany českých čtenářů, kteří přivítali blogy jako zajímavý informační zdroj o komunitě, s níž byli v každodenní kontaktu, ale o níž toho věděli velmi málo.
- B) početné negativní reakce ze strany Vietnamců, kteří byli šokováni soukromým, otevřeným charakterem článků, nízkým věkem jejich autorů a jejich přihlášením se k české identitě a kultuře.

Jeden z prvních článků představil koncept „banánové dítě“, který metaforicky popisuje proces, skrze nějž děti asijských imigrantů absorbují západní kulturu, jazyky a hodnoty, a i když jejich zevnějšek poukazuje k jejich východním kořenům, jejich vnitřek je (částečně) pozápadněn. Blogerů, kteří připustili český vliv na jejich identitu byli

obviňování, že jsou zkažení, neváží si svých rodičů či že nemají dostatečný kontakt s komunitou.

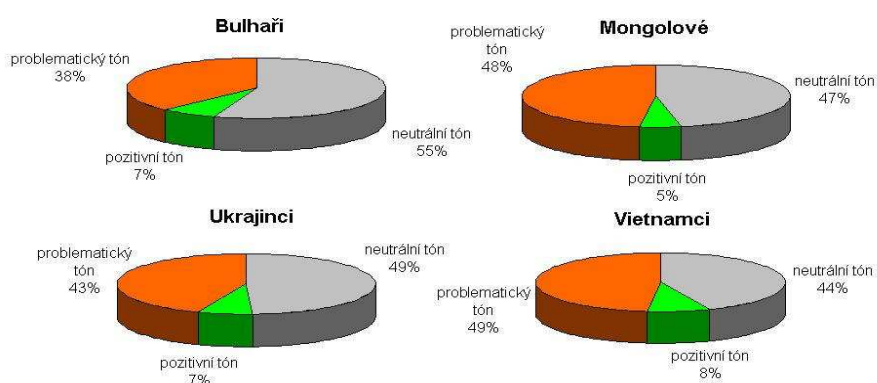
Být banán, to přece neznamena jen tady v ČR žít odmalička. Znamená to žít tu a částečně se počestit. Velice obdivuji své mladé krajany - druhou skupinu - kteří tu žijí odmalička, stejně jako já, a přesto si dokázali udržet vše asijské, vietnamské, vše, co je starodávné, čisté a neposkvrněné. Já jsem to už nedokázala, ale přece mě za to nemůžete odsuzovat. Prostě jsem se počestila, je to jen kvůli mě, nikomu jinému (neházejte to na styl výchovy mých rodičů), prostě jsem napůl česká. A není to tak, že bych pohrdala tradicemi, prostě je chápu jinak - přemýšlím napůl česky. (Lenka Do Thi, Vietnamky se rozhodly mezi sebou válčit¹⁹)

At' už reakce na termín „banánové děti“ byla odmítavá, překvapivá nebo souhlasná, rozruch okolo jeho publikování ukázal, že mnoho lidí má k němu co říci. Potvrdilo se, že zde chyběl dialog o životě dospívajících Vietnamců, který by jim zajistil místo v našich myslích a tudíž v naší společnosti. Pomocí příběhů z každodenního života se blogeři pustili do normalizace a transformace typického obrázku vietnamského imigranta v České republice. Dali najevo, že většinový obrázek o vietnamské komunitě ani vnímání jejich existence mezi svými krajany neodpovídá tomu, co prožívají a že mají potřebu o tom diskutovat. Podařilo se jim diverzifikovat obrázek vietnamské komunity a legitimizovat vlastní existenci protlačení jejich pohledu na svět do myslí českého i vietnamského čtenáře. Založili v naší společnosti nový diskurz, který reflektuje jejich pozici mezi dvěma kulturními světy, který normalizuje jejich způsob bytí a usnadňuje do budoucna cestu všem jednotlivcům, kteří spadají do kategorie banánových dětí.

Dále se jim podařilo rozšířit zpravodajství o vietnamské komunitě o nové médium a zdroj informací. Analýza agentury Newton Media o mediálním obrazu cizinců (Bulharů, Mongolů, Ukrajinců a Vietnamců) ve vybraných tištěných médiích (MF Dnes, E15, Hospodářské noviny, Lidové noviny, Právo, Haló noviny, Blesk, Šíp, AHA) od ledna 2008 do listopadu 2009 ukázala, že negativní či neutrální tón článků pojednávajících o těchto menšinách převládal.

¹⁹ Tento blog již není dostupný na internetu. Zdrojem citace byla můj soukromý archiv všech článků zahrnutých ve výzkumu o blogerech.

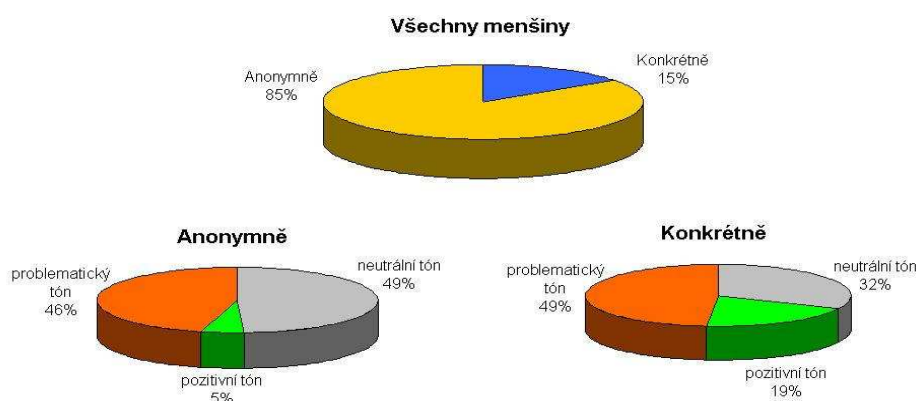
Graf č.4 Vybrané národnosti a hodnotové zabarvení jejich medializace

(Zdroj: Tošnerová, 2010: 3)

Zároveň Agentura zjistila, že články z osobního života imigrantů nejsou hlavními tématy. Převládala témata ekonomická (nezaměstnanost, dobrovolné návraty) a pobytová (nelegální pobyt, vízová politika, vykořisťování). Navíc bylo zjištěno, že anonymní referování o celé skupině imigrantů bez udání konkrétního jména či příběhu konkrétního jednotlivce se vyskytovala u 85% všech článků. Přitom se ukázalo, že pokud jsou příspěvky konkrétní, zvyšuje se pravděpodobnost, že budou pozitivně laděny (Tošnerová, 2010).²⁰

Graf č. 5 Anonymní vs osobní informování o čtyřech vybraných národnostech v ČR

(Zdroj: Tošnerová, 2010: 4)

20

http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b77446e8a07df9a8b20c098/BTosnerova_MedialniObrazCizincu.pdf (cit. 11.2.2011)

V tomto směru blogy jednoznačně zaplnily díru na trhu s články opírajícími se o osobní zkušenosti, konkrétní životní příběhy a zvýšily počet pozitivně laděných článků.

Potenciál blogování rozpoznaly v poslední době i některé neziskové organizace. Například server www.migraceonline.cz vede speciální rubriku pro blogy psané imigranty. Také na serveru www.idnes.cz najdeme skupinový blog založený Fórem migrantů (<http://forummigrantu.blog.idnes.cz/>), jež má za cíl „fungovat jako alternativní zdroj k mediálním zprávám, kde hlasy migrantů nedostávají zatím tolik prostoru“ (cit. 19.1.2011). Tento blog je podporován společností Člověk v tísni, která se v poslední době zaměřila na roli nových médií jako alternativního zdroje prosazování názorů a práv minoritních skupin a nově (leden 2011) vydala příručku „Nečekejte, až si vás média všimnou! Malá mediální příručka o nových médiích (nejen) pro migrační organizace“.²¹ Vedle postupů, jak založit a psát blog, v něm čtenáři najdou inspiraci pro kampaně na sociálních sítích nebo použití audio-video souborů na webu. Blogy založené vietnamskými studenty byly již na začátku roku 2008 prvními vlaštovkami v nově nastaveném trendu. Nová média vyžadují jazykovou a IT gramotnost, nevyžadují určitý legální status či povolení k publikování odněkud shora a jako takové se mohou stát ideálním prostředkem komunikace pro skupiny, které by si jinak složitě hledaly místo ve veřejném prostoru, který z velké části obývají tradiční média.

3.4.2 *Petice proti způsobu provedení razie ve velkoobchodní Sapa*

Dospívající generace Vietnamců tedy začala prostřednictvím blogů pronikat do veřejného prostoru a již od začátku roku 2008 poskytovat informace o vietnamské komunitě, které se podle reakcí čtenářů ukázaly jako velmi nedostatkové zboží. I když o sobě blogeré vzájemně věděli a mnozí čtenáři je vnímali jako jednu skupinu, jejich blogy byly individuální iniciativa, která nevyžadovala koordinaci více osob. Vše, co potřebovali, byl počítač, internet a dostatek volného času. Na konci toho samého roku však tato generace ukázala, že umí jednat i kolektivně, spojit síly a dosáhnout společného cíle.

„My, studenti, zásadně protestujeme proti způsobu provedení dnešního zásahu příslušníky policie a celní správy ve velkoobchodním centru SAPA (...) K zásahu došlo dnes ráno 22.11.2008 v 8 hodin a 45 minut, kdy z Policejní akademie v Modřanech

²¹ <http://migration4media.net/2011/01/22/program-migrace-vydal-prirucku-pro-migranty-o-novych-mediich/> (cit. 19.1.2011)

*vyjela kolona policejních aut, transportérů a vrtulník směrem k areálu. Zásahu se zúčastnila asi tisícovka pořádkových policistů, celníků a pracovníků České obchodní inspekce. Proti způsobu jeho provedení protestujeme, a to zejména z níže uvedených důvodů.*²²

Toto je úryvek z Petice, kterou sepsali vietnamští studenti na protest proti - podle jejich názoru - nehumánnímu a nepřiměřenému provedení policejní kontroly v pražské velkotržnici Sapa. Já jsem se o tomto protestu dozvěděla skrze rozhovor s jednou ze studentek zveřejněný na stránkách www.migraceonline.cz, který nesl název „*Vadilo nám, že se nikdo z Vietnamců neozval*“²³. Už ze samotného názvu mi bylo jasné, že se tu odehrává něco výjimečného. Několik měsíců po Petici v závislosti na jejím úspěchu a popularitě v komunitě vznikl Otevřený dopis, který už byl výsledkem spolupráce mezi několika vietnamskými svazy, touto skupinou studentů, kteří si po razii na Sapě začali říkat Viet Czech Friends (VCF), a neziskovými organizacemi. Dopis měl stočit pozornost politiků k situaci vietnamských dělníků a systému zprostředkovatelských agentur. Rozhodla jsem se zjistit více informací o zmíněné Petici, motivacích, důvodech, postupech, strategii, výsledcích a reflexi celé aktivity, protože jsem ji považovala za výraznou veřejnou formu občanské angažovanosti mladé generace Vietnamců v ČR.

Výzkumné otázky

- a) Proč a kým byla Petice sepsána
- b) Jak byla vnímána v rámci komunity
- c) Jaké přinesla výsledky

Metodologie

S kontaktováním prvních respondentů mi velmi pomohl Klub Hanoi. Setkala jsem se díky němu se třemi zástupci Viet Czech Friends, kteří mi dali kontakty na další respondenty. Rozhovory proběhly v červnu a červenci 2009.

a) *Polostrukturované rozhovory*

- 4 rozhovory se zástupci Viet Czech Friends
- 1 rozhovor s představitelem Svazu vietnamských studentů a mládeže

²² https://docs.google.com/View?docid=dhb33k8j_0dzwfpg4&pli=1

²³ <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2159226> (cit. 9.2.2011)

- 1 rozhovor s představitelem Svazu Vietnamců
 - 1 rozhovor s představitelem Svazu podnikatelů
 - 1 rozhovor s představitelem neziskové organizace zabývající se vietnamskou komunitou v ČR
- b) *Analýza videozáznamů* ze setkání představitelů Viet Czech Friends se zástupci Policie ČR na půdě Parlamentu ČR (zveřejněno např. na <http://www.youtube.com/watch?v=qrv8WF2OaDA>)
- c) Rozhovor s představitelkou VCF zveřejněný na www.migraceonline.cz

Výsledky

„My jsme měli takovou partu, se dá říct. Komunikovali jsme přes mailing list (...). Tam jsme debatovali o různých problémech a jednou kamarád poslal odkaz na tu razii (...) tak dobrý no, další kontrola, nic zvláštního. Když jsme ale viděli to video, jak se tam chovali. Pro nás to bylo nenormální. Já jsem ještě neviděl žádnou kontrolu stánkařů, kde je potřeba vrtulník. Aby tam byly tři obrněné transportéry (...) ještě jsem neviděl stánkaře, aby útočili hromadně. My jsme v tom viděli politický podtext, že potřebovali zabodovat u veřejnosti, potřebovali nějakou tvrdou akci (...) Vietnamci, to je lehce napadnutelná skupina. Oni si mysleli, že Vietnamci neumí mluvit česky, že se nic nestane. To je všeobecný pojetí. My jsme za tím viděli nějaký politický podtext, tak jsem nechtěli, aby Vietnamci – jako my – byli kýmkoli zneužití. Natož nějakými politiky. Tak jsme se rozhodli, že tentokrát promluvíme a řekneme, co si o tom myslíme. Tak to vzniklo. Jeden kámoš říkal: 'Něco musíme udělat. Napíšeme petici'“.
(Respondent 1, 29.-33.min)

Petice proti způsobu zásahu na Sapě (celý text viz Příloha 2) i samotné uskupení Viet Czech Friends (VCF) vznikly spontánně jako reakce na policejní zásah z listopadu 2008. Studenti, jak sami sebe nazvali i v textu Petice, se znali ze svého soukromého života, scházeli se, debatovali o situaci Vietnamců v Čechách, ale až razie je donutila vystoupit pod společným jménem a říct svůj názor veřejně. VCF tedy vzniklo reakcí na momentální situaci na Sapě. Samozřejmě k tomu přispěl i fakt vnitřního vývoje komunity, z níž se etablovala a v době krize zaktivizovala mladá generace, jejíž představitelé mnohokrát v rozhovorech zmínili, že chtějí „být takovým mostem mezi Vietnamci a Čechy“.

„Děcka, co tady vyrůstala se dostala do věku, kdy začala být politicky uvědomělá. My jsme tady odmalička. Teď je doba, kdy je nám dvacet plus a vnímáme všechno kolem sebe a už jsme ta druhá generace, která (...) není vychovávána v komunismu, kde si nemůžeš dovolit nic, ale už máme demokratické principy, takže když se nám něco nelíbí, tak se ozveme.“

(Respondent 6, sekce 29. – 31.min)

Prvním impulsem byla razie, ale už delší dobu v těchto mladých lidech uzrával pocit, že komunikace mezi Vietnamci a Čechy by se měla více rozproudit. Nelíbila se jim jednostranná prezentace Vietnamců v celostátních médiích, kde byli buď spojováni s kriminálními činy nebo prezentováni jako stánkaři, kteří neumí česky. Navíc razie proběhla v době vrcholícího problému se vzrůstajícím počtem propuštěných vietnamských dělníků, který plnil články českých novin a živil spíše negativní referování o vietnamské komunitě. Poznámky o „uzavřenosti“ komunity se táhly jako červená nit všemi rozhovory, kterých jsem byla součástí, nebo texty, jež jsem v svých výzkumech analyzovala. Studenti se jako první a na vlastní pěst (tj. bez vědomí jiných skupin Vietnamců nebo bez pomoci neziskových organizací) pokusili prorazit tuto bariéru.

„V mentalitě Vietnamců je, že se drží víc stranou, ale my studenti, kteří založili skupinu na Googlu, my jsme mysleli, že by Vietnamci potřebovali reprezentovat svou komunitu. Cokoliv se ukazovalo v televizi, tak to byl Vietnamec před kamerou, jak říká, že nerozumí, a to nebyla dobrá prezentace pro nás (...). My jsme chtěli, aby komunita byla chápána v lepším světě.

(Respondent 2, 11.-12.min)

„Důvod, proč mi fungujeme (...) protože máme pocit, že Češi a Vietnamci spolu málo komunikují. Takže se zdá, že česká společnost kouká na Vietnamce, že je to uzavřená minorita. Když s nikým nemluvíš, tak on tě nemůže chápat. Lidí si začnou domýšlet věci. My bychom chtěli být most mezi vietnamskou komunitou a českou komunitou, aby se to otevřelo, aby probíhal dialog.“

(Respondent 1, 12.min)

Na vzniklou situaci zareagovali velmi rychle a pohotově. První verzi Petice zformulovali tři lidé. Text rozšířili mezi své vrstevníky po celé ČR i v zahraničí pomocí funkce Google Docs, která umožňuje vytváření online dokumentů, k nimž mají ostatní přístup a mohou se k nim vyjádřit. Internetová komunikace funguje v rámci mladých Vietnamců velmi efektivně a Petice ukázala, že jsou nejenom počítačově velmi gramotní, že jsou schopni se rychle zkontaktovat a zaktivizovat, ale že jsou především mezi sebou virtuálně propojení a znají se díky internetové komunikaci, i když bydlí na různých koncích České republiky. Objasňuje to i odpověď jedné mé respondentky na dotaz, jak se jí podařilo zapojit se do komunity v Praze, když sama vyrostla v jiných městech ČR.

„Ježíš, to ani nevím. Přes jednoho, přes druhého. Když jsem byla ještě na gymnáziu, tak přes chat. Tam byl každý na chatu, tak jsem se seznámila s někým z Brna, s někým z Plzně, s někým z Budějovic, s někým z Karlových Varů a my jsme stejná věková kategorie, jsme sem přišli a zjistili, že se známe, že si máme co říct a že to bylo před třemi roky, kdy jsme se seznámili. A rodiče, ta starší generace, se navzájem znají. Ta komunita není tak velká. Jsme se nějak postupně seznámili.“
(Respondent 4, 17.-18. min)

Petici s pěti vlastnoručními podpisy a 150 přidanými jmény lidí, kteří ji podporovali, donesli do Parlamentu ČR, kde ji převzala předsedkyně Petičního výboru. Pokud se podíváme na seznam podpisů, najdeme v nich pouze dva, u nichž se nedá podle podoby jména určit, zda se jedná o příslušníky vietnamské národnosti. Zbytek představuje studenty středních a vysokých škol vietnamské národnosti pocházející ze všech koutů České republiky, kteří se během pár dní po jejím zveřejnění na internetu připojili k protestu. 13. ledna 2009 byla zorganizovaná schůzka na půdě Parlamentu, kde se sešli zástupci VCF, Policie ČR, celní správy, Poslanecké sněmovny a Ministerstva vnitra, která měla za úkol vyslechnout názory všech zúčastněných.

Samotní účastníci schůzky z řad vietnamských studentů přiznali, že tato schůzka neproběhla podle jejich představ. V místnosti zazníval argument, že by měli protestovat ti Vietnamci, kterým se něco stalo. Tedy ne studenti, kteří v té době na Sapě ani nebyli. Studenti se snažili vysvětlit, že mnoha Vietnamcům v tom zabraňuje jazyková bariéra i specifická mentalita, která jim velí nestěžovat si a nevyvolávat problémy.

„Čím si vysvětlujete, že se nikdo neozval?“

Trvalo nám asi měsíc nebo dva, než jsme přesvědčili ty starší z vietnamské komunity, aby vůbec začali komunikovat, jak s námi, tak s veřejností. Myslím, že je to způsobeno tím, jak to chodí ve Vietnamu: to negativní a problematické se přehlíží a mluví se jenom o tom pozitivním.“²⁴

„Jak jsem říkala, vietnamská komunita je uzavřená. Oni moc Vietnamci neumí česky, asi 80% (...) neumí česky, takže nemůžou normálně komunikovat. Ne jenom pár slov. Normálně mluvit. A oni se báli (...), že neumí česky (...) a právě proto je ta komunita uzavřená.“
(Respondent 3, 14. min)

V konkurenci veřejně činných lidí, kteří jsou zvyklí mluvit na podobných setkáních, projev VCF působil nepřesvědčivě. Částečně to bylo způsobeno i tím, že zástupci VCF, kteří se měli schůzky původně zúčastnit a kteří o razii měli nejvíce informací, odmítli přijít či se zalekli. V souvislosti s Peticí padlo několik poznámek o

²⁴

<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2159226> (cit. 9.2.2011)

tom, že někteří studenti se zalekli veřejného rozměru celé akce a toho, že by mohli poškodit své rodiny. Ne všichni se prý odvážili ji podepsat, „jsou zvyklí na jiný poměr.“ Musíme si uvědomit, že tato akce byla vsutku ojedinělá a hlavně v té době nebylo jisté, jak na ni zareaguje samotná komunita. Podle slov jednoho ze studentů Vietnamci čekali a měli obavu, co z toho bude, protože se předtím nikdy žádní Vietnamci takhle veřejně proti raziím na tržištích neozvali.

„Naši rodiče by se takhle neozvali, protože oni takhle nebyli vychovaní. Oni by se báli. Když byla ta Petice, tak říkali ‚Proč to děláte?‘. Když to budeš dělat, tak to bude mít dopad na tvoji budoucnost ... Lidi se pořád bojí se na 100% ozvat ... Necháпали, proč to děláme. Necháпали, proč se ozýváme. Asi se báli, že nás to nějak postihne, že když půjdeme do nějaké práce, tak lidi budou říkat, že to jsou ti, co se ozvali. Ale vesměs představitelé Svazu Vietnamců to podporovali. Ale oni to podporovali ze svého zájmu.“
(Respondent 6, sekce 30.-33.minuta)

Zpětná podpora starší generace Vietnamců byla vyjádřena rozhovorech s představiteli Svazu podnikatelů a Svazu Vietnamců i v mém výzkumu:

„Osobně si myslím, že Petice je dobrá z několika důvodů. První důvod je ten, že studenti, kteří představují druhou generaci tady v Čechách, už si uvědomují problematiku našich krajan v komunitě. To je ukázka toho, že žijí s komunitou. Druhá věc, že dokážou sami sebe zmotivovat a zaktivizovat. Aktivně se zapojit do činnosti komunity. Za třetí, že dokázali nahlas ale inteligentně odporovat tomu nehumánnímu způsobu vůči našim lidem tady na Sapě. Takže oni nepředstavují ty lidi, kteří jsou nevzdělaní. Myslím v naší komunitě, kteří jsou stánkaři. Oni představují jakousi další vrstvu, naši budoucí generaci. Oni vlastně mluvili za všechny, kteří to nemohli takhle vyjádřit (...) To byl začátek. Ten okamžik. Když zapálíte oheň, musíte udělat první jiskru. Aby všichni naši lidi si uvědomili, že je nejvyšší čas. Nemůžeme si to nechat líbit. Musíme říct svůj názor (...) Tohle nám vlastně trošičku otevřelo oči.“
(Respondent 5, 2.-3. min)

„Studenti sepsali Petici. Myslím, že je to vynikající věc, protože oni za nějakou dobu budou reprezentovat komunitu (...) Petici nejsme schopni nutit státní orgány, aby uvedly věci na pravou míru. Ale už jen to, že jsme o sobě dali vědět. Už to je odvaha. Všichni to můžou vidět v televizi, slyšet v rádiu, číst v novinách. I když s tím nemusí všichni souhlasit, ale alespoň slyšeli od studentů a od vietnamské komunity jejich názory.“
(Respondent 7, sekce 10. a 17. min)

Půl roku po Petici byla tato akce vnímána pozitivně. Charakter i průběh akce byl hodnocen jako na úrovni a adekvátní a především jako nezbytný. I přes to, že i v minulosti byli v komunitě lidé, kteří by jistě dokázali „inteligentně“ formulovat podobná prohlášení, chybělo tam odhodlání to udělat „nahlas“. Studenti měli jazykové a

jiné kompetence. Navíc nebyli limitováni podnikatelskými aktivitami, strachem, že by mohli ohrozit své pracovní zájmy. Z posledně zmíněných citací ale také vyplývá, že pro starší generaci byl tento počín jakýmsi důkazem, že mladí Vietnamci se zajímají o komunitu, jsou ochotni se s ní identifikovat a stát se jejími mluvčími. Studenti si tedy museli najít své místo nejenom v rámci českého veřejného prostoru, ale i v tom vietnamském. Vietnamská komunita je početná a má dobrou komunikační síť. I v jejím rámci se tudíž vytváří samostatný veřejný prostor, ve kterém si studenti museli získat důvěru. Od zástupců ostatních svazů se objevovali názory, že před Peticí si nebyli jisti, do jaké míry se tito mladí lidé zajímají o vietnamskou komunitu, protože například nemají zájem vstupovat do již vzniklých svazů.

*„Předtím jsme mysleli, že vietnamská mládež, co je tady, že se mezi sebou moc nespojila. Oni jsou tady odmalička. Po té Petici jsme viděli, že všichni milují Vietnam a všichni chtějí zlepšovat“
(Respondent 3, 17. min)*

*„To jsou taky studenti, ale oni se trošku nezajímají o tento Svaz studentů, protože oni už jsou napůl Češi a napůl Vietnamci.“
(ibid, 11. min.)*

*„Pak jsme měli dost práce s novináři, že jsme je prováděli po Sapě, dělali jsme rozhovory, propagovali jsme vietnamskou komunitu z té lepší stránky a pak jsme pořádali pro novináře na Nový rok takový raut. To jsme taky pořádali my studenti a bylo to na jméno Viet Czech Friends. Takže za ten půl rok si myslím, že si VCF získalo důvěru nejenom z řad Čechů, že i do teď pár novinářů mě kontaktují, že něco potřebují, ale i z vietnamské strany, že jim nechceme ublížit tomu jejich podnikání, jejich rodině. To působí jako most mezi Čechy a Vietnamci samotnými. Máme docela velkou důvěru. Kdyby se teď na to samotné jméno něco pořádalo, tak bychom dostali pomoc.
Já: Myslíš jako z vietnamské strany?
R: No. Získat důvěru od vietnamské strany není vždycky jednoduchý.“
(Respondent 4, 6.-7. min)*

Součástí petiční aktivity bylo též zaujmout pozornost novinářů. Mediálnímu pokrytí se Petici dostalo i v zahraničí.

*„Taková první akce, co jsme dělali veřejně a co byla takhle politicky výrazná. Ta Petice byla registrovaná v médiích. Mělo to velký ohlas. Třeba v tom BBC, jak jsem říkala. A nějaký německý deník.“
(Respondent 6, sekce – 26. a 27. min)*

*„Myslím, že svým způsobem se dosáhlo toho, co se chtělo, že se o nás ví, že naše komunita přece jenom už v těch médiích není jenom, že jsme trhovci a nebo že prodáváme...ale že i studenti se ozvali. Já myslím, že to je velký ohlas pro vietnamskou komunitu.“
(Respondent 2, 33min)*

*„Prvních pár týdnů nás bylo vidět všude. Plné noviny, až moc. Ted' už je člověk najedený (smích).“
(Respondent 5, 36. min)*

Sice v textu stálo „požadujeme Policii ČR a Ministerstvo vnitra ČR o neprodlené prošetření příkazu zásahu a provedení akce“, ale jak zúčastnění přiznávají, cílem bylo spíše dát o sobě vědět a informovat veřejnost o jejich postoji. Vnímali ji spíše jako gesto, že už dál nebudou mlčky přihlížet, pokud se podle nich bude dít bezpráví, a jako příležitost ukázat, že vietnamská komunita nesestává pouze ze stánkařů nebo propuštěných dělníků a že jsou tady osoby schopné za komunitu vystupovat v médiích. Už v jedné z citací zazněla zmínka o akci pro novináře u příležitosti Nového lunárního roku, která následovala po Petici. Zdá se, že toto setkání hrálo důležitou roli v navázání kontaktů s novináři.

*„Vietnamská komunita se během loňského roku (2008, pozn. M.D.) hodně otevřela médiím, novinářům. Na konci lunárního roku ... byla uspořádána akce pro novináře, kterou já považuji za zlomovou a strašně důležitou. A zásluhu na tom mají hodně ti mladí. Člověk v tísni uspořádal mediální školení, což bylo zajímavý, že na to školení přišli jenom mladí lidé, přestože zástupci jiných organizací nejdříve přislíbili, že tam přijdou ... a přišli tam jenom studenti. Ted' už si nelze stěžovat na to, že Vietnamci nemají mediální pozornost, protože když je v tomto směru možnost něco udělat, posunout se, tak se posunou jen ti mladí.“
(Respondent 8, 1. a 2.min)*

To, že Petice probudila aktivitu v komunitě a propojila různé aktéry, se nejvíce ukázalo na Otevřeném dopise vietnamské komunity, který byl sepsán ve spolupráci Svazu Vietnamců v ČR, Svazu vietnamských podnikatelů, Asociací zprostředkovatelských agentur, Svazu vietnamských studentů a mládeže, Viet Czech Friends a za podpory několika neziskových organizací (viz Příloha 3). Tímto dopisem se snažily vysvětlit situaci, v jaké se na konci roku 2008 a na začátku roku 2009 komunita nacházela. Iničiátoři tohoto dopisu nejenom upozornili na bezvýhodnou situaci propuštěných zadlužených dělníků, ale také na systém zprostředkování práce, který na něm má podíl. Vedle žádosti o pomoc navrhli některé kroky, jak tuto situaci zlepšit.

„Jsme si sedli všichni zástupci svazů (...) jen tak na kafe. Jsme si řekli, že studenti udělali tohle, že je to dobrý začátek a ted' že tohle je velký problém, že musíme něco udělat. A co? Tak jsme vymysleli ten dopis (...) Dá se říci, že všechny neziskovky, které známe, nás podporovaly. Bezvýhradně.“

(Respondent 5, 30.-31. min)

Studenti se na realizaci Otevřeného dopisu významně podíleli. Chodili na schůzky a obcházeli organizace. Někteří z nich však pociťovali generační rozdíl, jež se projevoval v odlišném přístupu a zájmech na obou iniciativách.

„Z mého pohledu - na rovinu - mně to přijde ještě hodně komunistické ty svazy (...) Jako fajn my Vás budeme podporovat, ale chceme z toho mít nějaký benefit (...) víš, že to nebylo, že by to dělaly jen z dobrého úmyslu. My jsme nechtěli hájit Sapu. My jsme chtěli hájit vietnamskou komunitu jako takovou (...) co z toho vzešlo? Vztáhly to na sebe. A pak už jsem se v tom nechtěla moc angažovat, protože mně to přišlo moc zmanipulované. Že už to nebyla naše prvotní iniciativa, ale že do toho byly zainteresované jiné zájmy.“

(Respondent 6, 34. min)

I když za Otevřeným dopisem na úplném počátku stály upřímné altruistické obavy o nové členy vietnamské komunity, vznik samotného prohlášení byl nakonec docela „bolestný“ a neziskové organizace a někteří Vietnamci nesouhlasili s kompromisem, který se v textu objevil. Proto se k němu přidali pouze s vlastním stručným prohlášením (viz Příloha 3). Do celého procesu zasahovala politická kontrola z ambasády a jiných vlivných lidí v komunitě, bez jejichž souhlasu by nebylo možné dopis dokončit. Nehledě na tento fakt Otevřený dopis by byl „před pár lety nemyslitelný“ a jeho velký přínos spočíval v navázání kontaktu mezi jednotlivými organizacemi. „Je to projev posunu a bez těch mladých by se to nikdy nestalo.“

(Respondent 8, 10.min)

Rozhovory jsem též využila k zjištění, jaká jsou posláním jednotlivých organizací, jestli by se podle jejich názoru měla komunita více angažovat ve veřejném prostoru a kde vidí případné překážky takové angažovanosti. Všichni se shodli na tom, že největší překážka spočívá v jazykové bariéře. Velké množství Vietnamců na území ČR neumí česky tak dobře, aby se odvážili veřejně mluvit. Nedostatek komunikace také vidí jako hlavní příčinu všech problémů mezi Čechy a Vietnamci. Další zmíněný problém, který se samozřejmě promítá i do jazykové kompetence, je pocit mnoha Vietnamců, že jejich pobyt je zde dočasný, a soustředění veškerého času a energie na ekonomické aktivity. Hlavně mladí respondenti zmiňovali, že tento přístup je potřeba změnit, protože neznají „žádného Vietnamce, který by sem přišel na dva až tři roky a odešel“ a jestliže tu chtějí žít dlouhodobě, měli by se zapojit do veřejného života společnosti.

Viet Czech Friends v době svého vzniku měl za cíl se postupem času zaregistrovat jako občanské sdružení a fungovat dál jako „most“ mezi Čechy a Vietnamci. Objevovaly se návrhy, že by se zapojili aktivně do pomoci dělníkům v nouzi, poskytovali jim poradenství a jazykové kurzy. Zjistili však, že v době krize to nebylo to, co dělníci potřebovali. „Proč by se učili jazyk, když nemají co jíst (...). Není to to, co by jim skutečně pomohlo.“

Aktivita VCF půl roku po Petici a Otevřeném dopise ustala. Členové se vrátili ke svým studentským povinnostem. Jejich aktivita byla vyvolána vnější situací – ekonomická krize, negativní zprávy o Vietnamcích v médiích a jako poslední kapka razantní akce na velkostržnici Sapa – a jak mi jedna respondentka sdělila, i když jejich aktivity ustaly, jsou pořád propojení a věří, že kdyby nastala podobná situace, že se zase dají dohromady a něco podniknou.

„Ta Petice byla pozitivní. Sice z politického hlediska moc ne, ale v tom, že když někdo mlčí, tak to je tichý souhlas. A tím, že jsme dali najevo ten nesouhlas, tak (...) si Češi uvědomili, že to nebyla úplně správná věc. Pak začaly články o vietnamské kultuře v českém tisku. Ty se pak překládaly do vietnamštiny. Takže studenti získali důvěru...dopadlo to dobře.“
(Respondent 2, 36. min)

Mladí čeští Vietnamci se umí postavit za svoje práva a vystoupit ve veřejném prostoru. Petice, která byla předmětem této případové studie, byla první akcí tohoto druhu v dějinách České republiky. Dvacet let po pádu komunistického režimu se často mluví o první dospělé porevoluční generaci. Do této generace samozřejmě patří i nová, dospělá porevoluční generace imigrantů, která není novým fenoménem jenom pro většinovou společnost, ale také pro jejich vlastní komunity. Z rozhovorů jasně vyplynulo, že mladí Vietnamci, pokud se chtějí nějak veřejně angažovat, si musejí vybudovat důvěru jak u většinové společnosti, tak mezi svými krajany. Jsou tu dva veřejné prostory, ve kterých operují. Jejich akce s Peticí byla hodnocena mezi krajany jako úspěšná a i představitelé první generace přiznávají, že byla prvním impulzem k dalšímu otevření se a vyjádření názorů. Studenti získali důvěru mluvit a konat za komunitu.

Mladí čeští Vietnamci se zajímají, co se kolem nich děje, a mají kompetence a sebevědomí vyjádřit svůj názor a prosadit se na veřejnosti. Pokud však nechceme, aby se jejich schopnosti a zájem projevovaly pouze v kritických situacích, jako byla ta na konci roku 2008, a pokud nechceme, aby požadovali od vedení tohoto státu, aby na

jejich názory byl brán zřetel pouze v případech, kdy se cítí být státní mocí poškozeni, měli bychom se zasadit o to, aby požívali plně politická práva a aby o ně stáli. Jejich zájem o české občanství a jejich vnímání postoje českého státu v této otázce jsem zkoumala pomocí dotazníkového šetření, o kterém bude následující kapitola.

3.5 Jak si u mladých Vietnamců stojí pasivní občanství?

Na myšlenku zabývat se problematikou občanství ve vztahu k mladé generaci Vietnamců jsem došla během zmíněných výzkumů o blogerech a Petici. Tyto dva případy mě donutily přemýšlet o trojlístku občanství, občanská společnost a stát. Uvědomila jsem si zajímavý paradox občanské angažovanosti bez občanství, který se vzrůstajícím počtem přistěhovalců s trvalým pobytem nabývá na síle. Zmíněné dvě případové studie ukázaly, že občanství je důležitý, ne však nezbytný prostředek pro prosazení názoru ve společnosti. Zásadní se jeví spíše jazyková kompetence a znalost prostředí, ve kterém se pohybujeme. Mladí Vietnamci všemi těmito znalostmi disponují. Jak jsem vysvětlila hned v úvodu této práce, chci především ukázat, co současná situace přináší české majoritní veřejnosti a jestli je tu prostor pro přehodnocení postoje českého státu k udělování občanství druhým generacím přistěhovalců. Blogerů ani iniciátorů Petice nepotřebovali pro svou činnost české občanství. Měli bychom se však ptát, jestli nepotřebuje spíše naše společnost jako celek, aby se o občanství ucházeli.

Výzkumné otázky

Tento výzkum měl empiricky otestovat hypotézy (viz s. 11), které jsem dříve stanovila teoreticky pomocí analýzy sekundárních zdrojů.

Metodologie

Při posuzování vhodné metodologie jsem vycházela z výzkumu o Petici, během něhož se ukázala vysoká počítačová gramotnost a schopnost aktivizace mladých Vietnamců skrze internet. Domnívala jsem se proto, že online komunikace bude pro respondenty pohodlná a přijatelná a umožní mi sesbírat názory od respondentů z celé České republiky. I když většina dotazníků (80%) byla vyplněna online, tento můj předpoklad, že internetová distribuce bude výhodná, se úplně nepotvrdil. Ukázalo se, že internetová anonymní distribuce dotazníku je účinná jen částečně. Jeden z mých respondentů mi řekl, že jakmile mě lidé neznají osobně, pravděpodobnost, že mu budou věnovat pozornost, je minimální. Převedla jsem tedy dotazníky do papírové podoby a

snažila se oslovit respondenty i cestou osobní interakce. V tomto snažení mi pomohl Klub Hanoi, v jehož kanceláři byly papírové dotazníky umístěny a případní návštěvníci byli požádáni o vyplnění.

Vytvořila jsem pro přehlednost dvě verze dotazníku – jednu pro držitele vietnamského pasu a ty, kteří jsou v procesu žádosti o české občanství; druhou pro osoby vietnamské národnosti mající české nebo české a vietnamské občanství. Dotazníky byly umístěny na webu www.freeonlinesurveys.com od 25.1.2011 do 23.6.2011. Požádala jsem pět představitelů cílové skupiny, aby dotazník vyplnili, rozeslali svým kamarádům a známým a umístili odkazy na sociálních sítích. Metodou sněhové koule jsem získávala kontakty na nové respondenty.

Doplňující metodou byly rozhovory s osmi představiteli 1.5 a druhé generace o jejich názorech na české občanství. Ani jeden z nich v době interview neměl české občanství, jeden z nich byl v procesu žádosti. Výsledky jsem též obohatila několika citacemi z blogů k tomuto tématu. Celkově jsem tedy v této části zkombinovala kvantitativní a kvalitativní metody výzkumu.

Vzorek

Jako cílovou skupinu jsem si zvolila osoby vietnamské národnosti ve věku do 30 let pobývajících na území České republiky. Dotazníky byly však upravené tak, aby případně zaznamenaly zkušenosti i názory jiných věkových skupin. O šíření dotazníků jsem požádala příslušníky věkové kategorie od 15 do 25 let a předpokládala, že je budou šířit především mezi svými vrstevníky. Tento předpoklad se naplnil. Všichni respondenti spadali do věku studentů středních, vysokých škol nebo mladých pracujících do 30ti let.

Výsledky

Podařilo se mi získat 25 vyplněných dotazníků, přičemž někteří respondenti nevyplnili všechny otázky. Dvacet pět není vysoké číslo, ale i přesto dotazníkové šetření přineslo zajímavé výsledky. Respondenty si můžeme představit jako jednu třídu na střední škole složenou pouze z představitelů 1.5 a 2. generace potomků vietnamských imigrantů. Následující výsledky by představovaly rozložení zkušeností a názorů na české občanství v takové třídě. Navíc jsem výsledky doplnila o kvalitativní výsledky z rozhovorů a analýzy blogů, kterými jsem dotazníkové šetření rozšířila o narativní prvek. Domnívám se, že kombinací těchto výzkumů jsem dospěla

k výsledkům vypovídajícím o tendencích, inklinacích a častých jevech v rámci cílové skupiny.

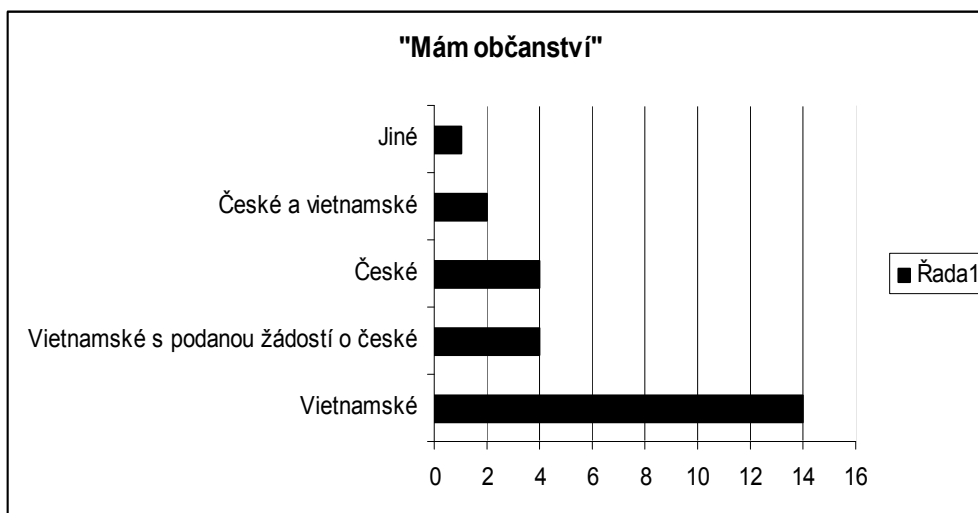
3.5.1 Charakteristika respondentů

Celkem jsem získala 25 vyplněných dotazníků od 23 žen a 2 mužů. Nejvíce respondentů bylo ve věkové skupině 16 – 20 let (13 osob), následovala skupina 21 – 25 let (8 respondentů) a po dvou respondentech získaly věkové kategorie 11-15 let a 26-30 let. 22 respondentů uvedlo, že právě studují, 2 pracují a jedna respondentka je v domácnosti. 15 z nich se narodilo ve Vietnamu, 8 v České republice, jeden respondent uvedl „jinde“ a poslední tuto otázku nevyplnil. Jsou držiteli těchto občanství:

Tab. 6

Otázka: „Mám občanství“	Odpověď
Vietnamské	14
Vietnamské s podanou žádostí o české	4
České	4
České a vietnamské	2
Jiné	1

Graf č. 6

(Zdroj: vlastní výzkum)

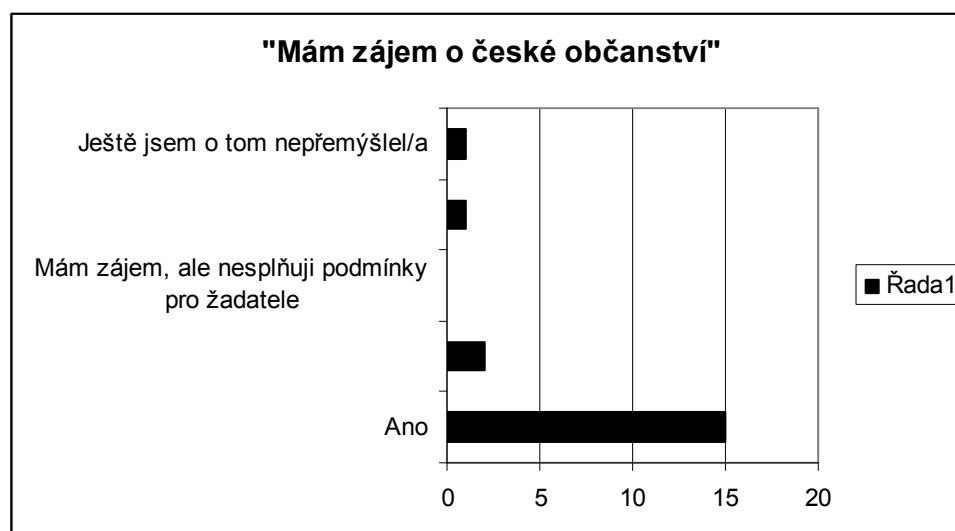
3.5.2 Zájem o české občanství

6 respondentů z 23 je držitelem českého občanství. Ze zbylých devatenácti tu sedmnáct pobývá na základě trvalého pobytu a déle než 11 let. Všichni též mluví plynně česky. Můžeme předpokládat, že by po formální stránce mohli žádat o české občanství. Zájem o občanství v této devatenáctihlavé skupině je následující:

Tab. 7

Otázka: „Mám zájem o české občanství“	Odpověď
Ano	15
Ne	2
Mám zájem, ale myslím, že nesplňuji podmínky pro žadatele o české občanství	0
Mám, ale moje žádost byla zamítnuta	1
Ještě jsem o tom nepřemýšlel/a	1

Graf 7

(Zdroj: vlastní výzkum)

Ze všech respondentů obou dotazníků tedy pouze dva vyjádřili explicitní nezájem o české občanství. Jejich důvody byly: „Plánuji návrat do VN“ a „Protože bych ztratila vietnamské občanství a v ČR ještě zatím není možnost mít české i vietnamské občanství“. Naopak dvacet dva respondentů o české občanství zájem projevilo nebo jeví – 6 z nich ho už získalo, 1 žádost byla odmítnuta a 15 by ho do budoucna chtělo. To potvrzuje tvrzení MV ČR, že mladí Vietnamci o české občanství zájem mají. Za zájmem stojí převážně studentské, pracovní a cestovní výhody, které s sebou občanský status přináší:

„pokud tu žiji od malička a ovládám čj líp než svůj mateřský jazyk, znám lépe ČR historii, tak bych měla spíš mít ČR občanství. měla bych víc možností cestovat a studovat v jiných zemích EU nebo v Americe. Nemusela bych se bát o to, že by mě kdykoli mohli vyhostit z ČR“;

„z důvodu rozšířených možností co se týče cestování do jiných zemí mimo schengenského prostoru“;

„Kvůli studiu a později i kvůli zaměstnání.“;

„Chci zde studovat a uplatnit se. A nejen tady v ČR“;

„Mám k České republice blízký vztah jako k vlasti. Miluji češtinu. Paradoxně se označuji za českou vlastenku. Dále jsou to studentské důvody.“

Úryvek z jednoho z rozhovorů potvrzuje výsledky dotazníků.

Tazatel: Proč ses rozhodla, že si zažádáš o občanství?

Respondent: Protože to je jednodušší, já si nemyslím, že se vrátím napořád do Vietnamu jako pracovat. Spíš zůstanu tady v Evropě a je to jednodušší.

T: V čem ti to nejvíc komplikuje život, že nemáš občanství?

R: To cestování je dobrý – Schengen. Jako nekomplikuje. Já myslím, že mi to ani moc neusnadní, až ho budu mít, já myslím, že to je spíš kvůli budoucnosti, až budu mít práci, až budu chtít pracovat...nebo vlastně i teď můžu pracovat v zahraničí ve státech EU, aniž bych musela mít občanství, ale třeba kdybych studovala v zahraničí, tak bych platila méně peněz. To je jedna výhoda. Druhá, mohla bych volit (smích)(...) No já myslím, že mě to nijak neusnadní, ani to nepociťuji, takže občas nemám ani motivaci zařizovat ty papíry (...) Před tím Schengenem, to bylo hodně výhodné mít občanství, to bych mohla cestovat. Teď už jsme v Schengenu, tak to už je jedno.

(...)

T: A co rodiče na to říkali? Jsou v pohodě?

R: Hm. Rodiče jo.

T: Oni by si taky mohli

R: Nechtěj, oni se asi vrátěj. Jako já to mám hlavně kvůli studiu a práci. Oni jako vůbec.

T: Nepotřebujou

T: No, nepotřebujou. Jenom já.

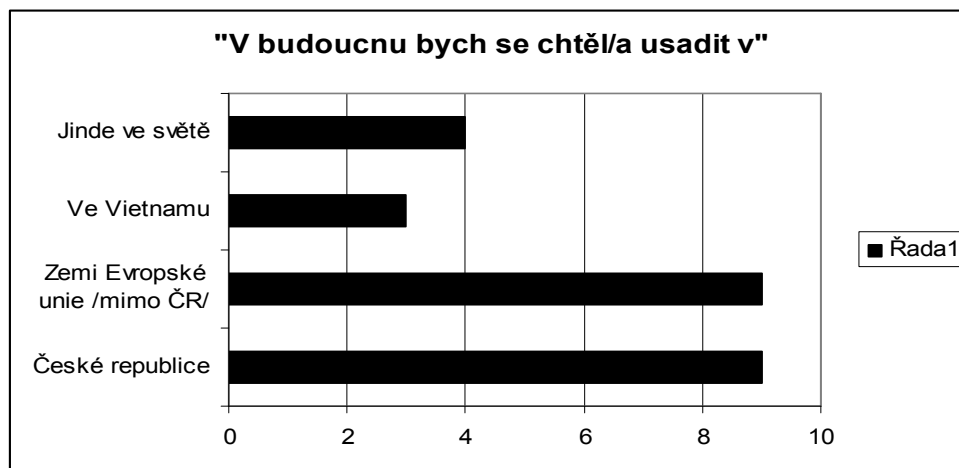
(Respondent 10, 41. – 42.min)

Ještě zbývá doplnit, proč jedné z respondentek nebylo české občanství uděleno: „Prý nejsem dost integrovaná do české společnosti a nemám hlubší citové vazby s ČR. ČR nemá zájem, abych měla české občanství“. V jednom z rozhovorů mi bylo vysvětleno, že citovými vazbami se v tomto případě myslí, že respondentka nemá českého přítele.

O české občanství je tedy dotazovanými Vietnamci zájem. Toto zjištění stojí v kontrastu se zjištěními ohledně jejich plánů, ve které zemi se chtějí v budoucnu usadit.

Tab. 8

Otázka: „ <i>V budoucnu bych se chtěla usadit v</i> “:	Odpovědi:
České republice	9
Zemi Evropské unie /mimo ČR/	9
Ve Vietnamu	3
Jinde ve světě	4

Graf 8

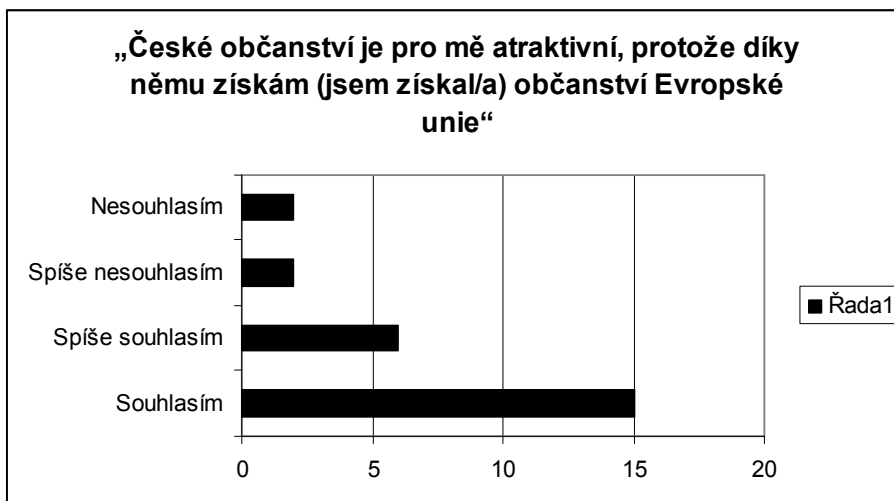
(Zdroj: vlastní výzkum)

Překvapivě Česká republika není jednoznačnou preferencí při výběru země, ve které by chtěli jednou žít, a to dokonce ani u respondentů, kteří již mají české občanství (pouze dva z nich tu chtějí zůstat). Evropská unie láká mladé Vietnamce stejným dílem. Mají studijní a pracovní ambice, které přesahují hranice našeho státu. Odrazilo se to i v odpovědích na otázku o atraktivnosti občanství EU:

Tab. 9

Otázka: „ <i>České občanství je pro mě atraktivní, protože díky němu získám (jsem získal/a) občanství Evropské unie</i> “:	Odpovědi:
Souhlasím	15
Spíše souhlasím	6
Spíše nesouhlasím	2
Nesouhlasím	2

Graf 9

(Zdroj: vlastní výzkum)

21 respondentů vnímá evropský rozměr českého občanství pozitivně a může být částečným vysvětlením pro zájem o české občanství. Čecho-Vietnamci se možná stanou pravými Euroobčany, protože už nyní vyrůstají s pocitem sounáležitosti ke dvěma politickým celkům. Evropská unie se může stát dalším v řadě. Jejich pohled na propojování národní identity s občanstvím zkoumaly následující dvě otázky:

Tab. 10

Otázka: „Žádostí o české občanství se její žadatel odvrací od své vietnamské identity“:	Odpovědi:
Souhlasím	0
Spíše souhlasím	4
Spíše nesouhlasím	10
Nesouhlasím	10

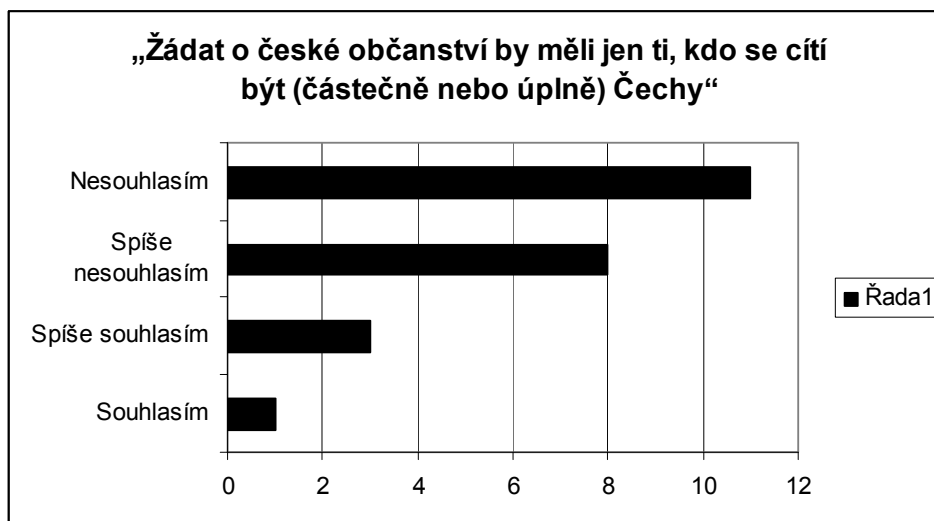
Graf 10

(Zdroj: vlastní výzkum)

Tab.11

Otázka: „Žádat o české občanství by měli jen ti, kdo se cítí být (částečně nebo úplně) Čechy“:	Odpovědi:
Souhlasím	1
Spíše souhlasím	3
Spíše nesouhlasím	8
Nesouhlasím	11

Graf 11

(Zdroj: vlastní výzkum)

Z odpovědí lze vyčíst inklinaci k oddělování národní a občanské identity. Být občanem státu pro ně neznamená definovat tak také svoji etnickou, kulturní či národní identitu. Jedna z respondentek k posledně zmíněné otázce připojila tento komentář: „A co znamená být Čechem?! Barvu pleti si nezměníme. Podle mě by občanství měli získat ti, co tu žijí dlouho a chtějí ho, nebo se tu už narodili.“ Zájem o občanství se tak nutně neodvíjí od jejich pocitu sounáležitosti k českému národu, ale od znalosti prostředí a délky pobytu.

Motivace k žádosti o české občanství může být – vedle osobních pocitů a potřeb – ovlivněna aktuálností tohoto tématu v rámci komunity. Tím spíše v rámci komunity, která je tradičně charakterizována jako velmi propojená a patriotická.

Svět, v kterém žiju, má jen jeden směr, a nevím proč, ti, kteří s tím nesouhlasí, musí si zvolit opačný směr. Lidé se ptají: "Vrátíš se do Vietnamu?" Nikdy jsem neřekla, že se nevrátím, protože tato věc samozřejmě znamená, že jdu proti životu správných Vietnamců. Podobně s občanstvím, být Vietnamcem duševně i úředně asi potvrdí

největší úroveň vietnamství, jako kdyby láska k vlasti se dokáže jedině, když člověk má vietnamský pas, na kterém je vytištěno: vietnamský občan
(In Trang Tran Thu, *Do řady! Do řady! Kráčejte na Východ, milé vietnamské děti!*²⁵)

Tab. 12

Otázka: „Otázka českého občanství je v rámci vietnamské komunity diskutovaná“:	Odpovědi:
Souhlasím	8
Spíše souhlasím	8
Spíše nesouhlasím	7
Nesouhlasím	1

Graf 12

(Zdroj: vlastní výzkum)

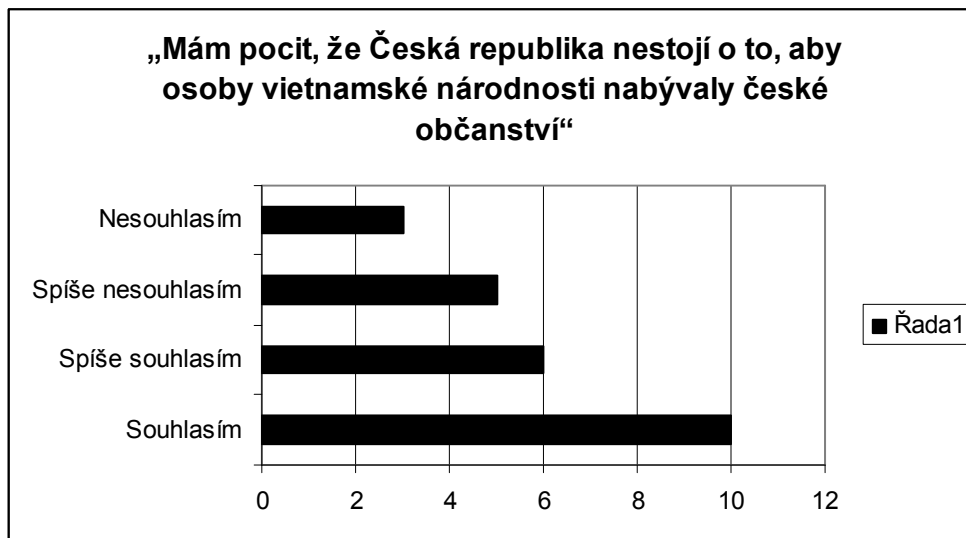
Odpovědi na tuto otázku byly 2:1 ve prospěch souhlasu. Překvapivě stejný výsledek vzešel z otázky o pocitu, zda o jejich členství v českém politickém uskupení stojí sám stát. V tomto případě to bylo 2:1 ve prospěch názoru, že Česká republika nemá zájem o jejich plné politické začlenění.

Tab. 13

Otázka: „Mám pocit, že Česká republika nestojí o to, aby osoby vietnamské národnosti nabývaly české občanství“	Odpovědi:
Souhlasím	10
Spíše souhlasím	6
Spíše nesouhlasím	5
Nesouhlasím	3

²⁵ <http://tranthu.blog.idnes.cz/c/64871/Do-rady-Do-rady-Kracejte-na-Vychod-mile-vietnamske-deti.html>
(cit. 20.5.2010)

Graf 13

(Zdroj: vlastní výzkum)

Opět si neodpustím komentář jedné respondentky, která uvedla, že postoj českého státu záleží na tom, jakou „náladu má pan ředitel.“ Zřejmě tím myslela ředitel odboru rozhodujícího o vyřízení občanství.

*„Většina nemají to občanství, je to děsně náročný na čas, samý papíry docela zbytečný, máme všichni pocit, že nás nechtějí vzít mezi sebe tam na tom min. vnitra :)“
(Respondent 10, emailová korespondence)*

3.5.3 Trvalý pobyt

Část dotazníků byla formulována tak, aby zjistila respondentovy názory na trvalý pobyt a proces udělování českého občanství. V oblasti trvalého pobytu je těžké hledat názorovou shodu nebo alespoň určitou názorovou tendenci. Jednotliví respondenti se liší v tom, do jaké míry status občana ovlivňuje (nebo by ovlivnil) jejich kvalitu života. Určitou shodu vidíme pouze u držitelů vietnamského občanství v odpovědi na otázku, zda trvalý pobyt zajišťuje dostatek práv a spokojený život.

Tab. 14

Otázka: „Nabytí českého občanství (by) nijak nezměnilo kvalitu mého života.“:	Odpovědi držitelů VN občanství:	Odpovědi držitelů CZ občanství:
Souhlasím	4	0
Spíše souhlasím	3	2
Spíše nesouhlasím	6	0
Nesouhlasím	5	2

Graf 14

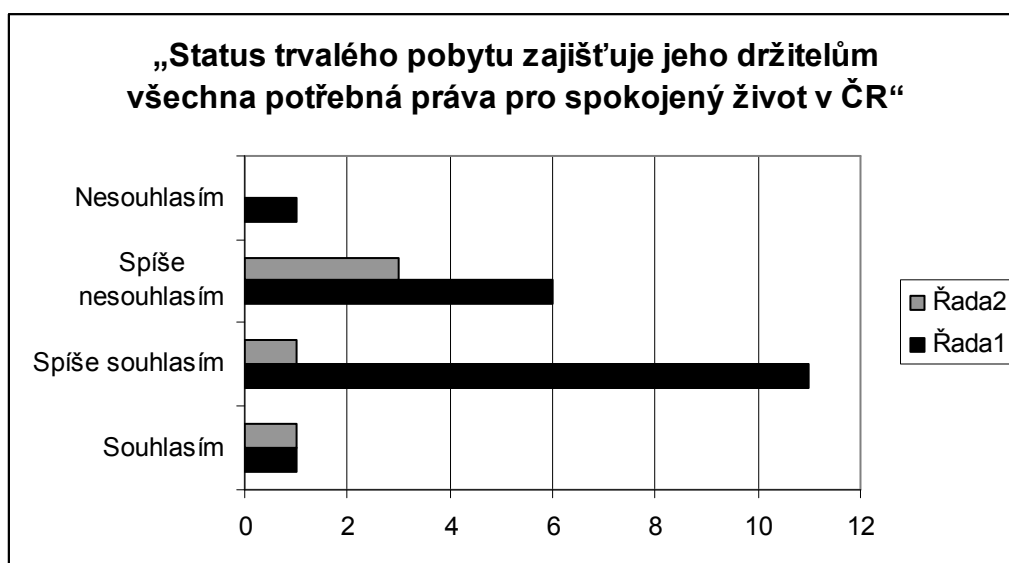

(Zdroj: vlastní výzkum)

Tab. 15

Otázka: „Status trvalého pobytu zajišťuje jeho držitelům všechna potřebná práva pro spokojený život v ČR“	Odpovědi držitelů VN občanství:	Odpovědi držitelů CZ občanství
Souhlasím	1	1
Spíše souhlasím	11	1
Spíše nesouhlasím	6	3
Nesouhlasím	1	0

Graf 15

(Zdroj: vlastní výzkum)

„Úplně na začátku Vietnam nepovoloval dvojí občanství. nějaké vlastenectví ve mně volalo, že chci mít jenom vietnamské občanství, ale teďka přemýšlím, že bych měla

určitě více možností (...) S trvalým pobytem si myslím, že taky nejsem nějak moc omezená (...) Akorát nemůžu volit. Předtím bylo cestování, ale teďka je otevřený Schengen, cestování je umožněné. A všechno, jako by mám podobný práva jako Češka.“
(Respondent 2, 22.-23.min)

T: Myslíš, že by ses mohla nějak víc angažovat, kdybys měla občanství?

R: Asi bych si víc věřila (úsměv). Já si žádám (...) ale spíš že člověk, když má pořád to vietnamský občanství, protože i když jsem tady už tři čtvrtě svého života, ale pořád se člověk cítí jako host, jako ne úplně doma (...) s tím českým, kam by mě vyhodili, žejo? Ale je to jen takový ten blok. Jinak trvalý a občanství tam nevidím žádný rozdíl. Já si o něj žádám, hlavně protože to je lepší na cestování než z politických důvodů (...) nebo třeba kontroly na hranicích. Třeba v Německu policista, když tě zastaví jako nic se nestane, ale zastaví tě vždycky delší dobu. Je to pohodlnější s občanstvím. Jinak to není moc důležitý to občanství

(Respondent 4, 40.-43.min)

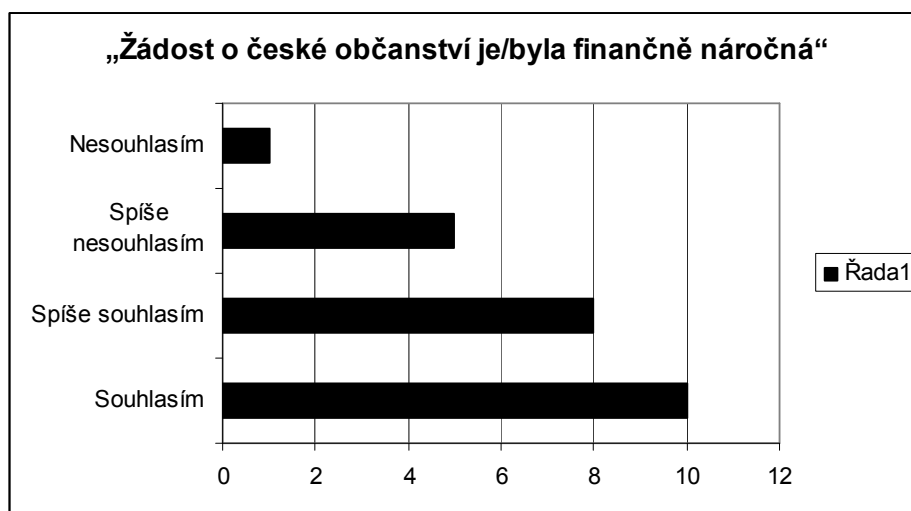
Trvalý pobyt je vnímán pozitivně. Především po vstupu do Schengenského prostoru se rozdíl mezi občanem a osobou s TP výrazně eliminoval. Přesto mladí Vietnamci vidí v občanském statusu kvalitativní rozdíl a spojují ho především s lepšími studijními a pracovními možnostmi. Politické výhody se objevují zřídka.

Podívejme se nyní na jejich názory na postup a podmínky udělování českého občanství.

Tab. 16

Otázka: „Žádost o české občanství je/byla finančně náročná“	Odpovědi:
Souhlasím	10
Spíše souhlasím	8
Spíše nesouhlasím	5
Nesouhlasím	1

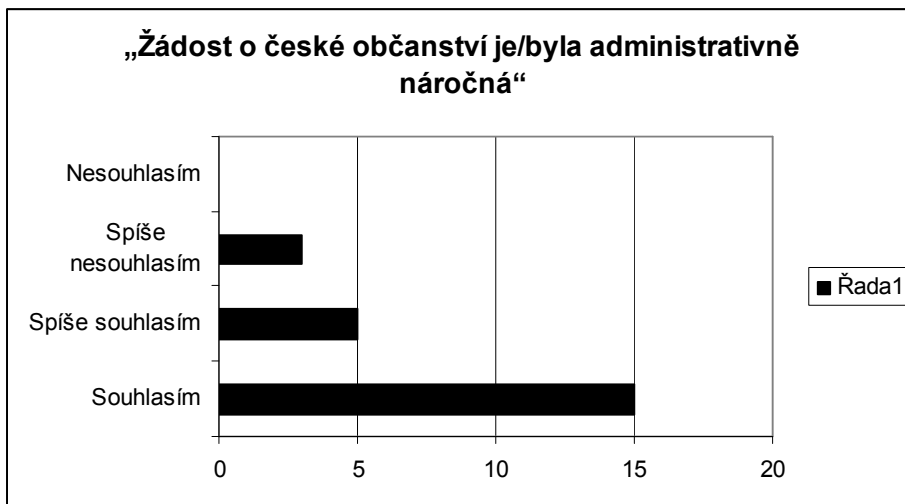
Graf 16

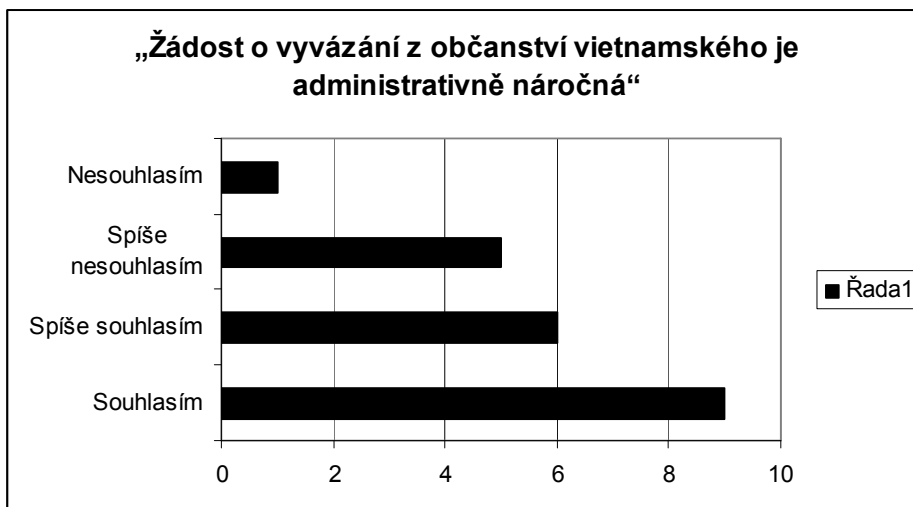
(Zdroj: vlastní výzkum)

Tab. 17

Otázka: „Žádost o české občanství je/byla administrativně náročná“	Odpovědi:
Souhlasím	15
Spíše souhlasím	5
Spíše nesouhlasím	3
Nesouhlasím	0

Graf 17**Tab. 18**

Otázka: „Žádost o vyvázání z občanství vietnamského je administrativně náročná“	Odpovědi:
Souhlasím	9
Spíše souhlasím	6
Spíše nesouhlasím	5
Nesouhlasím	1

Graf 18

(Zdroj: vlastní výzkum)

Většina respondentů vnímá proces udělování českého občanství jako administrativně a finančně náročný. Komplikace s vyřízením pozbytí vietnamského občanství ho ještě ztěžuje. Výrazně v dotazníkovém šetření vystupuje negativní pohled na administrativní obtíže spojené s procesem na české straně.

Jaké nevýhody mi české občanství přináší (osobní, profesní, jiné):

O žádných zatím nevím, krom toho, že do rodné země musím s vízem (ale to je jen zanedbatelná částka). Hodně nepříjemné ale bylo zařizování samotného občanství, především myslím aroganci a ponižování ze strany úředníků (mezi námi-korupce je opravdu všude).

(dotazníkové šetření)

„Ono to je hodně finančně a časově náročné. Jazyková zkouška, to je pro nás asi dobré. Ale chtěli po mně deset litrů. Což by měli snad být rádi, že jim přibude občan, ne? (...) já bych to pak musela ještě vyjednávat s vietnamskou ambasádou. Zrušit vietnamské občanství. Jako já chci český občanství, ale furt se k tomu nemůžu dokopat, když vím, jak je to náročné. To mě asi odrazuje a je to škoda. Navíc většina Vietnamců by upřednostňovala dvojí občanství. To by bylo hodně řešení. Já bych po tom hned skočila. Já bych to hned vzala. ČR umožňuje dvojí jen po 20ti letech pobytu, to já už budu mít po vysoké a já bych chtěla v průběhu vysoké jet do zahraničí s nějakým stipendiem nebo tak, když to je omezené českým občanstvím (...) Oni by proti tomu nic neměli (rodiče, pozn. M.D.), já jim nechci dělat starosti a myslím, že počkám, až budu v Praze, abych to měla blíž to zařizování. Hlavně až budu mít peníze, žejo. Já to nechci tahat z nich. Ještě na řidičák. Už je mi osmnáct a ještě jsem ho nezačala dělat. Pak různá očkování. To je hodně peněz. Nechci tím zatěžovat rodiče (...) Dvojí určitě, hodně lidí se nechce vzdát toho vietnamského. Já to chápu, že ČR nechce dávat to dvojí. Ono to má svoje nevýhody. Buď se rozhodneš, že budeš našincem. Nemůžeš být obojetník (...) Ale nemůžu říct, že mi to nevadí, že nemůžu mít dvojí. Navíc já mám k ČR vztah, jaký mám. Ale zase kvůli rodině. Ne že bych se toho nevzdala. Já bych se toho klidně vzdala, ale co by řekli ve Vietnamu, rodina a tak.“

(Respondent 9, 5.-7.min)

„Na základě toho příslibu pak zkontaktuješ vietnamskou stranu, která ti ukončí občanství. Prostě zádrhel je na vietnamské straně. Když jim nedáš nějakou hezkou obálčičku, tak oni ti to neudělají tak rychle a trvá to tak rok. Češi na to mají lhůtu asi půl roku a čekáš na vietnamskou stranu. Kdyby to nebylo takhle blbě udělané, tak to máš hned.“

(Respondent 6, 17.min)

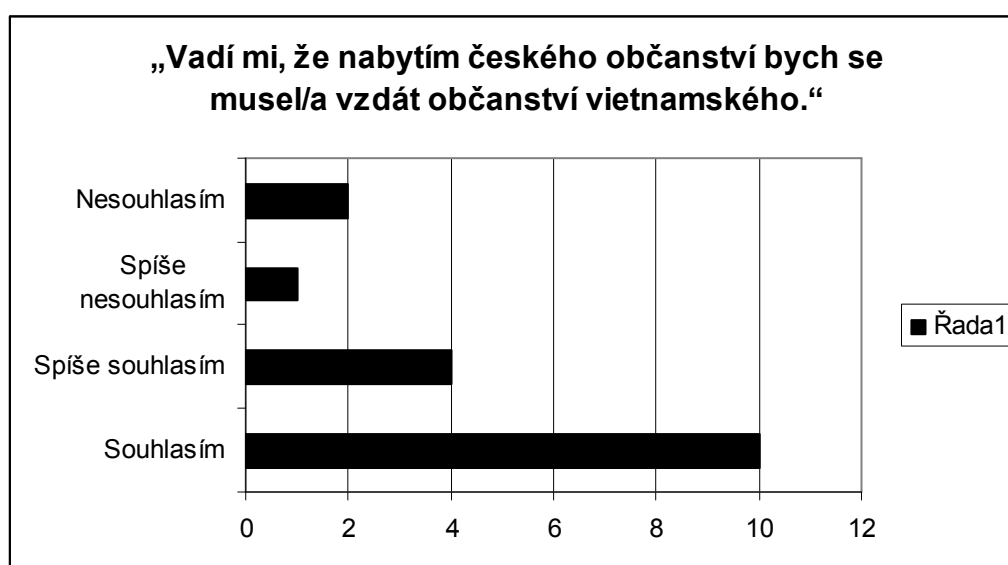
Jak úryvky nasvědčují, problém s vyvázáním se z občanství vietnamského věží v administrativní a finanční zátěži, ale také v rovině identity a sounáležitosti k národu. Ve vztahu k českému občanství jsme pozorovali tendenci k rozlišování národní a občanské identity. Ve vztahu k občanství vietnamskému se dá vyčíst opačný trend. Výzkum o blogerech ukázal, jak je pro potomky vietnamských imigrantů stále problematické přihlásit se veřejně k české identitě – buď z důvodu vnějšího tlaku rodiny

a komunity nebo vnitřního pocitu jinakosti a sounáležitosti s vietnamským národem. To se promítá do jejich názoru na pozbývání původního občanství:

Tab. 19

Otázka: „Vadí mi, že nabytím českého občanství bych se musel/a vzdát občanství vietnamského.“ (otázka pro držitele VN občanství)	Odpovědi:
Souhlasím	10
Spíše souhlasím	4
Spíše nesouhlasím	1
Nesouhlasím	2

Graf 19

(Zdroj: vlastní výzkum)

Tab. 20

Otázka: „Nabývání českého občanství by nemělo být podmíněno vyvázáním se z původního občanství“ (otázka pro držitele CZ občanství)	Odpovědi:
Souhlasím	2
Spíše souhlasím	2
Spíše nesouhlasím	1
Nesouhlasím	0

Každé skupině byla položena jiná otázka. V obou případech se ukázalo, že by respondenti upřednostnili možnost ponechat si své původní občanství. Se stejnými postoji jsem se setkala během rozhovorů i analýz blogů:

Nechceš české občanství?

Nabídli mi naši před třemi týdny. Aha. Nevím, pro mě jako pro studenta je určitě české občanství výhodnější, ale nerada bych se zřekla toho vietnamského. Ne, že bych byla extramega patriot nebo že bych byla vzorovou Vietnamkou, ale nějak se mně to nezdá. Nic logického, jde čistě o city. Takže jsme to nechali plavat.

Tehdá jsme ale ještě nevěděli, že VNská vláda projednává možnost dvojího občanství, které dříve nebylo možné. Že by naděje, Lenino?

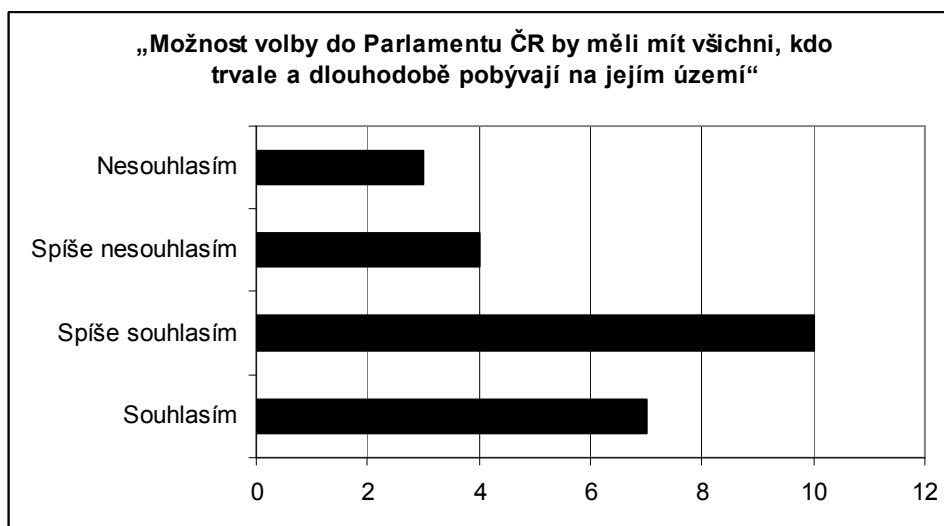
(In Do Thu Trang, Proč tolik pijete? Vietnamci jsou tak velkorysí! Ty smrade!!!²⁶)

Jelikož mě zajímá dopad současné integrační politiky, jmenovitě politiky udělování českého občanství, na reprezentativní charakter naší demokracie, položila jsem respondentům otázky týkající se voleb do Parlamentu ČR. Položila jsem jim také otázku ohledně jejich ochoty jít volit, ale posléze jsem ji vyhodnotila jako irelevantní. Jejich ochota volit není směrodatná pro vyřešení problému, zda by měli mít možnost volit, a co současná situace, která jim to neumožňuje, znamená pro naši reprezentativní demokracii. Kdybychom takto uvažovali, museli bychom zbavit volebního práva na regionální i státní úrovni většinu české populace.

Tab. 21

Otázka: „Možnost volby do Parlamentu ČR by měli mít všichni, kdo trvale a dlouhodobě pobývají na jejím území“	Odpovědi:
Souhlasím	7
Spíše souhlasím	10
Spíše nesouhlasím	4
Nesouhlasím	3

Graf 20

(Zdroj: vlastní výzkum)

²⁶ <http://do.blog.idnes.cz/c/59359/Proc-tolik-pijete-Vietnamci-jsou-tak-velkorysi-Ty-smrade.html> (cit. 10.1.2011)

Většina respondentů se přiklonila k názoru, že v Parlamentu ČR by měli být zastoupeni všichni dlouhodobí usedlíci, a proto by měli mít právo volit.

3.5.4 Shrnutí

Mezi respondenty bylo více příslušníků 1.5 generace než generace druhé (15:8). Držitelé českého nebo českého a vietnamského občanství byli v menšině (6:18). Dotazníkové šetření shodně se zkušenostmi MV ČR ukázal zájem mladých Vietnamců (10 – 30 let) o české občanství. Zájem o něj mají zejména ze studijních, pracovních a cestovních (mimo EU) důvodů. České občanství by jim v těchto aktivitách usnadnilo život a nabídlo více možností. V souvislosti s tímto faktem je překvapivé, že pouhá třetina z nich má jasno v tom, že chce zůstat natrvalo v České republice. Ostatní země Evropské unie jsou pro ně stejně atraktivní. Většina z respondentů se klonila k názoru, že Česká republika nestojí o to, aby se osoby vietnamské národnosti stávaly českými občany. Zároveň převážně vyjádřili souhlas tím, že do Parlamentu ČR by měli mít možnost volit trvale a dlouhodobě usedlí residenti na území ČR.

Předpoklad, že dosavadní práva spojená s trvalým pobytem jsou dostačující pro kvalitní a spokojený život, se potvrdil. Nepotvrdila se však hypotéza, že tento stav snižuje atraktivitu českého občanství. Důvodem nízké naturalizace tedy nebudou dostatečná práva spojená s trvalým pobytem, ale – jak výzkum ukázal – především administrativní potíže s procesem žádosti. Jejich zájem o české občanství by se jistě zvýšil, kdyby měli zajištěnou možnost ponechat si své původní občanství. Zatímco nabývání českého občanství respondenti většinou nespojovali se změnou národní identity, pozbývání toho vietnamského by pro ně byl ze stejného důvodu větší problém.

4. Diskuze

Ve své práci jsem se snažila prozkoumat vztah mezi občanstvím, občanskou společností a národním státem. Národní stát je zajímavý útvar, který se od svého vzniku ve svém vývoji současně demokratizuje a nacionalizuje, a je napnut mezi snahami zajistit univerzální lidská práva všem jeho obyvatelům a přitom se exkluzivisticky definovat na základě národní identity, na základě vnímání teritoria a jeho obyvatel jako spojeného celku. Tato situace se významně promítá do života především lidí přicházejících zvenčí tohoto územního celku – stát se jim na jedné straně v duchu respektu k základním lidským právům snaží zajistit práva pro kvalitní

život a na druhé straně je uznává za právoplatné členy společnosti pouze za splnění určitých podmínek. Tím se může stát, že osoby plně integrované do majoritní společnosti, dlouhodobě pobývajících na území státu (dokonce od narození), nejsou oficiálně uznány za členy politického celku a tudíž reprezentovány ve státních institucích. Naštěstí je tu občanská společnost a určité komunikační kanály, které jim umožňují získat slovo ve společnosti a přitáhnout pozornost k jejich problémům. V této situaci se ocitli i představitelé 1.5 a druhé generace vietnamských imigrantů. Dvě případové studie, které jsem v této práci prezentovala, potvrdily, že se tyto mladí lidé orientují v českém prostředí, používají veřejné a občanské komunikační prostředky (ty, které odpovídají jejich potřebám a schopnostem) a přitom si nedělají hlavu s tím, jaký status požívají, protože v jejich aktivitách není relevantní. Blogy i Petice vznikly v situaci, kdy jejich iniciátoři reagovali na neúnosnou situaci. V prvním případě cítili potřebu legitimizovat a normalizovat svoji existenci v očích české veřejnosti i zbytku komunity. Ve druhém zase postavit se nepatřičnému zacházení ze strany veřejné správy.

Jejich činnost jsem charakterizovala jako projev aktivního občanství. Občanství vyrůstajícího z rodin, okruhu přátel a občanské společnosti. Toto občanství by mělo vést k ustavení občanství pasivního delegovaného shora institucemi veřejné správy. V duchu teorie sociální směny by současný stav, kdy v České republice dospívá početná generace Vietnamců schopná promluvit ve veřejném prostoru, měla vést k redistribuci politických práv. Stát by měl reagovat na aktivity přicházející zezdola a na vývoj ve společnosti. Česká republika je již nejméně dvacet let přistěhovaleckou zemí a je tudíž logické, že struktura a složení cizinců se od devadesátých let významně změnila. Stát by se neměl nechat uchláchnout malým zájmem o české občanství ze strany Vietnamců, ale spíše se zamyslet, čím by se dal vysvětlit. Jak uvedl na konferenci Státní politika a integrace migrantů do společnosti 4.5.2011 v Praze Thomas Huddleston - legální integrace je nezbytným prvním krokem k integraci sociální. Jestliže právo staví procesu integrace legální překážky, společnost bude muset žít s důsledky, které to přinese.

Vietnamci představují zajímavou skupinu v české společnosti – jsou třetí nejpočetnější cizineckou komunitou s velkým podílem osob pobývajících na základě trvalého pobytu, vysokou natalitou, nízkým průměrným věkem. Přesto české občanství ročně získá jenom okolo čtyřiceti osob vitanamské národnosti a ani zamítnutých

žádostí zřejmě nebude příliš. K vysvětlení této situace jsem vytvořila tři hypotézy, které jsem se snažila ověřit empiricky.

Teoretická analýza potvrdila minimální rozdíl mezi právy spojenými s trvalým pobytem a s občanstvím. Trvalý pobyt zajišťuje jeho držitelům v ekonomické a sociální oblasti stejná práva jako požívají čeští občané. Získat trvalý pobyt je navíc samo o sobě náročné a vyžaduje velkou míru integrace. Občanství představuje další byrokratický proces, který v mnoha ohledech přezkušuje již vyzkoušené. Touto dvoustupňovostí procesu, vysokými poplatky za kladné vyřízení žádosti o občanství a podmínkou pozbytí původního občanství se řadíme mezi nejvíce restriktivní země v oblasti naturalizační politiky. Navíc Česká republika nemá žádný režim pro děti přistěhovalců, který by jim zjednodušoval žádost o občanství, aniž by se musely stavět do pozice žadatelů v výjimku. Pokud už se rozhodnou žádost podat, nemají žádnou záruku, že jim bude občanství odděleno. Jak uvedla jedna z respondentek dotazníkové šetření, důvody neudělení mohou být velice vágní jako „nedostatek integrovanosti“ a „hlubších citových vazeb“ k ČR. Preference trvalého pobytu jako pobytového statusu cizinců v očích státu potvrdil i výzkum MIPEX III (2011). Dotazníkové šetření ukázalo, že mladí Vietnamci nemají pocit, že ČR stojí o to, aby se stali českými občany. I přes to se zdá, že by měli o české občanství zájem. Nepotvrdila se hypotéza, že by v jejich očích občanství nemělo dostatečnou přidanou hodnotu, i když přiznávají, že trvalý pobyt zajišťuje kvalitní a spokojený život. Co je jednoznačně odrazuje, je nemožnost ponechat si původní občanství a administrativní obtíže spojené s celým procesem.

Chtěla bych na tomto místě uvést způsoby, jak tuto situaci řešit, které by se mohly stát doporučeními pro českou politickou reprezentaci, jak reagovat na současný vývoj ve společnosti. V rámci výzkumu MIPEX III (2011) byly formulovány ideálně-typické příklady řešení jednotlivých integračních politik a pro politiku udělování občanství byl představen tento návrh:

„Všem usedlíkům, kteří spojují svou budoucnost s danou zemí, se dostává plné podpory v jejich úsilí o získání občanství a rovnoprávné zapojení do veřejného života. Všichni občané mohou mít dvojí občanství. Dítě, které se v zemi narodí přistěhovaleckým rodičům, se narozením stává občanem země (jus soli) stejně jako všechny ostatní děti. Žena, která se narodila v zahraničí, si po třech letech pobytu vytvořila k zemi vztah. Má nárok na občanství, pokud splní právní podmínky, jako například v současnosti čistý trestní rejstřík. Požadavek základního jazykového testu a občanského kurzu ji pomáhá uspět. K dispozici má bezplatné, flexibilní a profesionální

kurzy a testy. Jako nové občance se jí dostává stejné občanské ochrany jako jejím spoluobčanům.“

(Huddleston et al, 2011: str. 18)

Inspiraci, jak přistupovat k dětem přistěhovalců, bychom si mohli vzít z řecké legislativy. V Řecku v březnu 2010 proběhla reforma zákona upravující nabývání občanství, která v mnohém zjednodušila naturalizační proces dětem přistěhovalců. Řekové zavedli dvojí princip *ius soli*, díky němuž děti přistěhovalců automaticky získávají řecké občanství, pokud se jeden z rodičů narodil a trvale žije na území Řecka. Dále zavedli dva způsoby získávání občanství prohlášením – pokud se rodičům-přistěhovalcům v Řecku narodí dítě a pokud rodiče v té době po dobu pěti let trvale a legálně pobývají na jeho území, dítě získá řecké občanství po předložení prohlášení a žádosti jeho rodičů během prvních třech let jeho života. Pokud se dítě narodí v době, kdy rodiče ještě nesplňují pětiletou podmínku, získá ho v okamžiku, kdy ji rodiče naplní. Úspěšně ukončená šestiletá školní docházka ustavuje též právo na občanství. Ty z dětí, jimž o řecké občanství nepožádali jejich rodiče během dětství nebo dospívání, mají možnost to udělat samy, pokud požádají během prvních třech let po dosažení plnoletosti. Naopak ty z nich, které nesouhlasí s rozhodnutím jejich rodičů, mají jeden rok po dosažení plnoletosti na to, aby se řeckého občanství zřekly. Nesmí se však tímto úkonem stát bezdomovci (Christopoulos, 2010).²⁷

Také bychom se mohli zamyslet, jestli lpění na podmínce vyvázání se z původního občanství nám přináší více pozitivního či negativního. Tradiční model občanství, v němž stát a národ jsou jedno, má k dvojímu občanství ambivalentní postoj. Na jedné straně v tradičním pojetí dvojí občanství podkopává ideál národního občanství otevíráním prostoru dvojím identitám a loajalitám. Na druhé straně dvojí občanství upevňuje roli národního státu jako garanta statusu jednotlivce (Bloemraad, 2004). Hammar (1989) uvádí čtyři hlavní kritiky dvojího občanství vycházející z tohoto tábora: a) dvojí občanství způsobí zmatek v právním systému. Jakému právnímu systému jednotlivce podléhá?; b) ohrožuje jednotu a soudržnost státu; c) může být neslučitelné s vnitřní i vnější loajalitou; d) ohrozí etnickou a národní identifikaci. Podle Hammara ani jeden z těchto argumentů není příliš přesvědčivý a především všechny jsou řešitelné. Podle něho jsou naturalizovaní cizinci oddanější přijímací zemi než ti nenaturalizovaní a také přispívají k větší kompaktnosti populace. I když by byli donuceni vzdát se svého

²⁷ <http://eudo-citizenship.eu/docs/CountryReports/recentChanges/Greece.pdf>

původního občanství, pravděpodobně by nezapomněli na svou zemi původu, svou identitu. Dvojití občanství tak lépe odpovídá jejich životní situaci. Někteří badatelé také předpokládají, že z dlouhodobého hlediska bude dvojití občanství působit pozitivně na začlenění přistěhovalce v nové zemi a povede k postupnému opuštění od vazeb a občanství na zemi původu (Bloemraad, 2004).

Imigranti přirozeně udržují vazby se zemí původu skrze různé způsoby komunikace. Členství ve společnosti je „sociální pole, které rozlišuje způsoby bytí a způsoby náležitosti“ (Levitt, Glick Schiller 2004: 1008). Toto sociální pole se nemusí nutně shodovat s hranicemi národního státu. Jednotlivci s více občanstvími jsou podřízeni několika právním systémům, jsou si tudíž vědomi širšího spektra potenciálních občanských práv a „kombinují způsoby bytí a sounáležitosti podle konkrétní situace“ (ibid.: 1010). Tato situace se projevila v odpovědích mladých Vietnamců na otázku, do jaké míry spojují občanskou a národní identitu. Zatímco ve vztahu k vietnamskému občanství tuto vazbu cítí („způsob náležitosti“), české občanství spojují spíše se „způsoby bytí“, tj. odvozují nárok na občanství od délky a trvalosti pobytu na území státu, ne od identifikace žadatele s českou národní identitou.

ZÁVĚR

Moderní západní politické celky jsou založené na myšlence jednoty národa/občanů a teritoria. Obyvatelé národního liberálně-demokratického státu jsou jeho občany a zároveň nositeli veřejného prostoru a páteří jeho politického uspořádání. Občanství určuje jednotlivcův právní status, ale také jeho kolektivní identitu. Občanství tedy nejenom vymezuje práva a povinnosti jeho nositele, ale má též punc privilegovanosti a symbolickou hodnotu. Jako takový byl od svého vzniku předmětem sporů a bojů o to, kdo bude považován za plnoprávného občana. Trvalo několik století než byly ženy, děti, dělníci či černoši zařazeni do skupiny privilegovaných. Vymezování občanských práv a definování, kdo je a kdo není občan, zůstalo i v dvacátém prvním století nástrojem státu k ochraně vlastní suverenity a definování národa. Dokud bude občanství vycházet z národní identity a fungovat jako arbitr rozlišování mezi našinci a cizinci, bude nadále jedním z hlavních nástrojů pro regulaci pohybu a pobytu lidí v mezinárodním prostoru.

Poválečná imigrace a globalizační tendence obecně jsou novou výzvou pro tradiční model občanství. Už několik desetiletí řada evropských zemí „hostí“ velký

počet trvale usedlých cizinců, kteří nejsou podle zákona občany. Na základě přihlášení demokratických zemí ke konceptu lidských práv přiznávají jejich vlády těmto osobám mnoho sociálních, občanských a ekonomických práv. Zásadním statutem pro trvale usedlé cizince se stal trvalý pobyt. Obecně platí, že „čím komplexnější jsou služby, které stát poskytuje, tím více je zpřístupňuje neobčanům. Jakmile jsou jednou definice a kategorie sociálních práv vytvořeny a institucionalizovány, je těžké je odepřít dokonce i nově příchozím“ (Soysal, 1994: 125).

Hlavní rozdíl mezi právy spojenými s trvalým pobytem a občanstvím se nacházejí v právech politických. Imigrantům většinou není dovoleno účastnit se voleb, vykonávat určité veřejné funkce nebo vstupovat do armády. To jsou oblasti, u nichž se tradičně domníváme, že mají co do činění s loajalitou. Brubaker tvrdí, že omezený přístup k veřejným funkcím „je spíše motivovaný touhou monopolizovat přístup k určitým atraktivním a zajištěným povoláním, než touhou zachovat základní koncepci politické komunity“ (Brubaker, 1989: 153). Vzhledem k tomu, že demokratické země jsou založeny na reprezentativním způsobu vládnutí, zvyšující se počet trvale usedlých osob na jejich území začleněných do ekonomického a občanského života, ale nepodílející se na vládě, by jim neměl být lhostejný. Tato situace může být interpretována jako diskriminace určité části populace i jako deficit liberální demokracie. Já jsem osobně více znepokojena druhým problémem, „protože princip, že hlas všech ovlivněných danou normou, zákonem nebo politikou má být zahrnut v demokratickém diskurzu, který vede k jejich přijetí, je nezbytný pro fungování deliberativní demokracie“ (Benhabib, 2002: 148). „Ti, kteří jsou ovlivněni vládnutím, by na něm měli participovat“ a „konsensus, který živí principy liberální demokracie, musí být tak široký, jak široká je společnost, která je pod její vládou“. Jak by jinak mohli politici reagovat na jejich potřeby a nároky? (Schuck 1998: 171). Diskriminace osob vyloučených formálně z procesu politického rozhodování mi samozřejmě také není lhostejná, ale jak jsem v této práci ukázala, veřejný prostor a občanská společnost nabízejí těmto lidem možnost vyjádřit své postoje a názory bez ohledu na jejich právní postavení. Jsou sice připraveni o plná politická práva (pasivní občanství udělované shora institucemi veřejné správy), ale mají možnost projevit své aktivní občanství, tj. občanství vycházející z jejich ochoty a schopnosti zajímat se o to, co se kolem nich děje, a vyjádřit s tím svůj souhlas či nesouhlas. Nemusí být nutně držiteli volebního práva, aby se volení zástupci lidu dozvěděli o jejich (ne)spokojenosti. Média, instituce a prostředky občanské společnosti jim k tomu mohou poskytnout prostor. Pokud však

představitelé států nechtějí, aby tyto početné skupiny jejich obyvatel byly vyslyšeny pouze v situacích, kdy se cítí diskriminovány či opomíjeny, ale pokud jim záleží na tom, aby byly brány v potaz v běžném rozhodovacím procesu, měli by se zajímat o to, jak je začlenit do politické komunity. Zákony o nabývání občanství a nastavení podmínek naturalizace jsou jedním ze silných nástrojů, jak toho dosáhnout. Integrační politiky, do nichž by udělování občanství mělo patřit, mohou být nastavené směrem k inkluzi nebo exkluzi imigrantů. Politika České republiky vychází v mezinárodním srovnání jako jedna z nejexkluzivističtějších (dvoustupňový proces udělování občanství, vysoké poplatky, neexistence dvojího občanství a speciálního režimu udělování občanství dětem přistěhovalců) a nabízí tudíž prostor pro přehodnocení současného postoje. Mladí čeští Vietnamci by především uvítali zjednodušení administrativního procesu a možnost ponechat si dvojí občanství.

Problematika politických práv dlouhodobě usazených imigrantů se nedávno dostala i na první stránky českých novin. Byla jsem potěšena, že se o tomto problému začíná hovořit a utvrdila jsem se, že je to aktuální téma. Ombudsman Pavel Varvařovský upozornil poslance ve své pravidelné zprávě o činnosti za 4. čtvrtletí roku 2010 na omezení práva volit pro trvalé usedlé cizince ze třetích zemí či rodinných příslušníků občanů EU pocházejících ze třetích zemí. Požaduje, aby tyto osoby měly automaticky právo volit do zastupitelstev obcí a krajů, aniž by je k tomu opravňovala nějaká vzájemná mezinárodní dohoda mezi ČR a třetí zemí. Ombudsman upozorňuje, že dnešní situace není v souladu s Koncepcí integrace cizinců, která byla přijata usnesením vlády ČR ze dne 8. února 2005 č. 126, ani s Analýzou postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků z října roku 2004 a ani s Společnými základními principy politiky integrace přistěhovalců v EU z roku 2004, které všechny uvádějí, že volební právo na místní úrovni je důležitý integrační prvek, jež napomáhá „pocitu příslušnosti“ a „vzájemnému porozumění“²⁸. I když navrhovaná změna politických práv cizinců se ubírá jiným směrem, než jakému se věnuji v této práci (tj. rozšiřování politických práv beze změny legálního statusu) a je otázka, zda by vedla k vyšší či nižší naturalizaci cizinců. Podpořil by se argument, že práva spojená s trvalým pobytem se téměř shodují s těmi, která mají občané, což by mohlo snížit

²⁸ <http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2010/pripominky-ochrance-k-vecnemu-zameru-volebniho-zakoniku/> (cit. 2.2.2011)

motivaci k naturalizaci. Na druhé straně se dá argumentovat, že volební právo na regionální úrovni by bylo prvním stupněm politické integrace, která by cizince podnítila k dovršení tohoto procesu skrze naturalizaci), ombudsmanova iniciativa je jednoznačně pozitivní, protože obrací pozornost k faktu, že „účast na rozhodování o věcech veřejných“ je „důležitý prvek integrace cizince“²⁹. A jelikož premiérova reakce na návrh v Lidových novinách z 2.2.2011 byla: „Hlasovací právo je u mne spojeno s občanstvím. Hlasovat ve volbách je občanské, nikoli lidské právo,“³⁰ zaměřila jsem se v této práci na to, jak toto „občanské, nikoli lidské“ právo je v České republice distribuováno a co tím ČR získává či ztrácí.

Pro demonstraci popsané situace jsem se rozhodla analyzovat českou naturalizační politiku ve vztahu k vietnamské komunitě. Pro tuto cílovou skupinu jsem se rozhodla, protože je to třetí nejpočetnější imigrantská skupina v ČR, jejíž historie sahá až do padesátých let minulého století. Navíc se vyznačuje velkým podílem 1.5 a druhé generace, která stejně jako první polistopadová generace majoritní společnosti v těchto letech dospívá. Díky tomu se v jejich řadách etabluje početná skupina lidí, kteří zde trvale žijí a mluví plynule česky. Tudíž jsou potenciálními aktéry veřejného prostoru a žadateli o české občanství. Navíc jsem v posledních letech zaznamenala dvě významné aktivity jejich příslušníků ve veřejném prostoru (projevy aktivního občanství) a zajímalo mě, jak oblíbené a dosažitelné je pro ně české pasivní občanství.

Jako první příklad jejich aktivního občanství jsem představila vietnamské blogery, kteří si našli cestu do veřejného prostoru skrze komunikační médium, které odpovídá jejich věku, postavení, schopnostem, sociálnímu a kulturnímu zázemí. Překonali strukturální a společenské překážky, kterých je veřejný prostor plný, a pomocí blogování vyjádřili svoji nespokojenost s typickým obrázkem vietnamského imigranta v očích běžného Čecha, stejně tak s nedostatkem rozpoznání způsobu jejich bytí v rámci vietnamské komunity. Narušili tradiční homogenizovanou představu Čechů o životě vietnamské komunity a normalizovali způsob jejich prožívání a nazírání na svět v očích českých i vietnamských čtenářů. Druhá případová studie o Petici proti zásahu ve velkotržnici SAPA, která byla také výsledkem činnosti mladých Vietnamců, je důkazem, že jsou aktivní nejenom ve virtuálním světě. Využili možnost tradičního

²⁹ Ibid.

³⁰ Lidové noviny, Jarka Synáčová, Daně platí, k volbám ale nemohou (2.2.2011)

veřejného/občanského protestu – podání petice – a vyjádřili nesouhlas s počínáním složek veřejné správy. Neměli strach vystoupit a opět prokázali schopnost a kompetenci najít si cestu k tomu být vyslyšeni. Tato konkrétní akce navíc odhalila, že mladí Vietnamci musí operovat ve dvou paralelních veřejných prostorech. Museli si najít cestu v tom českém a zároveň získat důvěru u vietnamské veřejnosti. To se jim podařilo a v důsledku toho se vietnamská komunita odhodlala k dalšímu veřejnému vystoupení – sepsání Otevřeného dopisu politickým představitelům, ve kterém žádali řešení situace propuštěných vietnamských.

Občanská společnost a média umožňují imigrantům uplatnit svá politická práva. Trvalý pobyt, který více jak polovina Vietnamců v ČR požívá, jim zase zajišťuje rovnocenná práva ekonomická, občanská a sociální. Z racionálního hlediska, pokud tito jednotlivci porovnají ztráty a zisky, které jim žádost o udělení českého občanství přináší, nemůžeme se divit, že v jejich řadách je tak málo držitelů české státní příslušnosti. Podrobně jsem rozebrala, jaké finanční a byrokratické požadavky je mohou od procesu naturalizace odrazovat. Navíc situace, kdy jsou majiteli vietnamského pasu a trvalého pobytu na území ČR, může lépe odpovídat vnitřnímu vnímání jejich životní situace. Trvalý pobyt nezakládá oficiálně identitu jednotlivce, protože není vyjádřením přechodu od jednoho národa k druhému, a tak může více vyhovovat jedincům, kteří se cítí být součástí obou národních celků, protože si tak uchovávají legální pouto k oběma zemím. Pro mě je to ukázka silné symbolické role, kterou občanství v našem životě hraje. Změnu občanství automaticky spojujeme se změnou národní sebe-reflexe jeho držitele (a to především proto, že ČR umožňuje pouze jedno občanství). Změna trvalého pobytu takovou automatickou reakci nepřináší. Nutno podotknout, že dotazníkové šetření ukázalo, že osoby, které vyrůstají v dvoukulturním prostředí, mohou vnímat identitu národní a občanskou odděleně.

Naturalizace je proces, jímž se z cizince, z někoho stojícího mimo společnost stává občan, člen společenství. Jak Wallace-Goodmanová (2010) upozorňuje pojem „naturalizace“ je poněkud paradoxní, protože v něm není nic přirozeného či naturálního (s.2). Přirozeně se většina lidí stane občanem na principu *ius sanguinis*, v některých zemích též *ius soli*, ale naturalizace je velice umělý proces, který neprobíhá automaticky, ale musí být vyvolán žádostí žadatele a schválením na institucionální úrovni. Česká republika by měla uvažovat, zda nynější počty naturalizovaných cizinců jí neškodí. V roce 2010 žilo na jejím území 189 962 cizinců s trvalým pobytem, z nichž

naprostý zlomek získal české občanství. Již jsem zmínila problém reprezentativního charakteru našeho politického zřízení v takové situaci. Je to jako kdyby všichni obyvatelé (včetně dětí) měst Pardubice a Ústí na Labem byli vyloučeni z voleb. Pokud ani tento argument by nebyl dostačující, pak by Českou republiku mohlo zajímat, že mnoho mladých českých Vietnamců vidí svou životní i profesní kariéru mimo naši zemi. Jestli platí, co řekl ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg při přenosu z vyhlášení Miss Vietnam, že se u nás Vietnamci „osvědčili“, že jsou „pilní“ a „máme z nich radost“, pak bychom měli podniknout něco proto, aby od nás po studiích neodešli. Z dvaceti pěti respondentů mého dotazníku pouze devět uvedlo, že se v budoucnu plánuje usadit v ČR. Dát jim najevo, že o ně stojíme, považujeme je za plnohodnotné členy společnosti, bychom mohli i tím, že jim nabídneme jednoduchou cestu k českému občanství a možnost ponechat si občanství země původu alespoň po nějakou dobu.

„Takže tihle studenti, pokud budou mít podporu, pochopení a stejné podmínky jako čeští studenti, mohou být velmi prospěšní pro českou společnost. Musí si to česká vláda uvědomit a změnit podmínky v zákoně, aby se tihle mladí lidé pořád necítili, že jsou cizinci. Česká loajalita je přirozená věc. Všude na světě máte cit k zemi, odkud pocházíte. Také máte cit vůči zemi, která vám umožní vytvořit podmínky pro váš vývoj (...) To by byla obrovská škoda, pokud by si to česká vláda neuvědomila a nevytvořila společenské podmínky, aby se mladé vietnamské generace v České republice cítily jako doma (...) To by byla škoda, protože pracovitost a schopnost vnímat nové věci, učit se, snažit se, myslím, že můžeme na to být hrdí. Začíná vznikat nová vietnamsko-česká generace, která může být prospěšná pro českou společnost “
(Představitel Svazu Vietnamců, Respondent 7, 13. a 14. min).

Zdroje

Literatura

Baršová, A., Barša, P (2005) *Přistěhovalectví a liberální stát : imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav

Benhabib, S. (1999) "Citizens, Residents, and Aliens In a Changing world: Political Membership in the Global Era", *Social Research*, vol. 66, No.3, pp.: 709-735

Benhabib, S. (2002) Who are we? Dilemmas of Citizenship in Contemporary Europe, in: *The Claims of Culture*, Princeton: Princeton University Press, 147-176.

Bloemraad, I. 2000. „Citizenship and Immigration: A Current Review“. *Journal of International Migration and Integration* 1 (1): 9 - 37

Bloemraad, I. (2004) "Who Claims Dual Citizenship? The Limits of Postnationalism, the Possibilities of Transnationalism, and the Persistence of Traditional Citizenship". *International Migration Review*, Vol. 38, No. 2, pp. 389-426

Bloemraad, I. (2006) "Becoming a Citizen in the United States and Canada: Structured Mobilization and Immigrant Political Incorporation." *Social Forces* 85(2): 667-696.

Brouček, S. (2003) *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*, Praha: Etnologický ústav AV ČR

Brubaker, R. (ed.) (1989) *Immigration and the Politics of Citizenship in Europe and North America*. New York: German Marshall Fund of the United States.

Brubaker, R. (1990) "Immigration, Citizenship, and the Nation-state in France and Germany: A comparative historical analysis", *International Sociology*, vol. 5, No.4, pp. 379-409

Calavita, K. 2005. "Law, Citizenship, and the Constructio of (some) Immigrant 'Others'". *American Bar Foundation*, pp. 401-420

Coleman, J. S. (1990) Rights to Act. In Calhoun et al. (2007) *Contemporary Sociological Theory*. Blackwell Publishing

Dahlberg, L., (2004), "The Habermasian Public Sphere: A Specification of the Idealized Conditions of democratic Communication. Studies", in *Social and Political Thought*

Dostupné z <<http://www.admin.susx.ac.uk/cspt/documents/10-1a.pdf>> (cit. 15-03-2010)

Dahlberg, L. (2001), "The Internet and Democratic Discourse", in *Information, Communication and Society*, Vol. 4, No.4, pp. 615-633

- Dvořáková, M. (2010) *Where are we MADE IN? Answers of Vietnamese immigrant children on Czech weblogs*, Amsterdam: University of Amsterdam (Master thesis)
- Gardiner, M. (2004), “Wild publics and grotesque symposiums: Habermas and Bakhtin on dialogue, every day life and the public sphere”, in *Sociological Review*, Vol. 52, No. 1, pp. 28-48
- Habermas, J. (1996) *Civil Society and the Political Public Sphere*. In Calhoun et al. (2007) *Contemporary Sociological Theory*. Blackwell Publishing
- Hammar, T. (1989) “State, Nation, and Dual Citizenship“, in *Immigration and the Politics of Citizenship in Europe and North America* edited by W. R. Brubaker. New York: German Marshall Fund of the United States.
- Herring, S.C., Schiedt, L.A., Bonus, S., Wright, E. (2004). *Bridging the Gap: A Genre Analysis of Weblogs*. Proceedings of the 37th Hawaii International Conference on Systems Sciences.
Dostupné z <<http://www.ics.uci.edu/~jpd/classes/ics234cw04/herring.pdf>>
(cit. 10-02-2010)
- Homans, C.G. (1958) *Social Behavior as Exchange*. In Calhoun et al. (2007) *Contemporary Sociological Theory*. Blackwell Publishing
- Huddleston, T. et al. (2011), *Migrant Integration Policy Index*
Dostupné z <<http://www.mipex.eu/>>
- Christopoulos, D. 2010. *Amendments in the Greek Citizenship*, EUDO Citizenship Observatory, European University Institute
Dostupné z <<http://eudo-citizenship.eu/docs/CountryReports/recentChanges/Greece.pdf>>
> (cit. 17.6.2011)
- Joppke, C. (1999) “How immigration is changing citizenship: A Comparative View” *Ethnic and Racial Studies*, 22:4, 629 - 652
- Kocourek, J.(2008), “Podmíněnosti současné migrace Vietnamců do Česka”, in Drbohlav, D. (ed.), *Nelegální ekonomické aktivity migrantů (Česko v evropském kontextu)*, Praha, Karolinum
- Kocourek, J. (2006), “Stručný historický přehled o česko-vietnamských vztazích a působení Vietnamců v ČR”, in *Vzdělávání k toleranci v multikulturním prostředí střední Evropy*, Praha, Tisk B-print (Člověk a jeho práva, svazek 21). s. 91 – 99.
- Kocourek, J. (2007), “Vietnamci v současné ČR”, in Kocourek, J., Pechová, E. (eds.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, pp. 93-101
- Kocourek, J. (2007b), “Kořeny vietnamské migrace do ČR před r. 1989”, in Kocourek, J., Pechová, E. (eds.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H
- Ku. A.S. (2002) “Beyond the Paradoxical Conception of ‘Civil Society without Citizenship’“ *International Sociology* Vol 17(4): 529–548

Kymlicka, W. (2003) "Immigration, Citizenship, Multiculturalism: Exploring the links". *The Political Quarterly Publishing*, Vol. 74, pp. 195-208

Kymlicka, W., Norman W. (1994) "Return of the Citizen: A Survey of Recent Work on Citizenship Theory". *Ethics* 104 (2):352-381.

Levitt, P., Glick Schiller, N. (2004) "Conceptualizing Simultaneity: A Transnational Social Field Perspective on Society". *International Migration Review* 38(3): 1002-1039.

Mandelštamová, N. (1996) *Dvě knihy vzpomínek*, Brno: Atlantis

Martínková, Š. (2007), "Česko-vietnamské vztahy", in Kocourek, J., Pechová, E. (eds.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, pp. 85-92

Martínková, Š. (2008), "Sociabilita vietnamského etnika v Praze", in Uherek, Z.; Korecká, Z.; Pojarová, T. (eds.): *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*. Etnologický ústav. Praha

Martínková, Š. (2008b). "Vietnamese community in the CR and its changes in 2008", in Krebs, M., Pechová, E. (eds.), *Vietnamese workers in Czech factories. Research report- excerpt*. Praha, La Strada Czech Republic

Martínková, Š. (2010), "Situace vietnamských dělníků a dělnic v roce 2009", in Krebs, M. (ed.), *Stop pracovnímu vykořisťování – Pohled zblízka*, Praha, La Strada ČR

Miller, M.J. (1989) "Membership without Citizenship: The Economic and Social Rights of Noncitizens", in *Immigration and the Politics of Citizenship in Europe and North America* edited by W. R. Brubaker. New York: German Marshall Fund of the United States.

Pechová, E. (2007), *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování*. La Strada ČR. Praha

Rákoczyová, M., Trbola, R. (eds.). 2009. *Sociální integrace přistěhovalců v ČR*. Praha: SLON

Sassen, S. 2003. "The Repositioning of Citizenship: Emergent Subjects and Sapces for Politics", *The New Centennial Review*, Volume 3, Number 2, pp. 41-66

Shuck, P. (1998) *Citizens, strangers, and in-betweens : essays on immigration and citizenship*, Boulder : Westview Press

Somers, M. R. (1993) "Citizenship and the Place of the Public Sphere: Law, Community, and Political Culture in the Transition to Democracy." *American Sociological Review* 58(5):587-620.

Somers, M.R. (1994) "Rights, Relationality and Membership: rethinking the Making and Meaning of Citizenship", *American Bar Foundation*, pp. 63-112

Soysal, Y. (1994) *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*, The University of Chicago Press, 1994, p. 84-118.

Tošnerová, B. (2010) *Mediální obraz cizinců v českém tisku za roky 2008 a 2009*, MKC Praha
Dostupné z <http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/BTosnerova_MediálníObrazCizincu.pdf> (cit. 11.2.2011)

Vasiljev, I. (2007), "Dynamika národních tradic a vlivů nového prostředí v životě vietnamské komunity v České republice", in Kocourek, J., Pechová, E. (eds.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, pp. 118-125

Wallace Goodman, S. (2010) *Naturalisation Policies in Europe: Exploring Patterns of Inclusion and Exclusion*, EUDO Citizenship Observatory, European University Institute
Dostupné z <<http://eudo-citizenship.eu/docs/7-Naturalisation%20Policies%20in%20Europe.pdf>>

Wallerstein, I. (2003) „Citizens All? Citizens Some! The Making of the Citizen.“ *Comparative Studies in Society and History*, 15 (4): 650-679

Internetové zdroje:

Cizinci v ČR 2010 (2010) [online] Praha: Český statistický úřad [cit. 12. 1. 2011].
Dostupné z : <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/1414-10>>.

Čížinský, P. (2006) *Státní občanství* [online]. [cit. 13. 1. 2011].
Dostupné z : <<http://www.domavcr.cz/rady-pro-zivot-v-ceske-republice/statni-obcanstvi/statni-obcanstvi>>.

Ministerstvo vnitra (2008) *Informace pro cizince s trvalým pobytem v ČR* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR [cit. 8. 1. 2011].
Dostupné z : <http://www.cizinci.cz/files/clanky/477/cizinci_trvaly_pobyt_1208.pdf>.

Ministerstvo vnitra (2009) *Trvalý pobyt na území České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, Odbor azylové a migrační politiky [cit. 8. 1. 2011].
Dostupné z : <<http://www.mvcr.cz/clanek/trvaly-pobyt-na-uzemi-ceske-republiky-397520.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>>.

Ministerstvo vnitra (2011) *Udělení státního občanství České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, Odbor všeobecné správy, oddělení státního občanství a matrik [cit. 8. 1. 2011].

Dostupné z : <<http://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>>.

Ministerstvo vnitra (2011b) *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, Odbor všeobecné správy, oddělení státního občanství a matrik [cit. 9. 1. 2011].

Dostupné z : <<http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>>.

Pechová, J. (2008) *Trvalý pobyt na území ČR* [online]. Praha: Poradna pro uprchlíky [cit. 10. 1. 2011].

Dostupné z : <<http://www.domavcr.cz/rady-pro-zivot-v-ceske-republice/pobyt-v-cr/trvaly-pobyt-na-uzemi-cr>>.

Webové stránky:

<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2225285> [online] (cit. 3.9.2010)

<http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2010/pripominky-ochrance-k-vecnemu-zameru-volebniho-zakoniku/> [online] (cit. 2.2.2011)

<http://do.blog.idnes.cz/c/59359/Proc-tolik-pijete-Vietnamci-jsou-tak-velkorysiTy-smrade.html> [online] (cit. 10.1.2011)

1 <http://tranthu.blog.idnes.cz/c/64871/Do-rady-Do-rady-Kracejte-na-Vychod-mile-vietnamske-deti.html> [online] (cit. 20.5.2010)

<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2159226> [online] (cit. 9.2.2011)

https://docs.google.com/View?docid=dhb33k8j_0dzwfpg4&pli=1 [online]

<http://migration4media.net/2011/01/22/program-migrace-vydal-prirucku-pro-migranty-o-novych-mediich/> [online] (cit. 19.1.2011)

<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/nguyen-thi-thuy-duong.php?itemid=2779> [online] (cit. 13.7.2010)

<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/nguyen-thi-thuy-duong.php?itemid=2945> [online] (cit. 13.7.2010)

<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/nguyen-thi-thuy-duong.php?itemid=2602> [online] (cit. 15.2.2010)

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1178166846-zpravy/211411011000129/titulky/#t=3m57s> [online] (31-01-2011)

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_nabyvani_obcanstvi [online] (cit. 25.1.2011)

<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/B900404628> [online] (cit. 18.1.2011)

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001 [online] (cit. 18.1.2011)

Zákony:

Zákon č. 40/1993 Sb., o nabyvání a pozbyvání státního občanství České republiky
zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

Rozhovory:

- Respondent 1, představitel Viet Czech Friends, rozhovor ze dne 24.6.2009
- Respondent 2, představitel Viet Czech Friends, rozhovor ze dne 8.7.2009
- Respondent 3, Svaz vietnamských studentů a mládeže, rozhovor ze dne 11.7.2009
- Respondent 4, představitel Viet Czech Friends, rozhovor ze dne 14.7.2009
- Respondent 5, představitel Svazu vietnamských podnikatelů, rozhovor ze dne 16.7.2009
- Respondent 6, představitel Viet Czech Friends, rozhovor ze dne 20.7.2009
- Respondent 7, představitel Svazu Vietnamců v ČR, rozhovor ze dne 17.7.2009
- Respondent 8, představitel neziskové organizace zabývající se Vietnamci, rozhovor ze dne 19.7.2009
- Respondent 9, představitel 1.5 generace, bloger, rozhovor ze dne 14.6.2010
- Respondent 10, představitel 1.5 generace, bloger, rozhovor ze dne 15.6.2010
- Respondent 11, představitel 1.5 generace, bloger, rozhovor ze dne 18.6.2010

Přílohy

Příloha 1 – Seznam tabulek a grafů

Příloha 2 - Petice proti způsobu provedení zásahu policie ČR ve velkoobchodním centru SAPA ze dne 22.11.2008.

Příloha 3 - Otevřený dopis vietnamské komunity

Příloha 4 – Dotazníky

Příloha 1 – Seznam tabulek a grafů

Tab. 1 - Povinnost vyvázání z původního občanství

Graf 1 – délka vyřízení žádosti o občanství

Graf 2 – Poplatek za kladné vyřízení žádosti o občanství

Graf 3 – Rozložení cizineckých komunit v ČR

Tab. 2 - Charakteristika 5 nejpočetnějších cizineckých komunit v ČR

Tab. 3 – Cizinci v ČR podle počtu a pobytu

Tab. 4 – Státní občanství ČR nabytá podle předchozího státního občanství; 2001-2008

Tab. 5 – Počet udělených občanství, zamítnutých žádostí a příslibů

Tab. 6 – Počet vietnamských studentů na českých školách

Graf 4 – Vybrané národnosti a hodnotové zabarvení jejich medializace

Graf 5 – Anonymní versus osobní informování o čtyřech vybraných národnostech v ČR

Tab. 6, Graf 6 - „Mám občanství“

Tab. 7, Graf 7 - „Mám zájem o české občanství“

Tab. 8, Graf 8 - „V budoucnu bych se chtěla usadit v“

Tab. 9, Graf 9 - „České občanství je pro mě atraktivní, protože díky němu získám (jsem získal/a) občanství Evropské unie“

Tab. 10, Graf 10 - „Žádostí o české občanství se její žadatel odvrací od své vietnamské identity“

Tab. 11, Graf 11 - „Žádat o české občanství by měli jen ti, kdo se cítí být (částečně nebo úplně) Čechy“

Tab. 12, Graf 12 - „Otázka českého občanství je v rámci vietnamské komunity diskutovaná“

Tab. 13, Graf 13 - „Mám pocit, že Česká republika nestojí o to, aby osoby vietnamské národnosti nabývaly české občanství“

Tab. 14, Graf 14 - „Nabytí českého občanství (by) nijak nezměnilo kvalitu mého života.“

Tab. 15, Graf 15 - „Status trvalého pobytu zajišťuje jeho držitelům všechna potřebná práva pro spokojený život v ČR“

Tab. 16, Graf 16 - „Žádost o české občanství je/byla finančně náročná“ 16

Tab. 17, Graf 17 - „Žádost o české občanství je/byla administrativně náročná“

Tab. 18, Graf 18 - „Žádost o vyvázání z občanství vietnamského je administrativně náročná“

Tab. 19, Graf 19 - „Vadí mi, že nabytím českého občanství bych se musel/a vzdát občanství vietnamského.“ (otázka pro držitele VN občanství)

Tab. 20 - „Nabývání českého občanství by nemělo být podmíněno vyvázáním se z původního občanství“ (otázka pro držitele CZ občanství)

Tab. 21, Graf 20 - „Možnost volby do Parlamentu ČR by měli mít všichni, kdo trvale a dlouhodobě pobývají na jejím území“

Příloha 2 - Petice proti způsobu provedení zásahu policie ČR ve velkoobchodním centru SAPA dne 22.11.2008.

My, studenti, zásadně protestujeme proti způsobu provedení dnešního zásahu příslušníky policie a celní správy ve velkoobchodním centru SAPA.

Na základě příkazu, vydaného státní zástupkyní OS SZ Praha 4 ze dne 18.11.2008, byla nařízena prohlídka v důsledku podezření z případné trestní věci výrobků neoprávněně označených ochrannou známkou, k níž přísluší výhradní právo jinému.

K zásahu došlo dnes ráno 22.11.2008 v 8 hodin 45 minut, kdy z Policejní akademie v Modřanech vyjela kolona policejních aut, transportérů a vrtulník směrem k areálu. Zásahu se zúčastnila asi tisícovka pořádkových policistů, celníků a pracovníků České obchodní inspekce. Proti způsobu jeho provedení protestujeme, a to zejména z níže uvedených důvodů.

Zásah byl proveden s využitím těžké policejní techniky včetně obrněných transportérů a vrtulníku a byl zřejmě nad rámec uvedeného příkazu. I přes zájem podnikatelů a vedení obchodního centra s příslušnými orgány spolupracovat, se celní správa a policie rozhodly k nepřiměřenému zákroku. Policie násilně otevírala kontejnery a sklady. Dokonce v některých situacích příslušníci policie vtrhli do budov a restaurací, kde s namířenými zbraněmi strhli k zemi prodavače, čišníky a ostatní nevinné lidi, a bezdůvodně jim nasazovali pouta (ukázku zveřejnil internetový server tn.nova.cz - <http://tn.nova.cz/zpravy/regionalni/na-trznici-v-prazske-libusi-vypukla-razie.html>). Chování policistů během kontrol bylo nepřijatelné a nehumánní. Neváhali urážet a ponižovat kontrolované osoby a dokonce je schválně zadržovali venku v mrazu (včetně 30 dětí, které do tamnějších vietnamských škol chodí na doučování, a několika těhotných žen) i poté, co se prokázaly svými platnými doklady (též o tom píše respektované Britské listy - <http://www.blisty.cz/2008/11/21/art43916.html>). Policisté nerespektovali základní pravidla etiky, ba dokonce i zákon, když bez povolení vtrhli do buddhistického chrámu. Zde zkontrolovali doklady naší kněžky a i poté, co se prokázala platnými doklady, vytáhli tuto téměř 80-letou ženu, mezi Vietnamci velmi respektovanou, ven z chrámu a nechali ji mrznout v zimě po dlouhou dobu.

V některých novinách se objevily přehnané a možná úmyslně zveličené informace. Policejní pes nenašel v prostorách ani 1 miligram drog, ale pouze pocítil možný zápach. Nenašly se žádné zakázané zbraně. Jednalo se o vůz zboží s nožemi a tzv. "nunčákami", tedy zboží patřící mezi legálně prodejné komodity. A obchodník, kterému policisté zboží zabavili, má pro tento druh prodeje určený živnostenský list. Z uváděných více než 30 zatčených Vietnamců neměl platné doklady pouze jeden člověk.

Celý policejní zásah se jevil spíše teatrální a politicky motivovaný s přehnaným užitím síly s uplatňováním presumpce kolektivní viny proti vietnamskému etniku.

My, níže podepsaní, protestujeme proti způsobu provedení zásahu a požadujeme Policii ČR a Ministerstvo vnitra ČR o neprodlené prošetření příkazu zásahu a provedení akce, při které pravděpodobně došlo ke zneužití pravomoci veřejného činitele a k porušení základních práv a svobod člověka. Pevně věříme, že v právním státě jako je Česká republika, není možné, aby při kontrole dodržování zákonů byl porušován samotný zákon.

Petiční výbor:

Nguyen Son Tung, Matematicko-fyzikální fakulta, UK

Cuong Nguyen Tien, Institut ekonomických studií, Fakulta sociálních věd, UK
Nguyen Thi Dieu Linh, Institut tropů a subtropů, ČZU
Mgr. Nguy Giang Linh, Matematicko-fyzikální fakulta, UK, Praha

Le Huyen, Fakulta ekonomická, ZČU
Bui Thuy Duong, Finance a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze

Nguyen Thi Huyen Trang, University of Northern Virginia in Prague

Nguyen Xuan Dung, University of New York in Prague

V Praze dne 22. 11. 2008.

Příloha 3 - Otevřený dopis vietnamské komunity

Otevřený dopis mnoha zástupců vietnamské komunity, který byl zaslán šesti vysokým státním činitelům. Vyjadřuje se ke krizové situaci, ve které se od podzimu 2008 nachází mnoho cizinců v ČR a která je způsobena zejména ekonomickou krizí. Žádá o pomoc a řešení tohoto neúnosného stavu a vyzývá ke zkvalitnění české imigrační politiky. K dopisu se připojilo množství českých neziskových organizací.

12. 1. 2009

Text dopisu

Vaše Excellence,

chtěli bychom Vás informovat o aktuální situaci ve vietnamské komunitě v České republice a požádat o pomoc a podporu při jejím řešení.

V roce 2006 žilo v České republice 40 tisíc lidí vietnamské národnosti. Avšak pouze za poslední dva roky přicestovalo z Vietnamu do České republiky podle odhadů dalších 20 tisíc lidí za účelem pracovat v českých továrnách.

Většina těchto osob přicestovala přes oficiální či neoficiální zprostředkovatelské agentury s cílem zlepšit ekonomickou situaci svých rodin. Za tuto cestu do České republiky zaplatili agenturám velké částky, většinou přesahující celé jejich rodinné jmění. Vietnamci, kteří do ČR v posledních dvou letech přijeli, jsou tedy tragicky zadlužení - zastavili či prodali domy, půjčili si od bank, příbuzných a mnohdy i od lichvářů. Většinou jsou z venkova, často nevzdělaní, bez praxe. Byli a stále jsou během nábory ve Vietnamu či po příjezdu do ČR často podváděni nereseriovními agenturami a firmami. A je veřejným

tajemstvím, že z peněz zaplacených agenturám byly placeny také úplatky.

České podniky pomocí dělníků z Vietnamu řešily nedostatek levné pracovní síly a velkou fluktuaci zaměstnanců při výrobě. Avšak nyní, kdy přišla finanční krize, jsou Vietnamci jako agenturní pracovníci první na řadě při ztrátě práce. Při ztrátě zaměstnání však ztrácejí i legalitu svého pobytu. Přitom se z velké většiny nemohou vrátit zpět do Vietnamu, protože tam mají obrovské dluhy, které musejí splácet. Situace těchto pracovníků skutečně představuje morální a sociální zátěž jak pro Vietnamce, tak i pro český stát. Nedávno jeden vietnamský dělník, který byl z práce propuštěn, spáchal po měsících neúspěšného hledání nové práce sebevraždu. Tento případ byl vyústěním jedné z mnoha zoufalých situací, ve kterých se nyní vietnamští pracovníci ocitají.

Naše komunita pořádá humanitární akce se snahou pomáhat těmto lidem, celkové řešení problému je však nad naše možnosti. Pokud tito lidé nebudou mít pokryty základní potřeby, je bohužel možné, že někteří z nich sáhnou ze zoufalství k tragickým činům či případným nelegálním způsobům obživy.

Právě tomuto bychom se chtěli vyhnout, proto si Vás dovoluujeme požádat o pomoc a navrhnout některé nezbytné kroky:

1. Zkvalitnit pracovní zákony, aby chránily dovezené pracovníky před nerespektováním a vykořisťujícím jednáním nesolidních agentur a firem. Zpřísnit kontroly a regulace agentur poskytujících zprostředkovatelské služby a razantně zakročit proti nesolidním či načerno existujícím agenturám a zaměstnavatelům, kteří spolupracují s těmito agenturami.
2. Zkvalitnit a zprůhlednit proces udělování víz, aby schválený účel pobytu byl v souladu se skutečností. Dokud nebude existovat transparentní a funkční mechanismus udělování víz, pozastavení pracovních a podnikatelských víz může být jedním z možných krátkodobých řešení.
3. Uzší a efektivní spolupráce úřadů obou zúčastněných vlád v otázce řešení problémů týkajících se imigrace a dovozu pracovní síly do ČR.
4. Naše komunita by vám ráda chtěla navrhnout spolupráci v řešení jakýchkoliv problémů týkajících se komunity. Je tu na naší straně vůle, otevřenost a znalost v řešení těchto problémů.
5. Zavést zelené linky (linky důvěry) pro pomoc lidem, kteří přišli o práci.

Vaše Excellence, jsme Vám kdykoliv k dispozici v případě potřeby a dalších informací.

Děkujeme Vám za pozornost, kterou Vaše Excellence našemu dopisu věnovala.

My, níže podepsaní, souhlasíme s textem tohoto Otevřeného dopisu.

Za Svaz Vietnamců v ČR – Ing. Hoang Dinh Thang
Libušská 319 – Praha 4 – 142 00
Email: hnv@seznam.cz

Za Svaz Vietnamských Podnikatelů v ČR – Ing. Nguyen Thai Ngoc
Libušská 319 – Praha 4 – 142 00
Email: info@hdn.cz

Za Asociaci zprostředkovatelských agentur – Ing. Le Minh Cau
Email: azzv@seznam.cz

Za Svaz vietnamských studentů a mládeže – Bc. Nguyen Son Tung
Libušská 319 – Praha 4 – 142 00
Email: n.sontung@gmail.com

Tento otevřený dopis byl odeslán:

J.E. ministru Ivanu Langerovi
J.E. ombudsmanu Otakaru Motejlovi
J.E. ministru Petru Nečasovi
J.E. ministru Karlu Schwarzenbergovi
J.E. premiéru Mirku Topolánkovi
J.E. velvyslanci VSR Vuong Thua Phongovi

Vyjádření neziskových organizací k otevřenému dopisu vietnamské komunity:

Praha, 9. 1. 2009

Vyzýváme příslušné činitele, aby iniciativě vietnamských organizací věnovali odpovídající pozornost, a žádáme, aby český stát urychleně podal pomocnou ruku těm cizincům z Vietnamu a z dalších zemí, kteří se v naší zemi ocitli v tíživé životní situaci, a aby zkvalitnil svou přistěhovaleckou politiku a své právní předpisy vztahující se k migraci cizinců.

Amnesty International Česká republika
Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva
META o.s. – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů
Most pro lidská práva
Poradna pro uprchlíky
Pražský institut pro globální politiku - Glopolis, o.p.s.
Občanské sdružení Klub Hanoi
Občanské sdružení Berkat
La Strada Česká republika
Tolerance a občanská společnost, o.s.
Evropská kontaktní skupina
Multikulturní centrum Praha
Multikulturní centrum České Budějovice

Příloha 4 – Dotazníky

Dotazník pro osoby

- **mající pouze vietnamské občanství nebo**
- **mající vietnamské občanství, jejichž žádost byla v minulosti zamítnuta**
- **mající vietnamské a jiné občanství**
- **vietnamské národnosti, kteří jsou v procesu žádosti**

1. Pohlaví
 - a. Žena
 - b. Muž

2. Věk
 - a. 6-10 let
 - b. 11-15 let
 - c. 16-20 let
 - d. 21-25 let
 - e. 26-30 let
 - f. 31 a více let

3. Povolání
 - a. Student
 - b. Zaměstnanec
 - c. Podnikatel
 - d. Jiné

4. Místo narození
 - a. Vietnam
 - b. Česká republika
 - c. Jinde

5. Délka pobytu v ČR
 - a. 0-5 let
 - b. 6-10 let
 - c. 11 let a více

6. Občanství
 - a. Vietnamské
 - b. Vietnamské s podanou žádostí o české
 - c. Dvoji: vietnamské a jiné země než ČR
 - d. Jiné

7. Pobyt v ČR na základě
 - a. Krátkodobého víza
 - b. Víza nad 90 dní
 - c. Povolení k dlouhodobému pobytu
 - d. Povolení k trvalému pobytu
 - e. Azylu
 - f. Žádosti o azyl
 - g. Jiný

8. Znalost českého jazyka
 - a. Mluvím plynně
 - b. Dokáži bez velkých problémů formulovat jakoukoli myšlenku
 - c. Zvládám základní komunikaci
 - d. Česky se zatím nedomluví

9. Mám zájem o české občanství
 - a. Ano (POKRAČUJTE ot.č. 10 a 13)
 - b. Ne (POKRAČUJTE ot.č. 11 a 13)
 - c. Mám zájem, ale myslím, že nesplňuji podmínky pro žadatele o české občanství (POKRAČUJTE ot.č. 10 a 13)
 - d. Mám, ale moje žádost byla zamítnuta (POKRAČUJTE ot.č. 12)
 - e. Ještě jsem o tom nepřemýšlel/a (POKRAČUJTE ot.č.13)

10. Proč mám zájem o české občanství
 - a. Osobní/rodinné důvody:
 - b. Důvody spojené s prací či studiem:
 - c. Jiné důvody:

11. Proč nemám zájem o české občanství
 - a. Osobní/rodinné důvody:
 - b. Důvody spojené s prací či studiem:
 - c. Jiné důvody:

12. Proč byla moje žádost zamítnuta:

13. V budoucnu bych se chtěl/a usadit:
 - a. v České republice
 - b. v zemi Evropské unie /mimo ČR/
 - c. ve Vietnamu
 - d. jinde ve světě

14. Co si myslíte o následujících výročích:
 - a. „Nabytí českého občanství by nijak výrazně nezměnilo kvalitu mého života.“

- i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. NesouhlasímKomentář:

- b. „Vadí mi, že získáním českého občanství bych se musel/a vzdát občanství vietnamského“
 - i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. NesouhlasímKomentář:

- c. „Žádost o české občanství je finančně náročná“
 - i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. NesouhlasímKomentář:

- d. „Žádost o české občanství je na administrativně náročná“
 - i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. NesouhlasímKomentář:

- e. „Žádost o vyvázání z občanství vietnamského je administrativně náročná“
 - i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. NesouhlasímKomentář:

- f. „Status trvalého pobytu zajišťuje jeho držitelům všechna potřebná práva pro spokojený život v ČR“
 - i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. NesouhlasímKomentář:

- g. „Vadí mi, že se nemohu účastnit voleb do Parlamentu ČR.“
 - i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. NesouhlasímKomentář:

- h. „Možnost volby do Parlamentu ČR by měli mít všichni, kdo trvale a dlouhodobě pobývají na jejím území“
 - 1. Souhlasím
 - 2. Spíše souhlasím
 - 3. Spíše nesouhlasím
 - 4. Nesouhlasím

- i. „České občanství je pro mě atraktivní, protože díky němu získám občanství Evropské unie.“

- i. Souhlasím
 ii. Spíše souhlasím
 iii. Spíše nesouhlasím
 iv. Nesouhlasím
 Komentář:
- j. „Mám pocit, že Česká republika nestojí o to, abych měl/a české občanství“
 i. Souhlasím
 ii. Spíše souhlasím
 iii. Spíše nesouhlasím
 iv. Nesouhlasím
 Komentář:
- k. „Žádostí o české občanství se její žadatel odvrací od své vietnamské identity.“
 i. Souhlasím
 ii. Spíše souhlasím
 iii. Spíše nesouhlasím
 iv. Nesouhlasím
 Komentář:
- l. „Žádat o české občanství by měli jen ti, kdo se cítí být (částečně či úplně) Čechy.“
 i. Souhlasím
 ii. Spíše souhlasím
 iii. Spíše nesouhlasím
 iv. Nesouhlasím
 Komentář:
- m. „Otázka českého občanství je v rámci vietnamské komunity diskutovaná.“
 i. Souhlasím
 ii. Spíše souhlasím
 iii. Spíše nesouhlasím
 iv. Nesouhlasím
 Komentář:

Dotazník pro osoby vietnamské národnosti

- **mající české občanství**
- **mající české i vietnamské občanství**

1. Pohlaví
 - a. Žena
 - b. Muž
2. Věk
 - a. 6-10 let
 - b. 11-15 let
 - c. 16-20 let
 - d. 21-25 let
 - e. 26-30 let
 - f. 31 a více let
3. Povolání
 - a. Student
 - b. Zaměstnanec
 - c. Podnikatel
 - d. Jiné
4. Místo narození
 - a. Vietnam

- b. Česká republika
 - c. Jinde
5. Délka pobytu v ČR
- a. 0-5 let
 - b. 6-10 let
 - c. 11 let a více
6. Občanství
- a. České
 - b. České a vietnamské
7. Kolik let jsem držitelem českého občanství
8. Žádat o české občanství bylo
- a. Rozhodnutím rodičů (PŘESKOČTE NÁSLEDUJÍCÍ OTÁZKU)
 - b. Mým vlastním rozhodnutím
 - c. Společným rozhodnutím
9. Proč jsem se o české občanství ucházel/a
- a. Osobní/rodinné důvody:
 - b. Důvody spojené s prací či studiem:
 - c. Jiné důvody:
10. Co hodnotím jako největší nedostatek v současném způsobu udělování občanství
- a. Náročná kritéria pro splnění požadavků
 - b. Administrativní náročnost
 - c. Nemožnost ponechat si své původní občanství
11. Jaké výhody mi české občanství přináší
- a. Výhody v soukromém/rodinném životě:
 - b. Výhody v pracovním/studentském životě:
 - c. Jiné výhody:
12. Jaké nevýhody mi české občanství přináší
- a. Nevýhody v soukromém/rodinném životě:
 - b. Nevýhody v pracovním/studentském životě:
 - c. Jiné nevýhody:
15. V budoucnu bych se chtěl/a usadit v:
- a. České republice
 - b. zemi Evropské unie /mimo ČR/
 - c. Ve Vietnamu
 - d. Jinde ve světě
16. Účastním se voleb (nebo plánuji, že se v příštích volbách zúčastním) do Parlamentu ČR
- a. Ano
 - b. Ne
 - c. Ještě jsem o tom nepřemýšlela
17. Co si myslíte o následujících výrocih:
- a. „Nabytí českého občanství nijak výrazně nezměnilo kvalitu mého života.“
 - i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. Nesouhlasím
 Komentář:
 - b. „Nabývání českého občanství by nemělo být podmíněno vyvázáním se z původního občanství“

1. Souhlasím
 2. Spíše souhlasím
 3. Spíše nesouhlasím
 4. Nesouhlasím
- c. „Žádost o české občanství byla finančně náročná“
- i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. Nesouhlasím
- Komentář:
- d. „Žádost o české občanství byla administrativně náročná“
- i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. Nesouhlasím
- Komentář:
- e. „Žádost o vyvázání z občanství vietnamského byla administrativně náročná“ (*neplatí pro držitele obou občanství*)
- i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. Nesouhlasím
- Komentář:
- f. „Status trvalého pobytu zajišťuje jeho držitelům všechna potřebná práva pro spokojený život v ČR“
- i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. Nesouhlasím
- Komentář:
- g. „České občanství je pro mě atraktivní, protože díky němu jsem získal/a občanství Evropské unie.“
- i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. Nesouhlasím
- Komentář:
- h. „Možnost volby do Parlamentu ČR by měli mít všichni, kdo trvale a dlouhodobě pobývají na jejím území“
1. Souhlasím
 2. Spíše souhlasím
 3. Spíše nesouhlasím
 4. Nesouhlasím
- i. „Mám pocit, že Česká republika nestojí o to, aby imigranti vietnamské národnosti nabývali české občanství“
- i. Souhlasím
 - ii. Spíše souhlasím
 - iii. Spíše nesouhlasím
 - iv. Nesouhlasím
- Komentář:

- j. „Žádostí o české občanství jsem se odvrátila od své vietnamské identity.“
i. Souhlasím
ii. Spíše souhlasím
iii. Spíše nesouhlasím
iv. Nesouhlasím
Komentář:
- k. „Žádat o české občanství by měli jen ti, kdo se cítí být (částečně či úplně) Čechy.“
i. Souhlasím
ii. Spíše souhlasím
iii. Spíše nesouhlasím
iv. Nesouhlasím
Komentář:
- l. „Otázka českého občanství je v rámci vietnamské komunity diskutovaná.“
i. Souhlasím
ii. Spíše souhlasím
iii. Spíše nesouhlasím
iv. Nesouhlasím
Komentář:

Univerzita Karlova
Fakulta humanitních studií
Katedra studií občanské společnosti

PROJEKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno: Martina Dvořáková

UČO: 9362

Imatrikulační ročník: 2007

Předběžný název diplomové práce: Občanství, občanská společnost, stát a druhá generace vietnamských imigrantů

Jméno vedoucí práce: Mgr. Selma Muhič Dizdarevič, Ph.D.

Podpis vedoucí práce:

Datum: 12.1.2011

Cíl práce

Získat občanství v moderní liberální demokracii může být obtížný a bolestný proces, který vyžaduje nejenom určitou délku a typ pobytu v přijímací zemi, ale také znalost jazyka a reálií o dané zemi, které často ani původní obyvatelé nemají. Občanství je vnímáno jako privilegium udělované těm nejlepším z nejlepších. Chceme-li žít ve společnosti založené na principu reprezentativní demokracie, měli bychom tento postoj přehodnotit. Vzdávající počet osob sídlících na území národního státu a nepožívajících občanství tohoto státu ohrožuje jeho demokratický potenciál. Vzhledem k tomu, že osoby s trvalým pobytem většinou užívají plně ekonomická, sociální a občanská práva, ale ne práva politická, nejsou zastoupeni ve výkonných a zákonodárných orgánech státu. Tato situace vyžaduje zamyšlení nad vztahem mezi národním státem, občanskou společností a občanstvím. Občanství by nemělo být nahlíženo pouze ve vztahu k státu, jak tomu většinou bývá, ale také ve vztahu k občanské společnosti. Není to univerzálně daný fenomén, ale společensky a historicky odvozený koncept, který by měl být definován ve vztahu k aktivismu v občanské společnosti.

Tuto skutečnost budu analyzovat na příkladu mladých Vietnamců, kteří se v České republice narodili (druhá generace) nebo zde vyrůstali od útlého dětství (1.5 generace). Z mého předešlého výzkumu a neformálních rozhovorů s představiteli této cílové skupiny vyplynulo, že ačkoli jsou jazykově a kulturně integrovaní, plně se orientují ve veřejném prostoru a mají zájem se v něm prosadit, mnoho z nich nemá a ani neusiluje o české občanství. V úvodu této práce uvedu dvě případové studie, které demonstrují schopnost a ochotu mladých Vietnamců prosadit se ve veřejném prostoru. V roce 2008 uspořádali Petici proti zásahu policie na tržnici Sapa a v jejím důsledku se setkali s představiteli Policie ČR a Poslanecké sněmovny ČR. Ve stejném roce se objevily první blogy psané mladými Vietnamci o jejich životě v České republice, které se staly zdrojem informací o vietnamské komunitě pro širokou veřejnost a rozvířily debatu o soužití Čechů a Vietnamců.

Pokud si tedy mladá generace vietnamských imigrantů umí najít cestu k prosazení svých práv skrze média či instituce občanské společnosti, otázkou zůstává, proč nemají zájem posílit svoje pravomoci nabytím českého občanství a tudíž plných politických práv. V následujících částech diplomové práce budu zkoumat tři hypotézy vysvětlující tuto situaci:

- d. status trvalého pobytu jim zajišťuje základní ekonomická, sociální a občanská práva, která potřebují ke svému životu, a nabytí českého občanství s sebou nepřináší dostatečně atraktivní přidanou hodnotu
- e. proces naturalizace je finančně a byrokraticky náročný na české i vietnamské straně
- f. neexistence všeobecného nároku na dvojí občanství a tudíž povinnost zřeknout se občanství vietnamského ve prospěch občanství České republiky může v rámci vietnamské komunity, tradičně popisované jako udržující silné pouto k Vietnamu, odrazovat některé jedince od žádosti o české občanství

Závěrem se zamyslím nad tím, jestli by Česká republika neměla více proaktivně usilovat o to, aby se tito jedinci stali jejími občany (např. zjednodušením naturalizačního procesu nebo zavedením institutu dvojího občanství). Vzhledem k tomu, že občanská společnost nabízí imigrantským skupinám platformu, kde mohou formulovat svoje práva a být vyslyšeni (tzn. uplatnit svá politická práva), je to spíše majoritní společnost a její demokratický potenciál, kdo je v současné situaci na úbytě.

Výzkumné otázky

Obecná:

Jaký je vztah mezi občanskou angažovaností a výskytem českého občanství u 1.5 a druhé generace vietnamských imigrantů a jaké to má důsledky pro naplňování ideálu reprezentativní demokracie?

Konkrétní:

Teoretická část diplomové práce se zabývá vztahem mezi občanstvím, občanskou společností a státem s cílem objasnit následující skutečnosti:

- 1) Je občanství nutná podmínka pro začlenění do občanské společnosti nebo je občanská společnost prostor, v němž lidé mohou své občanství projevit ale také si ho nárokovat?
- 2) Jaká jsou práva osob s trvalým pobytem a mohl by jejich rozsah být důvodem, proč někteří imigranti nemají zájem se naturalizovat? Jaké to má důsledky pro liberální demokracii?
- 3) Je model dvojího občanství možností, jak zvýšit počet imigrantů, kteří projdou naturalizačním procesem a jak se tudíž přiblížit ideálu liberální demokracie?

V empirické části se zaměřím na prozkoumání teoretických zjištění v souvislosti s cílovou skupinou:

- 4) Existují příklady občanské angažovanosti u této cílové skupiny?
- 5) Jaký je výskyt českého občanství ve vietnamské komunitě v ČR?
- 6) Jaké jsou podmínky pro získání českého občanství občany třetích zemí?
- 7) Jaká práva požívají držitelé trvalého pobytu v České republice?
- 8) Jaké jsou důvody, proč mají/nemají či zažádali/nezažádali o české občanství?

Metodologický postup

Cílová skupina:

1.5 a druhá generace vietnamských imigrantů v České republice.

Tuto cílovou skupinu jsem si vybrala z následujících důvodů:

- a) Vietnamci jsou třetí nejpočetnější imigrantskou skupinou v ČR s dlouhou migrační historií sahající do 50. let 20. století
- b) v současné době dospívá početná skupina dětí imigrantů z 90.let, kteří zde žijí od narození či od útlého dětství na základě trvalého pobytu
- c) ovládají plynule český jazyk, prošli českým vzdělávacím systémem a tudíž splňují všechny podmínky a mají kompetence k přijetí českého občanství.

Metody:

d) *Polostrukturované rozhovory*

- 6 rozhovorů s příslušníky 1.5 generace
- 2 rozhovory s představiteli první generace
- 2 rozhovory se zástupci Klubu Hanoi

e) *Analýza videozáznamů*

- ze setkání představitelů Svazu vietnamských studentů a mládeže se zástupci Policie ČR a některými politiky (zveřejněno např. na <http://www.youtube.com/watch?v=qrv8WF2OaDA>)
- f) *Analýza blogů a jejich komentářů psaných příslušníky cílové skupiny*
- analýza 277 článků a jejich komentářů pocházejících z pera čtrnácti vietnamských blogerů
- g) *Zpracování statistických dat*
- data uvádějící počet vietnamských občanů s trvalým pobytem, počet českých občanství udělených osobám s vietnamskou národností, počet zamítnutých žádostí, věkové rozložení vietnamské komunity
- h) *Dotazník*
- online dotazník zjišťující četnost a atraktivitu českého občanství u cílové skupiny, důvody proč mají/nemají či zažádali/nezažádali o české občanství a zda dvojí občanství by bylo řešením, které by mladí Vietnamci přivítali
 - rozhodla jsem se pro online dotazník, protože z mých předešlých výzkumů a neformálních setkání s mladými Vietnamci vyplynulo, že tuto formu komunikace upřednostňují a dovedou ji velmi efektivně využívat
- i) *Analýza odborné literatury a příslušných zákonů*

Hypotéza

Podíl příslušníků 1.5 a druhé generace vietnamské národnosti majících české občanství je nízký, protože

- a) současná legislativní úprava zajišťující osobám s trvalým pobytem základní sociální, ekonomická a občanská práva a povolení k volnému pohybu v rámci Schengenského prostoru
 - b) finanční a byrokratické komplikace na české i vietnamské straně
 - c) nejistota, zda by si mohli ponechat i vietnamské občanství
- nepřispívají k atraktivnosti českého občanství pro představitele této cílové skupiny.

Osnova práce:

Úvod

1. Vietnamská komunita v České republice
 - a. Historie migrace Vietnamců do ČR/Československa
 - b. Charakteristika vietnamské komunity
 - c. Mladí čeští Vietnamci
2. Občanství, občanská společnost a stát
 - a. Občanská společnost jako prostor, kde se občanství nejenom realizuje, ale také vzniká jeho nárok
 - b. Případové studie občanské angažovanosti 1.5 a druhé generace Vietnamců v ČR.
 - i. Petice proti zásahu na Sapě
 - ii. Blogování Vietnamců na českých serverech
3. Práva osob s trvalým pobytem a důsledky této situace pro reprezentativní charakter liberální demokracie

- a. Rozsah práv občanů třetích zemí se statutem trvalého pobytu v ČR
 - b. Možnosti nabývání českého občanství
 - c. Výsledky analýz statistických dat a dotazníku
4. Doporučení pro přiblížení se ideálu reprezentativní demokracie

Závěr

Bibliografie:

Benhabib, Sheyla (2002) "Who are we? Dilemmas of Citizenship in Contemporary Europe". In idem, *The Claims of Culture*, 147-176. Princeton: Princeton University Press.

Bloemraad, I. (2004) "Who Claims Dual Citizenship? The Limits of Postnationalism, the Possibilities of Transnationalism, and the Persistence of Traditional Citizenship". *International Migration Review*, Vol. 38, No. 2 (Summer, 2004), pp. 389-426

Bloemraad, I. (2006) "Becoming a Citizen in the United States and Canada: Structured Mobilization and Immigrant Political Incorporation." *Social Forces* 85(2): 667-696.

Bloemraad, I. (2007) "Citizenship and Pluralism: The Role of Government in a World of Global Migration". *Fletcher Forum of World Affairs* 31(1): 169-183.

Brouček, S. (2003), "Current problems in adaptation of the Vietnamese in the CR, I. Part", in *Integration of the foreigners in the territory of the Czech Republic*, pp. 7-184, AV ČR, Praha

Brubaker, R. (ed.) (1989) *Immigration and the Politics of Citizenship in Europe and North America*. New York: German Marshall Fund of the United States.

Habermas, J. (1996) *Civil Society and the Political Public Sphere*. In Calhoun et al. (2007) *Contemporary Sociological Theory*. Blackwell Publishing

Hammar, T. (1989) "State, Nation, and Dual Citizenship", in *Immigration and the Politics of Citizenship in Europe and North America* edited by W. R. Brubaker. New York: German Marshall Fund of the United States.

Kocourek, J. (2008), "Podmíněnosti současné migrace Vietnamců do Česka", in Drbohlav, D. (ed.), *Nelegální ekonomické aktivity migrantů (Česko v evropském kontextu)*, Praha, Karolinum

Kocourek, J. (2006), "Stručný historický přehled o česko-vietnamských vztazích a působení Vietnamců v ČR", in *Vzdělávání k toleranci v multikulturním prostředí střední Evropy*, Praha, Tisk B-print (Člověk a jeho práva, svazek 21). s. 91 – 99.

Kocourek, J. (2007), "Vietnamci v současné ČR", in Kocourek, J., Pechová, E. (eds.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, pp. 93-101

- Kocourek, J. (2007b), "Kořeny vietnamské migrace do ČR před r. 1989", in Kocourek, J., Pechová, E. (eds.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H
- Ku. A.S. (2000) "Revisiting the Notion of "Public" in Habermas's Theory-Toward a Theory of Politics of Public Credibility". *Sociological Theory*, Vol. 18, No. 2, pp. 216-240
- Ku. A.S. (2002) "Beyond the Paradoxical Conception of 'Civil Society without Citizenship'". *International Sociology* Vol 17(4): 529–548
- Levitt, P., Glick Schiller, N. (2006) "Conceptualizing Simultaneity: A Transnational Social Field Perspective on Society". *International Migration Review* 38(3): 1002-1039.
- Martínková, Š. (2010), "Situace vietnamských dělníků a dělnic v roce 2009", in Krebs, M. (ed.), *Stop pracovnímu vykořisťování – Pohled zblízka*, Praha, La Strada ČR
- Martínková, Š. (2008), "Sociabilita vietnamského etnika v Praze", in Uherek, Z.; Korecká, Z.; Pojarová, T. (eds.): *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*. Etnologický ústav. Praha
- Martínková, Š. (2008b). "Vietnamese community in the CR and its changes in 2008", in Krebs, M., Pechová, E. (eds.), *Vietnamese workers in Czech factories. Research report- excerpt*. Praha, La Strada Czech Republic
- Martínková, Š. (2007), "Česko-vietnamské vztahy", in Kocourek, J., Pechová, E. (eds.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, pp. 85-92
- Miller, M.J. (1989) "Membership without Citizenship: The Economic and Social Rights of Noncitizens", in *Immigration and the Politics of Citizenship in Europe and North America* edited by W. R. Brubaker. New York: German Marshall Fund of the United States.
- Pechová, E. (2007), *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování*. La Strada ČR. Praha
- Somers, M. R. (1993) "Citizenship and the Place of the Public Sphere: Law, Community, and Political Culture in the Transition to Democracy." *American Sociological Review* 58(5):587-620.
- Soysal, Y. (1994) *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*, The University of Chicago Press, 1994, p. 84-118.

O autorce

Martina Dvořáková pochází z Podkrkonoší, odkud se kvůli studiu, stážím a zaměstnání stěhovala na různá místa Evropy. Nejprve strávila několik let v Praze, během nichž vystudovala Humanitní studia na FHS UK (Bc.). Poté v rámci Evropské dobrovolné služby pracovala pro italskou neziskovou organizaci zabývající se asistencí lidem aktivním v sexbyznysu. Pro organizaci se stejným zaměřením pracovala později i v Mnichově, který se na delší dobu stal místem, odkud dojížděla pravidelně do Prahy za Studium občanské společnosti na FHS UK (Mgr.). Toto studium na rok přerušila, aby se mohla plně věnovat studiu Migračních a etnických studií na Univerzitě v Amsterdamu (MSc.). Po ukončení studia a pracovních závazků v Nizozemí se znovu vrátila ke studiu občanské společnosti. V současné době žije opět v Praze a pracuje pro organizaci In IUSTITIA, o.s.

Slovník důležitých pojmů

Aktivní občanství – občanství ve své praktické formě projevující se aktivitou ve veřejném prostoru a médiích (na lokální, regionální, státní i mezistátní úrovni). Vychází z dění zdola, z rodin, komunit, občanské společnosti. K jeho výkonu není třeba institucionalizovaný souhlas politické autority.

Blog - osobní webová stránka, na níž její autor/ka publikuje články, které se čtenářům zobrazují v opačném chronologickém sledu. Blogy umožňují čtenářům zanechat pod každým článkem komentář (Hering et al, 2004).

Jeden-a-půlta a druhá generace – takto se označují děti imigrantů, kteří se se svými rodiči přestěhovaly do nové země během dětství či dospívání (1.5 generace), nebo se již narodily na území přijímací země (2.generace)

Národní stát - je specifický způsob organizace a prožívání členství ve společensko-politickém uskupení, který spojuje princip teritoriality /státu/ a jeho obyvatel /národu/, (Brubaker,1990: 380).

Naturalizační politika – jeden z nástrojů migračních politik upravující podmínky, za kterých mohou cizinci získat občanství určitého státu udělením, tj. rozhodnutím orgánu státní správy na základě podané žádosti.

Občanství - členství ve společensko-politickém uskupení. Občanství má čtyři základní dimenze – jedná se o legální status jednotlivce, který definuje jeho práva, zakládá jeho identitu a vyžaduje participaci jeho držitele (Bloemraad, 2000: 10).

Pasivní občanství – občanství delegované shora institucemi veřejné správy (legální status definující práva a povinnosti jeho držitele), které se fyzicky projevuje v podobě občanského průkazu nebo cestovního pasu dané země.

Petice – písemný projev, kterým se lidé mohou obracet na státní orgány v záležitostech, jež patří do působnosti těchto orgánů, a pod něž jeho iniciátoři sbírají podpisy svých sympatizantů. Peticí se lze v zásadě domáhat čehokoliv po splnění podmínek stanovených zákonem č. 85/1990 Sb. o právu petičním³¹.

Reprezentativní (zastupitelská) demokracie – občané státu volí své zástupce do zákonodárných orgánů státní moci a zastupitelstev samospráv, kteří za ně činí politická rozhodnutí. Velikost správního území dnešních států vyžaduje tuto nepřímou formu demokracie, která občana do jisté míry osvobozuje od mnoha rozhodovacích procesů (Mička, 2003³²)

Trvalý pobyt – druh pobytového statusu cizinců na území státu. Ve většině případů žadatelé o trvalý pobyt musí splnit tyto základní podmínky: dlouhodobý nepřetržitý pobyt, finanční zabezpečení, trestní bezúhonnost, zajištění ubytování a složení jazykové

³¹ <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=130356> (Cit. 23.6.2011)

³² Mička, P. (2003) *Občanská participace ve veřejné politice*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií (Diplomová práce)

zkoušky. Se získáním trvalého pobytu žadatelé získávají v ekonomické a sociální oblasti stejná či velmi podobná práva jako občané státu, v němž pobývají.